

Elina Jaatinen

**PERHEKESKUSTOIMINNAN KEHITTÄMINEN
PERUSPALVELULIIKELAITOS JYTASSA
– PILOTTIKUNTINA KANNUS JA KAUSTINEN**

Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen ylempi koulutusohjelma
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Maaliskuu 2013

TIIVISTELMÄ

Yksikkö Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö, Kokkola	Aika maaliskuu 2013	Tekijä/tekijät Jaatinen Elina
Koulutusohjelma Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtamisen koulutusohjelma, YAMK		
Työn nimi Perhekeskustoiminnan kehittäminen peruspalveluliikelaitos Jytassa - pilottikuntina Kannus ja Kaustinen		
Työn ohjaaja Yliopettaja Pirjo Forss-Pennanen, KT	Sivumäärä 71+14	
Työelämäohjaaja Kehittäjäkoordinaattori, Liisa Ahonen		
<p>Opinnäytetyöni tarkoitus oli tarkastella perhekeskustoiminnan kehittämistä kahdessa peruspalveluliikelaitos Jytan kunnassa, Kannuksessa ja Kaustisella, vuosina 2011-2013. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä perhekeskustoimintaa jo on Jyta-alueen kunnissa, mitä palveluja vanhemmat toivovat perhekeskuksessa tarjottavan, minkälaista tukea perhekeskustoiminnan tulisi tarjota vanhemmille sekä miten perhekeskustoimintamallia kehitetään Jyta-alueen kunnissa.</p> <p>Opinnäytetyöni on peruspalveluliikelaitos Jytan tilaama kehittämistyö. Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistoimintana, jonka tutkimusstrategiana ja tutkimusmenetelmänä käytettiin osallistavaa toimintatutkimusta. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin soveltuvin osin perhekeskustoiminnan lähtötilanteen kartoituksessa tehtyä kyselyä, sähköpostikyselyä eri toimijoille sekä havainnointia. Aineiston analysointiin käytettiin Webropol-ohjelmaa ja sisällönanalyysejä.</p> <p>Tulosten mukaan Kannuksessa ja Kaustisella oli tarjolla monipuolista perhekeskustoimintaa. Molempiin kuntiin kootuista lapsiperheiden toimintalukujärjestyksistä kävi ilmi, että eri toimijoiden järjestämä toiminta kattaa kerho- ja liikuntaryhmätoimintaa, perhekahvilatoimintaa ja tilapäistä lasten hoitopalvelua. Neuvoloissa järjestetään perhevalmennusta ja ensi kertaa vanhemmiksi tulleille vertaisryhmätoimintaa. Tuloksista kävivät myös ilmi vanhempien toiveet, joissa perhekeskustoiminnan tulisi tarjota perheille avointa kahvila- ja päiväkotitoimintaa, tilapäistä lastenhoitoapua, erilaisia vertaisryhmiä, yhteisiä harrastustoimintoja sekä kasvatukseen liittyviä luentoja.</p> <p>Perhekeskustoiminnan kartoittamisessa kävi ilmi, että molemmista kunnista löytyy hyvin monipuolista perhekeskustoimintaa. Kehittämistyön tuloksena syntyivät kuntiin kootut lapsiperheiden toimintalukujärjestykset. Opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää jatkossa perhekeskustoiminnan kehittämisessä ja toimivan perhekeskusmallin luomisessa yhteistyössä perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen kanssa. Lisäksi kehittämistyön tulokset helpottavat perhekeskustoiminnan juurruttamista kaikkiin Jyta-alueen kuntiin.</p>		
Asiasanat: kehittäminen, perhekeskustoiminta		

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Unit of Health, Welfare and Culture	Date March 2013	Author Jaatinen Elina
Degree programme Master of Social and Health		
Name of thesis Development of Family Centre Activities at the Municipal Enterprise of Basic Public Services Jyta – Kannus and Kaustinen as Pilot Municipalities		
Instructor Principal Lecturer, Pirjo Forss-Pennanen, D.Ed	Pages 71+14	
Supervisor Developer Coordinator, Liisa Ahonen		
<p>The purpose of my thesis was to examine the development of family centre activities in two municipalities, Kannus and Kaustinen, within the Municipal Enterprise of Basic Public Services JYTA, during years 2011-2013. The objective of the thesis was to find out what types of family centre activities already existed in the Jyta-area municipalities, which services the parents wished to be offered at the family centre, what kind of support the family centre should offer to parents, and how to develop the family centre model in the Jyta-area municipalities.</p> <p>My thesis is a development assignment commissioned by the Municipal Enterprise of Basic Public Services JYTA. The work was carried out as an exploratory development activity by using participatory action research as research strategy and research method. The data collection methods used were, when applicable, a survey conducted when examining the starting situation of family centre activities, an e-mail survey to various operators, and personal observation. Webropol software and content analysis were used for analysing the material.</p> <p>According to the results a wide range of family centre activities were available in Kannus and Kaustinen. Activity timetables of families with children collected in both municipalities show that activities arranged by different operators cover club and sports group activities, family café activities and temporary child care services. Family training, and for the first time parents' peer group activities, are arranged at maternity and child health clinics. The results also indicated the parents' wishes, that the family centre should offer families open café and day care centre activities, temporary child care service, a variety of peer groups, common hobby activities and lectures related to education.</p> <p>The family centre activity survey revealed that a very wide range of family centre activities were available in both municipalities. As a result of the development work the collected activity timetables for families with children were created for the municipalities. The results of the thesis can be used in the future for developing the family centre activities and for creating a functioning family centre model in co-operation with the family centre activities development project. Furthermore, the results of the development work will facilitate the implementation of the family centre activities to all Jyta-area municipalities.</p>		
Key words: development, family centre activity		

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	1
2 PERHEKESKUSTOIMINTA MONIAMMATILLISENA TYÖNÄ	4
2.1 Neuvola perheen tukena	6
2.2 Perhetyön palvelut	11
2.3 Varhaiskasvatuksen kasvatustyö lasten hyvinvoinnin tukemiseksi	16
2.4 Kasvatus- ja perheneuvonta	18
2.5 Seurakunnan, järjestöjen ja yksityisten toimijoiden perhetyö	19
3 HAJAUTETUN ORGANISAATION TUOMAT HAASTEET TOIMINNASSA JA JOHTAJUDESSA	22
4 KEHITTÄMISTOIMINTA ORGANISAATIOSSA	27
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	32
6 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	34
7 KEHITTÄMISHANKKEEN TUTKIMUSASETELMA JA KEHITTÄMISMENETELMÄ	36
7 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN EETTISYYS	42
8 PERHEKESKUSTOIMINNAN KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET	46
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
10 POHDINTA	63
LÄHTEET	67
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Perhekeskus on nykyaikainen toimintamalli, jolla tuetaan lapsiperheiden arkea ja järjestetään lapsiperheiden palveluita. Perhekeskuksen palveluihin kuuluvat äitiys- ja lastenneuvolatoiminta, varhaiskasvatus, koulu sekä varhaisen tuen ja perhetyön paikalliset palvelut. Osa perhekeskuksen palveluverkoston järjestämästä toiminnasta on erilaisen järjestöjen ja seurakunnan lapsiperheille suunnattua toimintaa. Perhekeskustoiminta on universaalia, ja peruspalvelut on tarkoitettu kaikkien lapsiperheiden käyttöön. Tavoitteena on, että monipuolisen palveluverkoston avulla voidaan havaita lasten ja perheiden ongelmia mahdollisimman varhain ja pystyä auttamaan ja antamaan tarvittavaa apua. Tärkeä toimintaperiaate on vertaistoiminnan ja yhteisöllisyyden edistäminen. Eri toimijoiden ja järjestöjen lisäksi perhekeskustoiminnalle on tärkeää, että vanhemmat osallistuvat aktiivisesti perhekeskustoiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Perhekeskustoiminnan tärkeä muoto on avoimet kohtaamispaikat, joita ovat mm. avoimet päiväkodit, perhekahvilat, -tuvat ja -puistot. (Viitala, Kokkonen & Paavola 2008.)

Valtioneuvoston periaatepäätökseen sosiaalialan tulevaisuuden turvaamisesta 2.10.2003 kirjattiin tavoite, jossa kehitettäisiin perhekeskustoimintaa vastaamaan perheiden tarpeisiin ja vahvistamaan perheiden keskinäistä vertaistukea. Valtioneuvoston periaatepäätöksen myötä käynnistettiin PERHE-hanke näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. PERHE-hanke käynnisti vuosina 2005–2007 perhekeskustoimintaa 30 kuntahankkeessa, johon osallistui lähes sata kuntaa. Perhekeskustyö on luonut kuntiin sosiaalisen hyvinvoinnin ja varhaisen tuen perusrakenteita ja malleja. Vahvimmin hankkeen aikana kehittyivät neuvolan ensisynnyttäjille tarjoama perhevalmennus ja hyvinvointineuvolan toimintatavat. Uusia muotoja ovat saaneet parisuhdetyö ja isätoiminta, myös avoimet perheiden kohtaamispaikat ovat yleistyneet. Perhekeskustoiminnan kehittäminen lähtee perheiden tarpeista, mutta myös perusorganisaatioiden, ammattilaisten ja muiden toimijoiden yhteiseksi kokemista tavoitteista. Ilman yhteistyötä perheiden ja eri toimijoiden välillä ei perhekeskustoimintaa voida kehittää toimivaksi menetelmäksi. (Paavola 2004; Viitala ym. 2008.) Perhekeskustoiminnan kehittämisestä ovat vastanneet valtakunnalliset ohjelmat, sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteinen tavoite ja toimintaohjelma, kansallinen terveyshanke, sosiaalialan kehittämisohjelma ja alkoholiohjelma. Valtio-

neuvoston vahvistama Kaste-kehittämisohjelma, josta ensimmäinen toteutettiin vuosien 2008–2008 aikana ja toinen ulottuu vuosille 2012–2015. Kehittämisohjelmien tarkoituksena on uudistaa lasten, nuorten ja perheiden palveluja. (Hastrup, Pelkonen, Heinämäki & Kekkonen 2013, 17.)

Keski-Pohjanmaalla seitsemän kunnan alueelle perustettiin vuonna 2009 peruspalveluliikelaitos Jyta, joka vastaa sosiaali- ja terveystalveluiden tuottamisesta Kannuksessa, Toholammilla, Lestijärvellä, Kaustisella, Vetelissä, Halsualla ja Perhossa. Näissä Jyta-alueen kunnissa haluttiin kartoittaa ja kehittää perhekeskustoimintaa. Loppuvuoden 2010 yhteistyöpalaverissa, johon osallistuivat Jyta-alueen perheiden tukemisen prosessiin kuuluvat toimijat, päätettiin perhekeskuksen tarpeen kartoittamisesta Jyta-alueella yhteistyössä Nuppu-hankkeen kanssa. Nuppu-hanke on Keski-Pohjanmaalla toteutettava lastensuojelun ja perhetyön kehittämishanke, jonka yhtenä tavoitteena on rakentaa toimintamalli keskipohjalaiselle perhekeskukselle. Nuppu-hankkeessa toimii kaksi projektityöntekijää. Jytan alueelta pilottikunniksi valittiin Kannus ja Kaustinen. Palaverissa valittiin perhekeskustoiminnan suunnitteluryhmän jäseniksi Kannuksen ja Kaustisen neuvoloista kaksi terveydenhoitajaa, kaksi perhetyöntekijää, sosiaalityöntekijä ja palvelusihteeri.

Olen mukana perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen suunnittelutyöryhmässä. Työryhmässä lähtötilanteen kartoituksen aikana huomasimme, että perhekeskustoiminnan kehittämiseksi olisi hyvä tarkemmin selvittää, mitä toimintaa on jo tarjolla sosiaali- ja terveystalveluiden, erilaisen järjestöjen, kunnan ja seurakunnan puolesta, mitä lapsiperheiden vanhemmat toivovat jatkossa tarjottavan ja miten sitä tulisi kehittää jatkossa. Perhekeskustoiminnan kehittäminen Jyta-alueen kunnissa on merkittävä kehittämistyö. Pohdimme suunnittelutyöryhmässä, että hankkeesta olisi hyvä toteuttaa kirjallinen tuotos kuvaamaan prosessin vaiheita. Kerroin suunnittelutyöryhmässä ja omalle esimiehelleni omien opintojeni olevan ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossani siinä vaiheessa, että etsin omaan työelämäni liittyen opinnäytetyöni aihetta. Tämän myötä opinnäytteestäni tuli kehittämisprojektin tilaustyö ja aiheeksi tuli perhekeskustoiminnan kehittäminen Jyta-alueella, pilottikuntina Kannus ja Kaustinen. Aihe on ajankohtainen, koska perhekeskustoimintaa 2000-luvun alkupuolelta alkaen kehitetty Suomen eri kun-

nissa ja kehittäminen jatkuu edelleen. Tärkeää on, että perhekeskustoiminta saadaan myös toimivaksi Jyta-alueen kuntiin.

Opinnäytetyössäni tarkastelen perhekeskustoiminnan kartoittamista ja kehittymistä kahdessa peruspalveluliikelaitos Jytan kunnassa, Kannuksessa ja Kaustisella, vuosina 2011–2013. Kehittämishankkeen pilottikuntien kartoituksen ja tuloksien jälkeen tavoitteena on juurruttaa perhekeskustoiminta myös viiteen muuhun peruspalveluliikelaitos Jytan kuntaan. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, mitä perhekeskustoimintaa jo on Jyta-alueen kunnissa, mitä palveluja vanhemmat toivovat perhekeskuksessa tarjottavan, minkälaista tukea perhekeskustoiminnan tulisi tarjota vanhemmille sekä miten perhekeskustoimintamallia kehitetään Jyta-alueen kunnissa. Opinnäytetyöni tavoitteena on saamieni tuloksien pohjalta helpottaa perhekeskustoiminnan juurruttamista kaikissa seitsemässä Jyta-alueen kunnassa. Tavoitteena on myös kehittää perhekeskustoimintaa ja luoda yhteistyössä perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen kanssa toimivaa perhekeskusmallia. Toivon, että tutkimustulokset ja johtopäätökset auttavat perhekeskustoiminnan luomisessa, juurruttamisessa ja kehittämisessä jokaisessa kunnassa.

2 PERHEKESKUSTOIMINTA MONIAMMATILLISENA TYÖNÄ

Perhekeskus on palveluverkosto ja perheiden kohtaamispaikka, jossa kohtaavat lapsen, nuorten ja perheiden palvelut ja toimijat. Toiminnan lähtökohtana toimivat lasten ja vanhempien tarpeet sekä paikallinen moniammatillinen asiantuntemus. Johtoajatuksena on lapsen hyvinvointi. Toiminta ilmenee perheille muun muassa moniammatillisena palvelukäytäntönä (perhevalmennus), palvelujen toimitilana, jossa perhekeskuksen palveluverkoston toimijat löytyvät samasta paikasta tai lapsiperheiden kohtaamispaikkana (avoin päiväkotiki tai perhekahvilatoiminta). Perhekeskus voi moniammatillisen toiminnan kautta auttaa perheitä eri tilanteissa. Moniammatillisesta toiminnasta on hyötyä niin perheelle kuin työntekijöille, koska voidaan tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa. Toimintaote on ennakoiva, ehkäisevä ja huolenaiheisiin puuttuva. Hyviä lapsi- ja perhelähtöisiä käytäntöjä ovat muun muassa perhevalmennustoiminta, kotikäyntityö, perhetyö, vanhempien vertaisryhmät ja perhekahvilatoiminta. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 92; Pietilä-Hella 2006, 65, 76.)

Perhekeskustoiminnassa on merkittävää, että terveyden- ja sosiaalihuollon lisäksi toiminnassa ovat mukana alueen erilaiset palveluntuottajat tasavertaisina perhepalvelujen tarjoajina. Kaikki tahot ovat mukana niin toiminnan suunnittelussa kuin toteutuksessa. Perheiden oma osallistuminen perhekeskustoiminnan kehittämiseen ja ylläpitämiseen on myös tärkeää. Toiminnan perustana on, että kaikkien mukana olevien tiedot, taidot, kokemukset ja verkostot kootaan yhteen, jotta voidaan mahdollisimman monipuolisesti vahvistaa perheiden selviytymistä arjessa. (Pietilä-Hella 2006, 65.)

Perhekeskustoiminnalla on päämääränä hakea mittavaa lapsiperheiden palvelurakenteen uudistamista. Perhepalveluiden käyttäjät, lasta odottavat perheet ja perheet, joissa on alle 18-vuotias lapsi/lapsia, tulisi koota yhteen ja verkostoida. PERHE-hankkeen, joka on sosiaalialan kehittämishanke, lähtökohtana on ollut perhekeskustoiminnan kehittäminen Suomen kunnissa. Aikaisemminkin Suomessa on ollut perhekeskustoimintatyyppistä toimintaa mm. perhepalvelukeskus, -verkosto, hyvinvointineuvola, lasten talo ja resurssipesä. Suomeen perhekeskus-termi on tullut Ruotsista. (Pietilä-Hella 2006, 64.)

Perhekeskustoiminnasta ei ole säädetty erillistä lainsäädäntöä, vaan toiminta nojautuu 2000-luvulla säädettyihin asetuksiin neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten suun terveydenhuollosta 380/2009 (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta, 380/2009), lastensuojelulakiin 2007/417 (Lastensuojelulaki 2007/417) sekä varhaiskasvatussuunnitelmaan perusteisiin (2003/2005) (THL f. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet). Lainsäädännössä korostetaan, että äitiys- ja lastenneuvolassa, muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä tulee edistää lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Myös vanhemmuutta tuetaan ennalta ehkäisevästi, moniammatillisesti ja suunnitelmallisesti. Monialaista yhteistyötä edellytetään nuorisolaissa. (Järvinen ym. 2012, 92; THL d. 2012. Kasvun kumppanit, perhekeskus.)

Ruotsissa perheiden tukemisen ennaltaehkäisevä toiminta on 2000-luvan alusta alkaen vakiintunut ja kehittynyt. Toimintamuodot ovat eri kunnissa erilaisia, mutta yleisimmässä mallissa perustan toiminnalle muodostaa avoin päiväkotitoiminta ja siihen liittyvät äitiys- ja lastenneuvolan sekä sosiaalitoimen neuvonta- ja tukipalvelut. Yhteistoimintaa kutsutaan erilaisilla nimillä, kuten familjecentrum, -centraler tai familjens hus. Tuki on suunnattu kaikille ennaltaehkäisevästi, ei vain valikoiduille erityisryhmille. Leksandin 16 000 asukkaalla kuntaan käynnistettiin vuonna 1996 perhekeskustoiminta Thomas Johanssonin ja Ingegerd Jonsin toimesta. Vuosien aikana perhekeskustoiminta on kehittynyt laajaksi perheitä tukevaksi, eri toimijoiden yhteistyöksi. Johansson ja Jons uskovat, että nykyajan ihmiset tarvitsevat toisiaan enemmän kuin yleisesti ajatellaan. Tukea tarvitaan, että voidaan selvitä elämän kiihkeästä rytmistä, vaatimuksista, jotka kohdistuvat yksilöihin, ja ennen kaikkea kasvatukseen liittyvissä asioissa tuleville sukupolville. He ovat vakuuttuneita siitä, että vanhemmat tarvitsevat toistensa tukea, joka voidaan toteuttaa varsin yksinkertaisilla keinoilla. Uusille vanhemmille annetaan työkaluja parisuhteen hoitamiseen ja vanhemmuuden paineista selviytymiseen. Vanhemmuuden tuen tarpeen lisääntymiseen ovat syynä lisääntyneet avioerot, minkä seurauksena yhä useammalla lapsella on riittämättömät suhteet toiseen vanhempaan, yleensä isään, sukupolvien heikot suhteet, runsaat perheiden muuttoliikkeet sekä muutokset sukupuolirooleissa, jotka tuovat paineita parisuhteeseen ja vaikuttavat myös lasten elinoloihin. Nykyaikana ihmisiltä puuttuvat usein myös yhteiset luonnolliset kohtaamiset ja kohtaamispaikat. (Paavola 2004.)

Juuri näihin edellisessä kappaleessa mainittuihin vaatimuksiin ja paineisiin perhekeskustoiminta yrittää tuoda apua. Leksandin perhekeskuksen toimintamallissa panostetaan tehostettuun, pitkäkestoiseen vanhempainkasvatukseen. Tavoitteena on luoda sosiaalinen verkosto, johon vanhemmat ja lapset osallistuvat yhdessä ja jota kehitetään lasten kasvamisen aikana. Perhekeskus tarjoaa myös kohtaamiselle sopivia paikkoja. Leksandin perhekeskuksessa järjestetään vanhemmille yhteensä 18 ryhmätapaamista, joista kahdeksan on ennen lapsen syntymään ja kymmenen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Ryhmät on tarkoitettu ensisynnyttäjille. Ryhmien vetovastuussa on äitiys- ja lastenneuvolan kätilöt tai terveydenhoitajat. Perhekeskuksen toiminta on kehitetty yhdessä henkilökunnan ja vanhempien kanssa, koska toimintaa kehitetään säännöllisesti arviointilomakkeista saaduilla palautteilla ja kehittämisideoilla. Toiminnassa pyritään edistämään pääsääntöisesti hyvinvointia, eikä sitä suunnata erityisesti ongelmiin. Edistäminen on keskeisin verbi, johon sisältyy auttaminen, tukeminen, suosiminen ja ylentäminen, eli panostetaan siihen, mikä on hyvää ihmisissä. Tapaamisten peruslähtökohtana on mukava yhdessäolo, tarpeellisen tiedon saaminen ja keskusteltu. (Johansson & Jons, 2002, 43–71; Paavola 2004.)

2.1 Neuvola perheen tukena

Kansanterveystyön järjestäminen on kansanterveislain (66/1972) (Kansanterveislaki 1972/66) mukaan kunnan velvollisuus. Kansanterveystyöllä tarkoitetaan yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuvaa terveyden edistämistä mukaan lukien sairauksien ja tapaturmien ehkäisy sekä sairaanhoito. Kansanterveystyöhön kuuluvia tehtäviä ovat kansanterveislain 14 §:n mukaan kunnan asukkaiden terveysneuvonnasta ja terveystarkastuksista huolehtiminen, jossa mukaan luetaan ehkäisyneuvonta, raskaana olevien naisten ja lasta odottavien perheiden ja alle kouluikäisen lasten sekä heidän perheidensä neuvolapalvelut sekä ylläpitää koulu- ja opiskeluterveyden ja suun terveydenhuoltoa. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 1.6.2007 kansanterveislain 14 §:n 1, momentin sisältämien valtuutusten mukaisesti työryhmän valmistelemaan asetusta neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Asetuksen valmistelun aloittamiseen oli syynä useiden vuosina

2004–2007 tehtyjen selvityksien pohjalta ilmi käyneet suuret eroavaisuuden kuntien välillä, jota havaittiin lasten ja nuorten ehkäisevien palvelujen voimavaroissa ja sisällössä. Selvityksissä huomattiin myös että, terveyskeskuksissa toteutetaan neuvolatoimintaa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa kirjavasti. Uuden asetuksen tavoitteena on taata riittävät, yhteneväiset ja alueellisesti tasa-arvoiset palvelut, vahvistaa terveyden edistämistä ja tehostaa varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä sekä varmistaa neuvolatoiminnan ja opiskelijoiden terveysneuvonta sekä terveystarkastukset. Valtioneuvosto hyväksyi asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (380/2009) 28.5.2009. Asetus tuli voimaan 1.7.2009, ja terveystarkastuksiin liittyvät pykälät tulivat voimaan 1.1.2011. (Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto 2009, 11, 16–19.)

Suomessa toteutettava neuvolatyö perustuu lakiin ja asetukseen. Perusterveydenhuollon ennaltaehkäisevän ja terveyttä edistävän toiminnan keskeisin osa on neuvolatyö. Palvelut ovat perheille vapaaehtoisia ja maksuttomia. Kunnat vastaavat äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen järjestämisestä. Äitiys- ja lastenneuvolatyötä ohjaavia tahoja ovat sosiaali- ja terveysministeriö (STM), jonka hallinnonalaan äitiys- ja lastenneuvola kuuluvat. STM valmisteleo neuvolatoimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä ja antaa suosituksia neuvolatyöhön. Valvira (sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto) parantaa ohjauksen ja valvonnan keinoin oikeusturvan toteutumista ja palvelujen laatua sosiaali- ja terveydenhuollossa. Aluehallintovirastot (AVI) ohjaa ja valvoo kunnallista ja yksityistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Se myöntää yksityisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajien luvat ja valvoo, että julkisten ja yksityisten tuottamat palvelut ovat lainsäädännön edellyttämällä tasolla. Aluehallintovirasto edistää muun muassa perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on STM:n hallinnonalalla toimiva tutkimus- ja kehittämislaitos, joka ohjaa kuntia ja jossa on neuvolatyötä koskevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. (THL c. 2012. Kasvun kumppanit, neuvola.)

Äitiysneuvolan tehtävänä on edistää raskaana olevan naisen, sikiön, vastasyntyneen lapsen ja koko lasta odottavan perheen terveyttä ja hyvinvointia. Tavoitteena on raskaudenaikaisten häiriöiden ehkäisy, häiriöiden varhainen toteaminen ja sujuva hoitoon oh-

jaaminen. Raskaana oleville naisille tarjotaan mahdollisuus raskauden aikaisiin sikiön kromosomi- ja rakennepoikkeavuuksien seulontoihin, jotka tehdään seulonta-asetuksen mukaan. Lähes kaikki raskaana olevat naiset käyvät neuvolassa ennen neljännen raskauskuukauden päättymistä, ja se on myös äitiysavustuksen saamisen edellytyksenä. Äitiysneuvolapalveluiden saatavuus ja kattavuus on hyvä. Äitiysneuvolapalvelut ovat saatavilla yli 800 neuvolassa ja syntymärekisteritietojen perusteella palveluita käyttämättömien osuus on vain 0,2–0,3 % synnyttäneistä. Erikoissairaanhoidossa äitiyshuollon palveluista vastaavat äitiyspoliklinikat ja synnytysosastot. Äitiysneuvolan ja äitiyspoliklinikan yhteistyön ja työnjaon tulee olla suunnitelmallista ja jatkuvaa, jotta palvelut käyttäjien näkökulmasta muodostaisivat aukottoman kokonaisuuden. (THL g. 2012. Kasvun kumppanit, äitiysneuvola; Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 29.)

Neuvolan tuen piiriin kuuluu koko perhe. Raskaana olevan naisen lisäksi tuetaan myös puolisoa valmistautumaan vanhemmuuteen ja lapsen tuomiin muutoksiin perheessä. Neuvolan tehtävänä on tukea perheen voimavaroja, lapsen ja vanhemman välistä varhaisista vuorovaikutusta sekä äidin voimavaroja imetyksen onnistumisessa. Siellä kiinnitetään huomiota koko perheen elintapoihin, parisuhteeseen ja molempien puolisoitten rooliin ja vastuuseen vanhempina. Äitiysneuvolasta on järjestettävä vähintään yksi kotikäynti ensimmäistä lasta odottavan tai ensimmäisen lapsen saaneen perheen luokse. Monialaisesti toteutettu perhevalmennus, johon sisältyy vanhempainryhmätoimintaa, on järjestettävä ainakin ensimmäistä lasta odottavalle perheelle. (THL g. 2012. Kasvun kumppanit.)

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia. Tehtävänä on myös kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Neuvolatyössä tuetaan vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Olennainen osa tapaamisten sisällöstä koostuu perheen tarpeiden ja lapsen kehitysvaiheen mukaisesta terveysneuvonnasta. Terveysneuvonnan tavoitteena on tukea lapsen kehitystä, kasvatusta

sekä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (THL b. 2012. Kasvun kumppanit, lastenneuvola; Vilén ym. 2010, 29.)

Neuvolatoimintaa säätelevän asetuksen mukaan neuvolassa järjestetään alle kouluikäisille vähintään 15 määräaikaistarkastusta, joista viisi tekee lääkäri yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Kotikäynti tehdään terveydenhoitajan toimesta ennen ja jälkeen synnytyksen. Terveystarkastuksista kolme on laajoja terveystarkastuksia, joissa arvioidaan lapsen kehityksen, terveydentilan ja hyvinvoinnin lisäksi koko perheen hyvinvointia ja vanhempien tuen tarpeita. Tarkastukseen kutsutaan aina molemmat vanhemmat. Neuvolassa lapsi saa rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset. Lisäksi vanhempia tuetaan vanhempainryhmien avulla. (THL b. 2012. Kasvun kumppanit, lastenneuvola.)

Jyväskylä-alueella toteuttava neuvolatyö vastaa lasten- ja äitiysneuvolan osalta asetuksessa määritellyjä terveystarkastuksia, jotka ovat määräaikaisten tai laajojen tarkastuksia. Kaikki seitsemän kunnan neuvolat noudattavat yhteistä ohjeistusta neuvolatyöstä, mutta toimintatavoissa voi olla eroavaisuuksia esimerkiksi neuvoloissa järjestettävien perhevalmennuksien ja ryhmätoiminnan osalta. Neuvoloissa järjestetään perhevalmennuksia ensi kertaa raskaana oleville naisille ja heidän puolisoilleen.

Äitiysneuvolan perhevalmennus koostuu viidestä ryhmätapaamisesta, joiden toteutuksesta vastaa äitiysneuvolan terveydenhoitaja. Perhevalmennuksen tapaamisissa käsitellään raskausajan muutoksia, parisuhdetta, mielikuvaa vauvasta, varhaista vuorovaikutusta, imetystä, synnytystä. Lastenneuvolan terveydenhoitaja on vetovastuussa yhdellä tapaamisella, jolloin aiheena on lapsen hoitoon liittyvät asiat. Viidennen perhevalmennustapaamisen aiheena on isäryhmä ja äideillä rentoutus. Kannuksessa isäryhmän tapaamiseen osallistuu isä, joka kertoo tuleville isille isyydestä. Isäryhmä on toiminut Kannuksessa jo useamman vuoden ajan, ja se on koettu hyväksi, koska miehet voivat kysellä asioita mieheltä, jolla on pitkä kokemus isyydestä. Lastenneuvolan terveydenhoitaja osallistuu isäryhmään keskustelun avaajan roolissa, mutta muuten isät keskustelvat keskenään. Isäryhmän aikana äideille järjestetään, rentoutus ja lisäksi äitiysneuvolan terveydenhoitaja kertoo synnytyksen jälkeisestä ajasta, toipumisesta ja masennuk-

sesta. Kannuksessa perhevalmennusryhmäläiset kokoontuvat vielä lasten syntymän jälkeen vauvaryhmään, joka järjestetään neuvolassa ja johon osallistuvat ryhmäläiset, äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitaja sekä neuvolan perhetyöntekijä. Kannuksessa ja Kaustisella toimivat neuvolan terveydenhoitajien lisäksi neuvolan perhetyöntekijät, jotka tekevät yhteistyötä lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kaustisella äitiysneuvolan perhevalmennusryhmä kokoontuu 5–6 kertaa. Perhevalmennuksen vetovastuu jakautuu äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajille, fysioterapeutille ja suuhygienistille. Äitiysneuvolan terveydenhoitajan osa-alueina on imetys ja synnytys, lastenneuvolan terveydenhoitaja kertoo vauvan hoidosta ja vauva-arkeen liittyvistä asioista. Fysioterapeutin osuus perhevalmennuksessa käsittelee raskauden ajan muutoksia kehossa sekä ohjausta synnytyksen jälkeisestä liikunnasta. Suuhygienisti kertoo tuleville vanhemmille odotusajan muutoksista äidin hampaistossa sekä vauvan ja koko perheen suun terveydenhoidosta. Kaustisen neuvolassa on kokeiltu vuosina 2011–2012 synnytyksen jälkeistä vauvatapaamista perhevalmennusryhmään osallistuneille vanhemmille, mutta nämä tapaamiset eivät ole olleet säännöllistä toimintaa neuvolassa. Neuvolassa puolestaan toimii avoin ensivanhempien ja vauvojen neuvolatapaaminen. Tähän tapaamiseen asiakkaita kutsutaan neuvolakäynneillä, neuvolan ilmoitustaululla ja Jytan Internet-sivustolla olevissa ilmoituksissa. Tapaamisen vetovastuu on lastenneuvolan terveydenhoitajalla ja neuvolan perheohjaajalla. Tapaaminen on vapaamuotoinen, ja toisinaan neuvolan perheohjaaja vastaa toimintatuokiosta, jossa esimerkiksi jokainen osallistuja voi kertoa Pesäpuun nallekorttien avulla vauva-arjesta, tulevaisuuden toiveistaan ja perheen voimavaroista.

Lastenneuvolapalvelut ovat saatavilla lähes 900 neuvolassa. Lastenneuvoloissa asioi vuosittain noin 400 000 lasta ja arviolta noin 600 000 vanhempaa. Lastenneuvolapalveluita käyttävien osuudeksi on arvioitu 99,6 % rokotuskattavuustietojen perusteella. Lastenneuvolapalvelujen palvelujen järjestämiseksi on tarvittaessa tehtävä yhteistyötä kunnan eri toimijoiden, kuten päivähoidon, kotipalvelun, lastensuojelun, oppilas- ja opiskelijahuollon sekä erikoissairaanhoidon ja muiden tahojen kanssa. Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja toteut-

tamiseksi tulee tarvittaessa järjestää lisäkäyntejä ja kotikäyntejä. (THL b. 2012. Kasvun kumppanit, lastenneuvola.)

2.2 Perhetyön palvelut

Lastensuojelulaissa perhetyö on määritelty yhdeksi avohuollon tukitoimeksi, mutta lain-säädäntö ei toistaiseksi määrittele perhetyötä itsenäiseksi sosiaalipalveluksi. Tämän vuoksi perhetyö nähdään lähinnä työmenetelmänä. Perhetyölle ei ole olemassa vakiin-tunutta työmuotoa tai tarkkaa määritelmää. Toimintatavoiltaan ja muodoltaan perhetyö on osin jäsentymätöntä. Perhetyössä työskentelee monia tahoja monenlaisissa tehtävis-sä, ja niillä on keskenään erilaisia tavoitteita. Erilaiset lastensuojelulliset odotukset koh-distuvat perhetyöhön, joten on toivottu, että sen avulla huostaanotot vähenisivät. Perhe-työ on paljon muutakin kuin lastensuojelua. (Järvinen ym. 2012, 12–13, 49.) Perhetyö voidaan nähdä joko välillisenä tai välittömänä. Välillisessä perhetyössä työ tai palvelu kohdistetaan perheeseen jonkun sen jäsenen kautta. Välittömässä perhetyössä työ koh-distuu enemmän koko perheeseen tai kohteena voi olla kokonainen yhteisö, esimerkiksi maahanmuuttajayhteisö tai samanlaisten ongelmien kanssa kamppailevat perheet. (Uu-simäki 2005, 31–32.)

Perhetyössä on kolme keskeistä periaatetta, asiakas-, perhe- ja lapsilähtöisyys, jotka ovat tärkeitä perhetyötä toteuttaessa. Keskeisiä toiminta-ajatuksia perhetyössä ovat var-hainen tuki ja ennaltaehkäisy. Perhetyön kohteena ovat erilaiset perheet, joissa vaihtelevat tuen ja avun tarpeet. Perhetyö ei ole yksinkertaista, koska perheen käsite ja perhei-den elämäntilanteet ovat moninaisia. Tilanne perheessä voi olla hyvinkin erilainen perhetyön eri vaiheissa. Jokaisen perheen kohdalla perhetyön tavoitteet ovat omanlaisia. Perhetyössä painotetaan toiveikkuutta, näkemystä paremmasta huomisesta, perheen omien voimavarojen löytämistä ja niiden rakentamista. Päämääränä on perheen itsenäi-nen selviäminen arjessa, hakeutuminen ajoissa tuen ja palvelujen piiriin ja hyvinvoinnin lisääntyminen. Tärkeää on, että perhetyössä tunnistetaan perheen tuen tarve ja sen tar-joaminen ennen kuin ongelmat kasvavat, kärjistyvät ja muuttuvat pysyviksi. Työtä voi-daan tehdä monimuotoisesti, erilaisten työmuotojen, toimintatapojen ja -mallien avulla,

esimerkiksi perhetapaamisina, keskusteluina yksittäin perheen jäsenten kanssa, kotikäynteinä, kerho-, ryhmä- retki- ja leiritoimintana sekä perhekuntoutuksen muodossa. Perhetyön perustana on suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus perheen toiminnan kehittämiseksi, ottaen huomioon perheen tarpeet. (Järvinen ym. 2012, 13, 15, 17; Uusimäki 2005, 40–41.)

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja lyhytaikaisissa elämänmuutostilanteissa ennaltaehkäistä esiin nousevia riskejä. Perheen tukeminen arjessa ja omien voimavarojen löytäminen ovat keskeisiä tehtäviä. Tärkeää on, että ongelmiin puututtaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun mittasuhteet eivät ole vielä ehtineet kasvaa isoiksi. Muutoksia voidaan saada aikaan lyhyenkin ajan kuluessa, joka on palkitsevaa niin perheelle kuin työntekijälle. Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaina ovat perheet, jotka odottavat lasta tai joissa on alle kouluikäisiä lapsia. (Järvinen ym. 2012, 73.)

Lapsiperheiden kotipalvelu on määritelty sosiaalihuoltolakiin sosiaalipalveluksi, josta kunnan tulee huolehtia. Minimimäärää palvelulle ei ole säädetty. Valtaosissa Suomen kunnista lapsiperheiden kotipalvelu järjestetään perhetyön omana palveluna, ja se sijoituu sosiaali- ja terveystoimen tai sosiaalitoimen alaisuuteen. Lapsiperheiden kotipalvelu voidaan järjestää kunnassa myös ostopalveluna tai palvelusetelin avulla. Palvelun tarve perheessä voi syntyä esimerkiksi sairauden tai vamman, perheenisäyksen, perhetilanteen muutoksen sekä sairaalassa tai asioilla käynnin vuoksi. Lapsiperheiden kotipalvelu on lapsiperheille järjestettävää kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja tarvittaessa pitkäjänteistä tukemista. Kaikilla perheillä ei ole käytettävissä läheisverkoston tukea tilanteesta riippuen; joko verkosto ei ymmärrä tai huomaa perheen ongelmia tai läheisiä ei ole lainkaan saatavilla. Näissä tapauksissa lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen perheeseen on tärkeää. (Järvinen ym. 2012, 73.)

Parhaimmillaan kotipalvelun perhetyö on matalan kynnyksen palvelua, jota perheen on helppo ottaa vastaan. Tärkeää olisi, että vanhemmilla olisi tietoa lapsiperheille tarjottavasta kotipalvelusta. Tiedottaminen kunnan eri palvelupisteissä, Internet-sivustojen kautta, perhetyöntekijän osallistuminen neuvolan perhevalmennukseen tai perheille suunnattuihin vertaisryhmiin. Yhteydenottamista helpottaa tietoisuus palvelusta ja työntekijän tuttuus. Kotipalvelu ei ole subjektiivista eli kaikille kuuluvaa oikeutta, mutta lain mukaan sitä on mahdollista hakea kunnalta. Hakemukset tulee käsitellä yksilöllisesti. Hakemuksen hyväksyntää määritteleviä seikkoja ovat asiakkaan tarve ja olosuhteet. (Järvinen ym. 2012, 74–75.)

Kannuksessa ja Kaustisella lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä vastaavat perhetyöntekijät. Perhetyöntekijöiden tekemä lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa tilapäistä lasten- ja kodinhoitoapua, jota myönnetään perheille tarpeen ja mahdollisuuksien mukaisesti. Kotipalvelun tarve perheessä voi syntyä esimerkiksi perheenlisäyksen, perhetilanteen muutoksen, vamman sekä sairaalassa tai asioilla käynnin vuoksi. Kotipalvelua ei myönnetä äkillisesti sairastuneen lapsen hoitoon, siivoukseen tai pitkäkestoiseen päivittäiseen lastenhoitoon. Tilapäinen lapsiperheiden kotipalvelu on maksullista. Kotipalvelun hinnat ovat kiinteät, ja niissä ei huomioida asiakkaan tuloja.

Neuvolan perhetyön kehittymiseen ja laajentumiseen ovat vaikuttaneet suuresti 2000-luvun alkupuolella erilaiset projektit ja hankkeet sekä vuonna 2004 ilmestyneen sosiaali- ja terveysministeriön Lastenneuvola lapsiperheiden tukena-oppaan suositukset perhetyön järjestämisestä. Perhekeskusajattelun levitessä yhteistyö neuvoloiden ja muiden lapsiperheitä palvelevien tahojen välillä on viime vuosina tiivistynyt. Lähtökohtaisesti ajateltuna kaikki neuvoloissa tehtävä työ on perhetyötä. Neuvolan terveydenhoitaja ja perhetyöntekijä toimivat aina työparina. Perhekohtainen yhteistyö tapahtuu aina perheen luvalla, ja tärkeää on, että perhe on aktiivinen osallistuja. Tavoitteena neuvolan perhetyössä on perheen voimavarojen vahvistaminen vanhemmuudessa, parisuhteessa, kasvatuksessa ja muissa arkeen liittyvissä haasteissa. Tuen tarpeen aiheuttajana voi olla esimerkiksi itkuisen vauvan vanhemman väsymys, äidin lievä masennus, vanhemman epävarmuus omien voimavarojen suhteen hoitajana ja kasvattajana tai lapsen levottomuus. Tilanteet avun ja tuen tarpeeseen ovat siis monimuotoisia. Tilanteen selvittäminen vaatii

toistuvia ja riittävän pitkäkestoisia kotikäyntejä. Perhetyöntekijä voi työskennellä perheen kanssa yksikseen tai työparina voi olla neuvolan terveydenhoitaja, psykologi tai sosiaalityöntekijä. Konsultaatiomahdollisuus neuvolalääkäriin olisi hyvä olla järjestetty. Perhetyöntekijän työmuodot kotikäyntien lisäksi ovat keskustelutyö yksin tai työparina neuvolassa sekä ryhmätilaisuuksiin osallistuminen. Neuvolan perhetyö on maksutonta. Avun vastaanottaminen neuvolasta on luontevaa, koska neuvolassa palvellaan kaikkia lapsiperheitä ja neuvolapalvelut ovat statukseltaan ihmisten mielessä neutraaleja. (Järvinen ym. 2012, 76–78; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 35–36.)

Jyväskylä-alueella toimii kaksi neuvolan perheohjaajaa, joiden vastuualueet jakautuvat Lestijoki- ja Perhönjokilaaksoihin. Lestijokilaakson perheohjaajan toimenkuvaan kuuluu 50 % työajasta neuvolan perhetyö ja toimialueena on Kannus, Toholampi ja Lestijärvi. Kannuksessa neuvolan perhetyö aloitettiin tammikuussa 2012, joten työmuoto on vielä alkutaipaleella. Perheohjaaja työskentelee yhtenä päivänä viikossa Kannuksen neuvolassa, jolloin työntekijä tapaa asiakkaita neuvolan tiloissa. Muuten asiakastyö perustuu pääosin kotikäynteihin. Neuvolan perhetyö on aina perheistä lähtevää ja vapaaehtoista, helposti saatavaa, matalan kynnyksen ja mahdollisimman nopeasti tarpeisiin vastaavaa työtä neuvolaikäisten lasten perheille. Neuvolan perhetyön käynnit määrittyvät asiakkaan tarpeen mukaan, ja tämän vuoksi käyntimäärät vaihtelevat perheittäin. Neuvolan perhetyö on maksutonta palvelua.

Kannuksessa ja Toholammilla perheohjaaja osallistuu yhteen perhevalmennuksen tapaamiseen, joka järjestetään ensi kertaa raskaana oleville naisille ja heidän puolisoilleen. Neuvolan perhetyön asiakkuus voi alkaa jo raskauden aikana tai lapsen syntymän jälkeen. Neuvolan perheohjaaja osallistuu neuvolan terveydenhoitajien kanssa vauvatapaamiseen, joka järjestetään neuvolassa vauvojen ollessa kahden kuukauden ikäisiä. Vauvatapaamisessa perheohjaaja kertoo Mammis-ryhmän toiminnasta ja kutsuu äidit ensimmäiseen tapaamiseen. Mammis-ryhmä on suljettu ryhmä, joka kokoontuu viisi kertaa viikon välein. Ryhmässä äidit saavat vertaistukea. Tavoitteena on, että ryhmä jatkaa toimintaa itsenäisesti ohjattujen tapaamisten jälkeen. Mammis-ryhmä kokoontuu vielä yhteiseen tapaamiseen neuvolan perheohjaajan kanssa lapsien ollessa yhden vuo-

den ikäisiä. Tarkoituksena on vaihtaa kuulumisia ja kannustaa jatkamaan ryhmäläisten omatoimisia tapaamisia.

Perhönjokilaakson neuvolan perheohjaajan vastuualueena ovat Kaustisen, Vetelin ja Halsuan kunnat. Neuvolan perhetyö on käynnistynyt Keski-Pohjanmaalla toteutetun Nuppu-hankkeen myötä maaliskuussa 2011. Perhönjokilaakson perheohjaaja on toiminut neuvolan perhetyössä jo pidemmän aikaan kuin Lestijokilaaksossa. Neuvolan perhetyöntekijä ottaa vastaan asiakkaita Kaustisen neuvolassa tai tapaa asiakkaita kotikäynneillä. Perheohjaajan asiakkuudet voivat alkaa jo alkuraskauden aikana tai sen jälkeen neuvolassa.

Ensimmäistä lastaan odottavat perheet perheohjaaja tapaa neuvolakäynnillä yhdessä äitiysneuvolan terveydenhoitajan kanssa sekä lapsen synnyttyä lapsen ollessa 3–4 kuukauden ikäinen. Neuvolakäynnillä perheohjaaja kertoo työstään ja käytännöstä tavata kaikki ensisynnyttäjäperheet. Vauvan ollessa 3–4 kuukauden ikäinen lastenneuvolan terveydenhoitaja antaa neuvolakäynnillä perheelle Vauvaperheen arjen voimavarakaavakkeen, jonka perhe täyttää kotona ja antaa neuvolan perheohjaajalle vastaanottoajan. Tapaaminen tapahtuu perheen kotona tai neuvolassa. Tapaamisella neuvolan perheohjaaja keskustelee perheen kanssa vauvaperheen arjesta ja sen sujumisesta vauvaperheen arjen voimavarakaavakkeen avulla. Kaustisen neuvolassa järjestetään esikoislapsen saaneille vauva-vanhempi ryhmätapaaminen, joka kokoontuu kerran kuussa. Edellisten käytänteiden lisäksi neuvolan perhetyöhön perheet voivat ohjautua ottamalla itse yhteyttä, terveydenhoitajan tai jonkun muun yhteistyötahon kautta. Näitä yhteistyötahoja ovat esimerkiksi perheneuvola, sosiaali- ja perhekeskus, aluepsykiatrian poliklinikka, erikoissairaanhoito, päivähoito, järjestöt tai seurakunta.

Lastensuojelun perhetyön työmuoto tuli Suomeen Ruotsista 1970-luvulla. Lastensuojelulain mukaan perhetyö on yksi lastensuojelulain avohuollon tukitoimista. Lastensuojelutarpeen selvitys edeltää lastensuojelun asiakkuutta. Sosiaalityöntekijä tekee selvityksen perusteella päätöksen lastensuojelun asiakkuudesta. Lastensuojelun perhetyön asiakasperheissä on uhkia, jotka liittyvät lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Perhetyötä to-

teutetaan useimmiten moniammatillisesti. Tukitiimiin voi kuulua esimerkiksi kaksi perhetyöntekijää, sosiaalityöntekijä, psykologi tai muita alan asiantuntijoita. Lastensuojelun perhetyö olisi toivottavaa aloittaa mahdollisimman varhain, ennen kuin ongelmat ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet. Käytännössä perhetyö aloitetaan usein liian myöhään niin lastensuojeluprosessin kuin perhetyön ennalta ehkäisevän tavoitteen kannalta. Tavoitteet lastensuojelun perhetyölle määritellään yhteistyössä asiakassuunnitelmaneuvoittelussa perheen ja sosiaalityön tekijän kanssa. Usein tavoitteeksi myös määritellään kodin olosuhteiden muuttuminen. Lastensuojelun perhetyö on konkreettista ja tiivistä tukea ja ohjausta perheen arjessa, ja sitä toteutetaan perheen kotona. Tärkeää olisi saavuttaa hyvä yhteistyö, johon tarvitaan läpinäkyvyyttä ja asioiden oikeilla nimillä puhumista. Perhetyö, joka on järjestetty lastensuojelullisin perustein, on aina perheelle makсутonta. (Järvinen ym. 2012, 81–82, 84.)

2.3 Varhaiskasvatuksen kasvatustyö lasten hyvinvoinnin tukemiseksi

Suomessa varhaiskasvatuspalveluihin katsotaan kuuluviksi lähinnä alle kouluikäisten lasten kunnan tai yksityisen järjestämä päivähoito, esiopetus sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Avoin varhaiskasvatus on yksi varhaiskasvatuksen muodosta, joita ovat avoin päiväkotitoiminta, perhekerhot tai puistotoiminta. Varhaiskasvatuspalveluiden työntekijöillä on yhdessä perheiden kanssa kasvatuskumppanuus, ja näin ollen he osallistuvat tekemään omalta osaltaan perhetyötä. Avoimissa päiväkodeissa tai leikkipuistoissa toteutettava avoimen varhaiskasvatuksen toiminta on joko kaikille avointa tai ryhmämuotoista toimintaa, jossa perheitä kohdataan kokopäiväisesti. Tämän tyyppinen työ on sellaisenaan ennaltaehkäisevää perhetyötä ja yksi tärkeä osa perhekeskustoimintaa. Perheet osallistuvat leikkipuisto- tai avoimen päiväkodintoimintaan, ja yhdessä työntekijöiden kanssa perheet toteuttavat ryhmätoimintaa. Palvelutarjonta vaihtelee kuntakohtaisesti ja onkin hyvin moni-ilmeistä. Kuntien avoimella varhaiskasvatustoiminnalla pyritään tukemaan lapsen ja koko perheen hyvinvointia. (THL e. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatuspalvelut; Vilén ym. 2010, 30.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä. Se koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Lasten päivähoito on lakisääteistä toimintaa (Laki lasten päivähoitosta 36/1973). Suomessa kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on lakisääteinen oikeus saada vanhempien vallinnan mukaan joko kunnallinen päivähoitopaikka tai kotihoidon- tai yksityisen hoidon tuki. Laissa on määritelty päivähoitoa järjestettävän päiväkotitai perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoito toteutetaan pääosin päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, joka on yhteiskunnan tarjoamaa varhaiskasvatuspalvelua. Kunnat järjestävät päivähoitoa tarpeensa mukaisesti eri pituisena ja päivän eri aikoihin sijoittuvana toimintana. Päivähoitotoiminta on hyvinkin monimuotoista ja vaihtelee muutamasta tunnista ympärivuorokautiseen hoitoon. (THL e. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatuspalvelut.)

Esiopetus on suunnitelmallista opetus- ja kasvatustyötä, joka on osa varhaiskasvatusta. Esiopetus voidaan toteuttaa joko päivähoitossa tai koulussa. Esiopetus toteutetaan Perusopetuslain 628/1998 (Perusopetuslaki) sekä Lain perusopetuslain muuttamisesta 642/2010 (Perusopetuslaki) mukaisesti, ja kun esiopetus järjestetään päivähoitopaikassa, sovelletaan täydentävänä päivähoitoin lainsäädäntöä 36/1973 (Laki lasten päivähoitosta). Valtakunnallisesti esiopetuksen sisältöä, laatua ja paikallisten opetussuunnitelmien laatimista ohjaavat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Määräys tuli voimaan 1.1.2011 alkaen ja on voimassa toistaiseksi. Opetussuunnitelma tuli ottaa käyttöön 1.8.2011. Esiopetukseen osallistuvat lapset ovat pääosin 6-vuotiaita, eli esikoulu alkaa vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja koululyykkäyksen saaneille lapsille esiopetusta on myös alkamisvuonna annettava opetus. Kunnan on velvollisuus järjestää kaikille esiopetusikäisille lapsille maksutonta esiopetusta vähintään 700 tuntia vuodessa. Vanhemmat päättävät, osallistuu lapsi esiopetukseen. (THL e. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatuspalvelut.)

Kunta voi järjestää tai hankkia koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, ja sitä tulee tarjota ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille sekä kaikkien vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille, joiden laajuudesta kunta on päättänyt. Toiminta

tulee järjestää Opetushallituksen 1.8.2004 hyväksymien perusteiden mukaisesti. Toimintaa järjestetään arkipäivisin klo 7–17 välisenä aikana ja sen lähtökohtana on tarjota lapsille ennen ja jälkeen koulupäivän turvallinen kasvuympäristö. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa painotetaan laadukasta vapaa-ajan toimintaa ja sen järjestämisestä vastaa ammattitaitoinen henkilöstö. Kunta voi järjestää itse aamu- ja iltapäivätoimintaa, toteuttaa sen yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia palvelut eri järjestöiltä tai yhteisöiltä. (THL e. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatuspalvelut.) Kannuksessa koululaiset voivat osallistua joko koululla tarjottavaan iltapäivätoimintaan tai Mannerheimin lastensuojeluliiton järjestämään iltapäivätoimintaan. Kouluilla kerhotoiminnasta vastaavat henkilöt, joita ovat kerhotyöntekijät tai opettajat, järjestävät iltapäiväkerhoja, esimerkiksi liikuntakerho.

2.4 Kasvatus- ja perheneuvonta

Kasvatus- ja perheneuvonnan tarkoituksena on antaa perheille asiantuntija-apua kasvatusta ja perheasioissa sekä lapsen myönteisen kehityksen edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa (Sosiaalihuoltolaki 710/82). Tukea annetaan elämän eri kriisi- ja ongelmatilanteisiin. Kasvatus- ja perheneuvontaan hakeutumisen syyt ovat monimuotoisia ja liittyvät useimmiten lapsen ongelmiin, perhe- ja parisuhdeongelmiin tai perheasioiden sovitteluun. Tehtävänä on tukea ja edistää myönteistä kehitystä järjestämällä ohjausta ja neuvontaa lapsille ja nuorille sekä antaa muuta asiantuntija-apua ihmissuhteisiin, perhe-elämään tai kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä (Sosiaalihuoltoasetus 607/83). (THL a. 2012. Kasvun kumppanit, kasvatus ja perheneuvonta; Vilén ym. 2010, 30.)

Kasvatus- ja perheneuvonnan päätehtävät ovat asiakastyö (ennaltaehkäisevä asiakastyö, varhainen tuki, lapsen kehitys ja kasvatus, puolisojen väliset ongelmat tai perheen rakenne- ja toimintahäiriöt sekä yksilö-, pari-, ryhmä-, perhe-, kriisi-, verkosto- ja lyhytterapiat), yhteistyö ja asiantuntija avun antaminen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminta. Lapsen ja tämän perheen tilanteeseen perehdytään moniammatillisesti työryhmässä.

Perheneuvolassa työskentelee useimmiten ainakin sosiaalityöntekijä, psykologi tai psykiatri. Moniammatilliseen ryhmään voi kuulua myös sairaanhoitajia, puhe- ja toimintaterapeutteja tai psykoterapeutteja. Palvelut vaihtelevat kunnittain ja ovat maksuttomia. Kunnalla on velvollisuus huolehtia kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämisestä sosiaalihuoltolain (Sosiaalihuoltolaki 710/82) mukaan. Vuonna 2008 Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto on antanut suositukset kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämisestä, jossa kasvatus- ja perheneuvonta on kuntien lakisääteinen tehtävä. Toimintaa voidaan järjestää eri tavoin ja palveluihin pääsyn tulisi olla joustavaa. Toiminnan edellytyksenä on riittävä, pätevä ja pysyvä henkilöstö, toimintatilat ja -välineet ovat asianmukaisia sekä tavoittavuutta ja tuloksellisuutta seurataan säännöllisesti. (THL a. 2012. Kasvun kumppanit, kasvatus ja perheneuvonta; Vilén ym. 2010, 30–31.)

2.5 Seurakunnan, järjestöjen ja yksityisten toimijoiden perhetyö

Seurakunnat osallistuvat monella tavalla lapsiperheiden parissa tehtävään työhön niin omalla järjestämällään toiminnalla kuin yhteistyössä toisten toimijoiden kanssa. Seurakunnalla on pitkät perinteet perhetyöstä. Useissa seurakunnissa perhetyötä tekee diakoni tai diakoniatyöntekijä, jolle on määritelty tehtäväalueeksi perhetyön toteuttaminen. Diakonisen perhetyön tehtävänä on etsiä ja auttaa perheitä, jotka eivät ole tulleet tavoitetuksi seurakunnan tavallisen viikko-ohjelman avulla. Perhetyö on ennaltaehkäisevää ja vanhemmuuden vahvistamiseen painottuvaa. Työmuodot ovat moninaisia: päivystystä, kotikäyntejä, perheleirejä ja -retkiä, parisuhdetyötä, vertaisryhmien järjestämistä ja verkostotyötä. Suurin osa palveluista on maksuttomia tai niistä peritään maksu perheen maksukyvyn mukaan. (Jääskeläinen 2006, 95; Vilén ym. 2010, 32–33.)

Seurakuntien kasvatus- ja diakoniatyöntekijät kohtaavat työssään entistä enemmän lasten syrjäytymistä. Lasten syrjäytymisen ehkäisemiseksi seurakunnat tekevät yhteistyötä sosiaalitoimen, varhaiskasvatuksen ja neuvoloiden kanssa. Seurakunnissa toimiva avoin varhaiskasvatustoiminta tarjoaa monipuolisia toimintamuotoja, kuten perhe- ja päiväkerhoja, pyhäkouluja ja partiotoimintaa. Näillä pyritään tukemaan lapsen turvallista ko-

konaiskehitystä ja kodeissa annettavaa kristillistä kasvatusta. Yksilöllisen kohtaamisen tärkeyttä painotetaan lapsi- ja nuorisotyössä. Seurakuntien järjestämän perhekerhotoiminnan suosio on kasvanut vuosi vuodelta. (Jääskeläinen 2006, 92, 93, 103–104; THL e. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatuspalvelut.) Kannuksen ja Kaustisen evankelisluterilaisen seurakunnan lapsille ja perheille suunnattu toiminta on koottu yhteen lapsiperheiden lukujärjestykseen (Liite 2 ja 3).

Seurakunta pyrkii olemaan perheen rinnalla ja tarvittaessa antamaan tukea ihmisen elämänkaaren erilaisissa tapahtumissa. Seurakunnan tehtävänä on vahvistaa kansalaisaktiivisuuden avulla sosiaalista pääomaa ja hyvinvoinnin lisääntymistä, pääoman aineksia ovat yhteisöllisyys ja luottamus. Seurakunnan keskeisenä tehtävänä on luoda kanavia lähimmäisenrakkaudelle, toisista välittämisen ja solidaarisuuden toteutumiseksi. Tärkeää on myös tarjota aineksia identiteetin rakentamiseen, oma-apu- ja vertaistukiryhmätoiminnan kautta. Osallisuuden väyliä pyritään tarjoamaan lapsille, nuorille ja aikuisille, joiden elämäntilanteeseen liittyy yhteiskunnallista osattomuutta, terveys- ja mielenterveysongelmia ja kokemuksia syrjäytymisestä. Seurakunta toimii äänettömien äänenä, eli siellä autetaan vaikeuksiin ajautuneita ja tarjotaan tukea puolestapuhujana. Merkityksellinen tehtävä seurakunnassa on myös toimia toivon tuottajana. Seurakuntien ylläpitämässä Perheasiain neuvottelukeskuksessa toimivat perheneuvojat, joilta asiakas saa tukea sielunhoidollisen ja terapeutin keskustelun avulla, jotka liittyvät erityisesti parisuhteeseen ja perheeseen. Asiakkaana voi olla yksin, parina tai perheenä. Asiakkuus ei edellytä kirkkoon kuulumista. Yksilökeskustelun lisäksi järjestetään ryhmämuotoista toimintaa. Palvelut ovat maksuttomia. (Jääskeläinen 2006, 99, 113–114; Vilén ym. 2010, 33.)

Eri järjestöt ja yksityiset toimijat järjestävät avointa varhaiskasvatustoimintaa. Näitä järjestöjä on muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliitto ja 4H-liiton paikallisyhdistykset. Järjestön ja yksityisten toimijoiden järjestämät erilaiset kerhot, perhekahvilat, leirit ja tapahtumat ovat tärkeä osa perhekeskustoimintaa ja tarjoavat virikkeitä ja sosiaalisia kontakteja lapsille että vanhemmille. (THL e. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatuspalvelut.) Kannuksen ja Kaustisen järjestöjen ja yksityisten toimijoiden tarjoa-

maan lapsille ja perheille suunnattuun toimintaan voi tutustua lapsiperheiden lukujärjestyksessä (Liite 2 ja 3).

3 HAJAUTETUN ORGANISAATION TUOMAT HAASTEET TOIMINNASSA JA JOHTAJUDESSA

Hajautetulla organisaatiolla tarkoitetaan määräaikaista tai pysyvää organisaatiota, jossa henkilöstö työskentelee toteuttaakseen yhteisen toimeksiannon ja saavuttaakseen tavoitteen eri paikoissa käyttäen apunaan tieto- ja viestintäteknologiaa. Organisaatioon kuuluvat ihmiset työskentelevät erillään yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Hajautetulla työllä on pitkät perinteet. Nyky-Suomessa on syntynyt monista syistä tarve muodostaa hajautuneita organisaatioita. Hajautettua työtä löytyy monilta erilaisilta työelämän aloilta, kuten myyntityöstä, liikenteestä, huoltotoiminnasta ja terveydenhuollosta. Organisaatiot voivat toimia joko samassa tai eri paikoissa, ja lisäksi paikka voi olla kiinteä tai vaihtuva, työskentely tapahtuu samanaikaisesti tai eri aikaan, jolloin työskennellään eri aikavyöhykkeillä ja ajallisesti peräkkäin, jolloin työsuoritukset seuraavat toisiaan. Yhteistyö voi olla luonteeltaan jatkuvaa tai määräaikaista. Hajautetun organisaation toimintaan osallistuvat työntekijät voivat tulla eri kulttuureista ja organisaatioista, tai heidän koulutustaustansa voi vaihdella samanlaisesta hyvinkin erilaiseen. Vuorovaikutustapa voi vaihdella kasvokkain keskustelusta eri kanavien kautta välittyneeseen kommunikointiin teknologisten järjestelmien avulla. Hajautuneiden organisaatioiden toiminnassa käytetään enemmän sähköisiä viestintä- ja yhteistyövälineitä, koska työntekijät toimivat usein eri paikkakunnilla tai jopa eri maissa. Useat työntekijät tekevät etätöitä kotoa käsin, ja tällöin sähköiset viestimet ovat nopea tapa pitää yhteyttä. (Vartiainen, Kokko & Hakonen 2004, 14–15, 17–19, 21, 24–25.)

Peruspalveluliikelaitos Jyta on hajautettu organisaatio, koska se sisältää seitsemän eri kunnan sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Toiminnassa on joka kunnan sosiaali- ja terveystyöpalveluiden perusorganisaatiot, jotka toimivat omina yksikköinä, mutta isot linjaukset tehdään yhteisesti organisaatiotasolla. Jyta-alueen hajautettu organisaatio on tyypiltään organisaation rajat ylittävä organisaatio. Hajautettu organisaatiomalli on usein käytössä sairaaloissa, yliopistoissa, pankeissa ja vakuutuslaitoksissa. Näissä organisaatioissa luotetaan henkilökuntaan ja toiminnan koordinoinnissa ammatillisiin arvostuksiin. Jytassa toimintayksiköt kuuluvat yhteiseen organisaatioon, peruspalveluliikelaitokseen, jossa toimii yhteinen hallinto ja liikevaihto. Maantieteellisesti katsottuna kaikki seitsemän kuntaa sijaitsevat Keski-Pohjanmaalla Lesti- ja Perhonjokilaaksoissa, ja välimatkat eri

kuntien välillä ovat suhteellisen pitkät. Välimatkojen vuoksi olisikin tärkeää panostaa enemmän sähköisen kommunikaation käyttöön, erityisesti videoneuvotteluun. Viestintä tapahtuu paljon sähköpostilla, mutta videoneuvotteluilla säästettäisiin paljon työntekijöiden työaika ja matkakustannuksia. (Harisalo 2009, 139–140; Vartiainen ym. 2004, 61.)

Peruspalveluliikelaitos Jytan perustamisen jälkeen vuonna 2009 sosiaali- ja terveystalveissa toimivat työntekijät pysyivät samoina, eli vähiten muutoksia tehtiin henkilöstön puolella. Henkilöstö siirtyi vanhoina työntekijöinä kunnalta peruspalveluliikelaitoksen alaisuuteen. Eniten muutoksia tapahtui hallinnossa: ylimpien virkamiesten toimia yhdistettiin ja lähiesimiehet siirtyivät monissa toimintayksiköissä toimimaan eri paikkakunnille. Suuri muutos oli hajautettu organisaatio, koska aikaisemmin jokainen kunta oli vastannut omista sosiaali- ja terveystalveista ja nyt yhtenäistettiin samaan peruspalveluliikelaitokseen seitsemän kuntaa. Esimerkiksi perheiden palveluiden yksikössä neuvolan ja kouluterveydenhuollot eivät toimi enää omana yksikkönä, vaan palaverit koskien neuvoloita ja kouluterveydenhuoltoa toteutetaan yhteistyössä seitsemän eri kunnan terveydenhoitajien kanssa. Suurin ja haastavin muutos on ollut esimiehen sijoittuminen toiseen kuntaan, toiminnan kehittäminen koskee kuitenkin aina koko Jyta-alueen kuntia, ei vain yhtä neuvolaa kerrallaan.

Hajautetun organisaation haasteena ovat työyksiköiden väliset matkat ja tämän kautta työntekijöiden etäisyys toisistaan ja liikkumisen määrä. Näillä on vaikutusta siihen, miten ihmiset kommunikoivat keskenään. Tutkimuksen mukaan etäisyyden kasvaessa yhteydenpito muihin ihmisiin vähenee. On todettu, että pienikin välimatka vaikuttaa vuorovaikutuksen ja kommunikaation määrään. (Vartiainen ym. 2004, 38.) Itse olen huomannut, että välimatka vaikuttaa paljon kommunikaation määrään. Omassa neuvolassa keskustelemme paljon työhön liittyvistä asioista ja miten toteutamme työtämme, mutta kommunikaatio muiden neuvoloiden välillä on todella vähäistä. Jos jokin kysymys nousee esille, niin silloin olemme yhteydessä lähiesimieheen, joka kommunikoii muiden neuvoloiden työntekijöiden kanssa aiheesta eli lähiesimies toimii sanansaattajana. Perhekeskussuunnittelutyöryhmässä olemme myös havainneet tämän saman ilmiön, että kommunikaation määrä on vähäistä. Itse olen ollut yhteydessä paljon sähköpostilla

opinnäytetyöni vuoksi Kannuksen ja Kaustisen neuvolan perheohjaajiin, mutta muuten kommunikaatio on vähäistä. Kommunikaation vähyyteen vaikuttaa myös perhekeskustoiminnan kartoittamisessa pilottikuntina toimivien Kannuksen ja Kaustisen osalta myös se, että työryhmän jäsenten on helpompi tietää oma toimintaympäristö ja työnkuva. Omassa kunnassa toimiminen on helpompaa, koska toimintaympäristö on tuttu. Työryhmän jäsenet kartoittavat oman kunnan perhekeskustoimintaan liittyviä asioita. Välimatka ja erilainen toimintaympäristö Kannuksen ja Kaustisen välillä vaikuttavat myös kommunikaatioon.

Hajautetun organisaation johtamisessa on tärkeää, että johtamistyyli on jämäkkää ja määrätietoista. On pystyttävä ottamaan haltuun hajautettu kokonaisuus ja ohjaamaan ryhmään kuuluvia jäseniä vakaasti kohti yhteistä tavoitetta. Empaattisuus ja kuuntelemisen taito ovat hyviä johtajuuden ominaisuuksia. Hajautetussa organisaatiossa työskenteleville työntekijöille on tärkeää, että heidät otetaan huomioon. Heille ei saa tulla tunnetta, että heidät unohdetaan tai he jäävät informaatiosta paitsi. Tutkimuksissa on tullut esille, että hajautetun organisaation johtamisen erityishaasteena on hajautettujen työntekijöiden huomiointi, motivointi, sitouttaminen ja osallistaminen. Johtajalta puolestaan edellytetään kykyä luottaa työntekijöiden ammattitaitoon ja työmoraaliin, koska liiallinen kontrollointi kuormittaa. On siis panostettava "kyttämisen" sijaan kokonaisvaltaiseen, aktiiviseen tukeen, viestinnän ja tiedonjaon sujuvuuteen. Johtajan, joka toimii hajautetussa organisaatiossa, tulisi omata seuraavanlaisia ominaisuuksia: avoin, myönteinen asenne, tuloksiin suuntautuva johtamistyyli, tehokkaat viestintätaidot ja kyky delegoida. (Vartiainen ym. 2004, 84–85.) Olen huomannut näiden neljän vuoden aikana, jotka olemme toimineet peruspalveluliikelaitos Jytassa, että esimiehen tulee olla yhteydessä toimintayksikköön useamman kerran viikossa. Tiedottaminen ja viestintä tapahtuvat pääosin sähköpostin välityksellä. Esimiehen tavoittaa tarvittaessa hyvin puhelimitse. Tärkeää on, että kaikki toimintayksiköt saavat samanlaisen informaation, ettei tule tunnetta ulkopuolisuudesta.

Organisaatiossa tapahtuvat muutokset toteutetaan tavallisesti projektimuotoisina kehittämishankkeina. Jokainen muutos, joka organisaatiossa tapahtuu, on aina otettava huomioon, oli sitten kuinka isosta tai pienestä projektista kyse. Suhtautumisia projekteja

kohtaan on monia, jotkut suhtautuvat niihin väheksyyn, ikään kuin ne olisivat organisaation välttämättömiä pakkoja. Toiset kokevat projektien ja kehittämishankkeiden olevan väyliä uudistaa organisaation toimintaa. Projekti on määräaikainen organisoituminen jonkin ennalta sovitun tehtävän toteuttamiseksi ennalta sovitussa määräajassa. Projekteissa oppiminen on kollektiivista, yhdessä saavutetaan enemmän. Projektissa olisi hyvä olla nimetty projektipäällikkö, joka on vastuussa projektin toiminnasta ja tavoitteiden saavuttamisesta. Projektipäällikköön kohdistuu luonnollisesti paljon vaatimuksia, joita asettavat organisaation ylin johto, työntekijät, asiakkaat ja sidosryhmät. Projektisuunnitelmaan kirjataan, mitä projektilla halutaan saada aikaiseksi, tavoitteet, projektissa olevien tahojen roolit, aikataulukysymyksiin ja projektin käyttöön annettuihin resursseihin. Tärkeää projektissa on sen hallinta, joka vaikuttaa projektin läpiviemisen hallintointiin. Projektihallinta voi tarkoittaa sitä, miten ohjaus- ja johtoryhmä kokoontuvat, raportointia, tavoitteiden toteutumisen mittaamista ja projektin sidosryhmien koordinoitua. (Juuti & Virtanen 2009, 95, 98–99.)

Perhekeskustoiminnan kartoittaminen on ollut pitkä aikainen kehittämishanke peruspalveluliikelaitos Jytassa. Haasteita perhekeskustoimintahankkeessa on ollut hajautettu organisaatio ja sen mukana tuomat seikat koskien välimatkaa, kommunikaatiota, erilaisia toimintaympäristöjä ja johtajuutta. Työryhmän jäsenet ovat olleet koko projektin ajan kiinnostuneita ja innokkaita kehittämään perhekeskustoimintaa. Työryhmän palaverit ovat olleet hyviä ja antoisia juuri aktiivisuuden ja kiinnostuneisuuden vuoksi. Jokainen ryhmän jäsen on osallistunut hankkeen eri vaiheisiin. Perhekeskustoiminnan hanketilaus tuli peruspalveluliikelaitos Jytalta perheiden palvelujen yksikön johdolta. Perhekeskustoimintahankkeen aikana yksikön johto olisi voinut olla enemmän kiinnostunut suunnittelutyöryhmän toiminnasta ja siitä, missä vaiheessa hanke on. Tämä on yksi hajautetun organisaation haaste, että kehittämishanke jää varjoon, koska peruspalveluliikelaitoksessa on meneillä paljon muitakin muutoksia ja uudistuksia samanaikaisesti. Perhekeskustoiminnan järjestäminen ei tuo niinkään paljoa haasteita hajautetussa organisaatiossa, koska jokaisessa kunnassa toimii sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamat neuvola-, perhetyön- ja kasvatus- ja perheneuvonnan palvelut, varhaiskasvatus, seurakunta, järjestöt ja yksityiset toimijat, jotka tuottavat erilaisia palveluita lapsiperheiden käyttöön. Haastetta tuo enemmän näiden toimijoiden toiminnan yhteen kerääminen, perhekeskustoiminnasta tiedottaminen lapsiperheiden tietoisuuteen ja perhekeskustoi-

minnan ylläpitäminen jatkossa. Kehittämishankkeessa on kartoitettu ja kehitetty Kanuksen ja Kaustisen perhekeskustoimintaa, jota on varsin hyvin tarjolla ja toiminnassakin. Vuoden 2013 tavoitteena on saada muissa viidessä kunnassa toiminta myös käynnistettyä. Niin kuin olen aikaisemmin todennut haasteena, ovat erilaiset toimintaympäristöt eri kunnissa. Aika näyttää, miten perhekeskustoiminta toteutuu ja lähtee kantaan kunnissa.

4 KEHITTÄMISTOIMINTA ORGANISAATIOSSA

Kehittämistoiminta on nykypäivän organisaatioissa tärkeä osa-alue. Jatkuvaa kehittämistoimintaa tarvitaan kannattavuuden parantamiseksi tai kasvun aikaansaamiseksi, uusien palveluiden ja tavaroiden kehittämiseen, testaamiseen ja kaupallistamiseen, luomaan toimiva organisaatorakenne ja henkilöstön motivointiin. Kehittämistoiminnassa tarvitaan lisäksi ymmärrystä asiakkaiden mieltymysten muutoksesta, tulevaisuudessa kysyntään reagoimisesta, ennakointiin vaikuttaviin tekijöihin muiden toiminnassa, prosessien kehittämistä ja sitä kautta toiminnan tehostamista, laajentumiselle uusille markkinoille ja kansainvälistymiseen sekä organisaatiossa esiin tulleiden ongelmien ratkaisemiseen. Muutosnopeus kasvaa yritysmaailmassa ja muutoksiin reagoiminen edellyttää nopeutta ja joustavuutta organisaatioilta. Organisaation ketteryys, omaksumiskyky ja vastausnopeus vaikuttavat keskeisesti menestykseen. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 12.) Juuti (2011, 15) toteaa, että organisaatiot, jotka ovat menestyneet nykyisissä olosuhteissa, ovat rohkeasti uudistaneet toimintamallejaan ja ajattelutapojaan. Organisaation menestykselle on keskeisintä kokemusten avoin ja aito jakaminen, reflektiivinen tarkastelu omaa toimintaa kohtaan sekä jatkuva muuntautumiskyky.

Kehittämistoimintaa tekemällä tuotetaan uudenlaista osaamista. Kehittämistoiminta kehittää tekijänsä suunnitelmallisuutta, järjestelmällisyyttä, kriittisyyttä ja itsenäistä ajattelua sekä valmiuksia tiedonhankintaan, hyödyntämään kirjallisuutta ja tutkimuksia. Tärkeitä opittavia taitoja ovat myös ongelmanratkaisu-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot sekä asioihin rohkeasti tarttuminen ja niiden vastuullisesti päätökseen vieminen. Kehittämistoiminnassa on tärkeää huomata kehittämisen kohteita ja tarttua niihin tavoitteellisesti, hankkia erilaisilla menetelmillä tehokkaasti ja järjestelmällisesti tietoa, ratkoa työelämän ongelmia ja luoda uusia ratkaisuja sekä viedä läpi suunnitelmallisesti läpi kehittämishankkeita. Kehittämiseen liitetään usein sana tutkimus, ja kehittämistoiminnassa korostuu tutkimuksellisuus. (Ojasalo ym. 2009, 14–15, 17.)

Perinteistä kehittämistoimintaa on yksilöön kohdistuva kehittäminen, jonka menetelmänä on seminaarit, tutkinnot ja työssä oppiminen. Nämä ovat hyviä keinoja saada uutta tietoa vertaisryhmässä tai osallistua huippuosaajien luennoille ja omaksua heidän näkemyksiään liittyen omaan osaamisen alaan. Perinteisen kehittämistoiminnan menetelmät ovat kuitenkin osoittautuneet ongelmalliseksi ns. siirtovaikutuksen vuoksi. Siirtovaikutus tarkoittaa sitä, että saatuja oppeja on vaikea siirtää omaan työhön ja organisaatioon. Siirtovaikutuksen helpottamiseksi monissa organisaatioissa uuden tiedon saanut työntekijä kertoo yhteisessä kokouksessa omia kokemuksiaan kurssista. Tämä usein vaikuttaa siten, että uuden tiedon siirtäminen työyhteisöön helpottuu ja uudenlaisia toimintatapoja aletaan kokeilla ja hyödyntää käytännössä. Organisaation muutokseen pyrkiviä menetelmiä ovat perinteinen konsultaatio, systeemin kehittäminen, appreciative inquiry (arvostava haastattelu), prosessikonsultaatio ja toimintatutkimus. (Juuti 2011, 16, 22–23.)

Kehittämisen kohteena voi olla toimintatavan tai toimintarakenteen kehittäminen. Kehittämistoiminnasta riippuen kohde, laajuus, organisointitapa ja lähtökohta voivat erota huomattavasti. Kehittäminen voi koskea toimintatapaa, jossa voidaan suppeimmillaan kehittää yhden työntekijän työskentelyä tai koko organisaatiota koskevaa toimintatavan muutosta ja selkeyttämistä. Kehittäminen voi koskea myös rakenteellisia uudistuksia, jolloin uudistetaan kokonaisia palvelurakenteita yhdistämällä eri organisaatioita tai luodaan kokonaan uusia organisaatioita. Suomessa on 2000-luvulla uudistettu palvelurakenteita yhdistämällä eri organisaatioita, esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla peruspalveluliikelaitos Jytan perustaminen vuonna 2009 koski seitsemän kunnan perusterveydenhuollon palvelujen yhdistämistä yhdeksi liikelaitokseksi. Myös kansallisella tasolla on menossa terveydenhuollon prosessi, jossa palvelurakenteet pyritään luomaan siten, että vähintään 20 000 asukkaan palveluiden järjestämisestä vastaa yksi ja sama organisaatio. Kehittäminen voi olla rajattua yksikkökohtaista uudistamista, jossa kehittäminen rajataan yhteen paikalliseen organisaatioon, tai laaja-alaista, jossa se koskettaa useita eri organisaatioita. Kehittämistyössä on eri asia, onko kehittämisen tavoite määritelty ulkoapäin vai onko se toimijoiden itsensä määrittelemä. Useissa kehittämishankkeissa tavoitteet on määritelty ulkoapäin, eli esimerkiksi organisaation kehittämistavoitteet on määritelty johdosta käsin. (Toikko & Rantanen 2009, 14–15.)

Kehittämistoiminta on usein hankeperustaista toimintaa, jossa hanke jatkuu tietyn ajan, sillä on tietyt tavoitteet, määritellyt toimintatavat sekä varmistettu arviointiasetelma. Toisaalta organisaation kehittäminen voi olla jatkuvaa kehittämistoimintaa. Laatutyö onkin usean organisaation kehittämisen perustoimintaa. Jatkuva kehittämistoiminta usein rytmitetään tiettyihin jaksoihin, etteivät työntekijät joudu koko aikaa paneutumaan kehittämistyöhön. Kehittämistoiminta voi olla innovointia eli kokeilevaa, uusien asioiden kehittämistä. Diffuusiassa puolestaan levitetään tietoa uudesta, jo hyväksi havaitusta toimintavasta. Kehittäminen voi olla organisaation sisäistä kehittämistä tai organisaatio tuottaa toimitusprojekteja ulkopuolisille asiakkaille, esimerkiksi arviointi-, koulutus- ja konsultaatioprojekteja. (Toikko & Rantanen 2009, 15–16.)

Kehittämistoimintaan vaikuttavat siis organisaation tarpeet kehittämiselle. Usein työyhteisössä on käynnissä samanaikaisesti erilaisia kehittämisprojekteja. Kehittämisen keskeinen elementti on tavoitteellisuus. Kehittämisessä tavoitellaan muutosta, joka on parempaa ja tehokkaampaa kuin aikaisemmat toimintatavat. Kehittämisprosessia ohjaa viisi tehtävää perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja tulosten levittäminen. Kehittäminen edellyttää perusteluja, miksi ja mitä kehitetään. Lähtökohdan määrittelyssä todetaan nykytila, määritellään tavoitteet ja merkittävyys. Käytännön toteutuksen suunnittelu ja valmistelu liittyvät kehittämistoiminnan organisointiin. Kehittäminen on virallista, kun tavoite saa hyväksynnän organisaation johdolta tai rahoittajalta. Kehittämistoiminta on myös hyvä esitellä työyhteisölle ja yhteistyötahoille. Kehittämistoiminnassa toimivat keskeiset henkilöt voivat muodostaa työryhmän, joka vastaa kehittämistoiminnasta käytännössä. Käytännössä kuitenkin kaikki toimintaan osallistuvat ovat osallisena kehittämisessä. (Toikko & Rantanen 2009, 16, 56–59.)

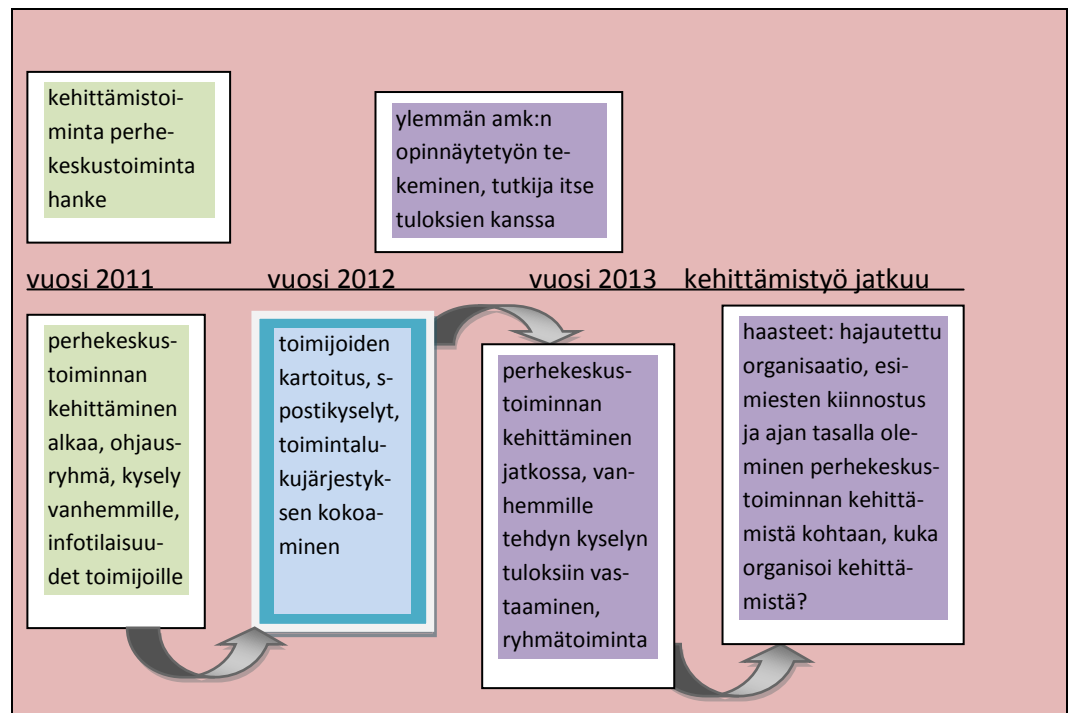
Ideointi, priorisointi, kokeilu ja mallintaminen muodostavat kehittämistoiminnan toteutuksen. Tärkeä kysymys on, miten asetettu tavoite voidaan saavuttaa. Toteutuksessa joudutaan priorisoimaan asioita, koska kehittämisessä ei voida kohdentaa kehittämistoimintaa kaikkeen toimintaan, vaikka haluttaisiinkin. Arvioinnin yhteydessä tuotetulla tiedolla yhtenä tehtävänä on suunnata kehittämistoiminnan prosessia. Arvioinnin yhteydessä analysoidaan, onko kehittämisen tarkoitus saavutettu ja miltä osin siinä on onnistuttu. Hankesuunnitelma on keskeinen lähtökohta arvioinnille, ja se sisältää tavoitteet.

Ulkoisessa arvioinnissa arvioija voi tarkastella kehittämistoimintaa ulkoapäin, jolloin arviointi on puolueetonta ja antaa luotettavamman tarkastelunäkökulman tutkimuksen kannalta. Sisäisessä arvioinnissa arvioija osallistuu itse toimintaan. Sen vahvuutena on kehittämistoiminnan kohteen hyvä tuntemus, monipuolisten aineistojen mahdollinen käyttö sekä suurempi hyödynnettävyys toimintojen kehittämiseen saatujen arviointitietojen pohjalta. Kehittämistoiminnasta saatujen tulosten levittäminen, juurruttaminen on usein oma erillinen prosessi kehittämistoiminnan päätyttyä. On kuitenkin tärkeää, että tulosten levittämisestä huolehditaan, ettei kehittämistyö ole hukkaan heitettyä työtä. Järjestämällä koulutuksia ja tuotteistamisen avulla voidaan edistää tulosten levittämistä. (Toikko & Rantanen 2009, 59–63.)

Kehittäminen on käsi kädessä johtajuuden kanssa, ja esimies on avainasemassa kehittämistoiminnassa. Parhaimmillaan esimies on kehittämistoiminnassa aktiivinen toimija, joka luo ja antaa tilaa kaikkien äänien esille tulemiselle. Esimiehen asema työyhteisössä voi kuitenkin aiheuttaa ongelmia vuorovaikutukseen ja näyttäytyä vaikenemisena ja vetäytymisenä. Esimiehen ei itse tarvitse olla työyhteisön kehittäjänä vaan kehittämisprosessin toimijana voi olla joku muu työntekijä. Kehittämistyölle tarvitaan aina organisaation ja esimiehen tuki, joten ilman näitä toimijoita työyhteisön kehittämistyö on hankalaa. Tärkeää on, että esimies- ja organisaatiossa on kiinnostusta kehittämistehtävissä tapahtuvaan toimintaan, sen aikaansaannoksiin, juurtumiseen ja jatkuvuuteen. Johdon kiinnostumisen myötä on epätodennäköistä, että hankkeen päätyttyä hyvät tulokset häviävät kuin tuhka tuuleen, niin kuin harmittavan monesti tapahtuu. Pitkien kehittämistehtävien aikana, jotka jatkuvat projektikausien yli, johtajuudella on tärkeä tehtävä huolehtia työntekijöiden ja kehittämistehtävän ohjausryhmässä toimivien henkilöiden motivaation ylläpitämisestä. (Seppänen-Järvelä 2009, 69, 71, 73, 75, 77.)

Peruspalveluliikelaitos Jytassa vuosina 2011–2013 toteutettu perhekeskustoiminnan kehittämishanke on ollut laaja ja mittava. Kehittämistoiminta ei ole vielä tullut päätökseen vaan jatkossakin perhekeskustoimintaa tullaan kehittämään pilottikunnista, Kannus ja Kaustinen, saatujen tuloksien myötä. Tärkeää on myös, että toiminnan juurruttaminen kuntiin tapahtuu ja perhekeskustoimintaa tullaan kartoittamaan ja kehittämään Kannuk-

sen ja Kaustisen lisäksi muissa kunnissa. Kuviossa 1 on kuvattu perhekeskustoimintahankkeen etenemistä vuosina 2011–2013 (Kuvio 1).

KUVIO 1. Perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen eteneminen vuosina 2011–2013

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen tilaajana on peruspalveluliikelaitos Jyta. Perhekeskustoiminnan suunnittelutyöryhmän jäsenet toimivat yhteistyössä Nappuhankkeen työntekijöiden kanssa. Kehittämishankkeen pilottikuntina toimivat Kannus ja Kaustinen. Hankkeen tarkoituksena on kartoittaa ja kehittää aluksi toimintaa pilottikunnissa ja saatujen kokemusten pohjalta voitaisiin alkaa kehittää perhekeskustoimintamallia myös viidessä muussa Jyta alueen kunnassa. Alkuperäisen suunnitelman tavoitteena oli saada perhekeskustoiminta toimimaan syksyn 2011 aikana Kannuksessa ja Kaustisella.

Perhekeskussuunnittelutyöryhmässä huomasimme, että tavoite oli epärealistinen, koska kehittämistyö on laaja ja kunnan omaan toimintaan perehtyminen vaatii aikaa. Perhekeskustoiminnan aloittamisen viivästymiseen on vaikuttanut myös se, että työryhmäjäsenet eivät ole oman työn ohessa ehtineet paneutumaan perhekeskuksen toiminnan kehittämiseen niin paljoa, että toiminta olisi saatu päätökseen. Peruspalveluliikelaitos Jytan hajautetun organisaation malli on tuonut oman haastavuutensa kehittämistyöhön. Pilottikuntien maantieteellisesti laaja toiminta-alue, erilaiset toimintaympäristöt, toimintamallit, suunnittelutyöryhmän jäsenien aikataulujen yhteensovittaminen ovat olleet haasteena kehittämishankkeen aikana.

Perhekeskustoiminnan suunnittelutyöryhmässä olemme kartoittaneet vuosien 2011–2013 aikana lapsiperheille toteutetun kyselyn avulla, mitä näkemyksiä ja odotuksia vanhemmilla on perhekeskustoimintaa kohtaan, tiedottaneet kuntalaisille ja kunnassa eri palvelujentuottajille perhekeskustoiminnasta. Olemme selvittäneet, mitä eri kerhoja, tapahtumia, retkiä ja muuta toimintaa järjestetään lapsiperheille. Kartoituksen jälkeen on tarkoituksena ottaa käyttöön perhekeskustoiminta Kannuksessa ja Kaustisella. Perhekeskustoimintaa sovelletaan paikkakuntaakohtaisesti, koska jokaisessa kunnassa on oma toimintaympäristönsä. Tärkeää on, että kokoamme yhteen tietoa eri palvelujentuottajien tarjoamasta toiminnasta lapsiperheille ja sosiaali- ja terveysalan toimijat kehittäisivät jatkossa omaa toimintaansa. Neuvolan perhetyöntekijöillä on jatkossa suuri rooli perhekeskustoiminnan kehittämisessä, koska heidän työkuvaansa kuuluu jo nyt vertaisryhmi-

en järjestäminen ensisynnyttäjia äideille. Tavoitteena on tulevaisuudessa saada enemmän vanhempia osallistumaan toimintaan ja kehittämistyöhön. Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Jytan perheiden tukemisen prosessin ja Nuppu-hankkeen kanssa. Opinnäytetyössäni tarkastelen perhekeskustoiminnan kehittymistä kahdessa peruspalveluliikelaitos Jytan kunnassa, Kannuksessa ja Kaustisella, vuosina 2011–2013.

Opinnäytetyöni kehittämistehtävät ovat:

1. Mitä perhekeskustoimintaa Jyta-alueen kunnissa jo on?
2. Mitä palveluja vanhemmat toivovat perhekeskuksessa tarjottavan?
3. Minkälaista tukea perhekeskustoiminnan tulisi tarjota vanhemmille?
4. Miten perhekeskustoimintamallia kehitetään Jyta-alueen kunnissa?

6 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Perhekeskussuunnittelutyöryhmän jäsenet Kannuksesta ja Kaustiselta kokoontuivat kartoittamaan Kaustiselle 12.1.2011 yhdessä Nuppu-hankkeen työntekijöiden kanssa perhekeskustoimintaa. Palaverissa sovittiin, että kartoitetaan perhekeskustoimintaa järjestämällä molemmissa kunnissa helmikuussa 2011 järjestöjen ja lapsiperhetoimijoiden yhteinen info ja keskustelutilaisuus. Päätimme myös toteuttaa kevään 2011 aikana lapsiperheiden vanhemmille kyselyn, jossa kartoitetaan heidän näkemyksiään ja odotuksiin perhekeskustoiminnan suunnittelua varten.

Kannuksessa 22.2.2011 yhteiseen keskustelutilaisuuteen osallistui Nuppu-hankkeen työntekijöiden ja suunnitteluryhmänjäsenten lisäksi työntekijät seurakunnasta ja nuorisotyöstä sekä erityislastentarhanopettaja, eli osallistuminen ei ollut kovinkaan runsasta. Kaustisella tilaisuus pidettiin 23.2.2011. Kannuksessa ja Kaustisella toteutettiin maaliskuuhuhtikuussa 2011 kysely lapsiperheiden vanhemmille, jossa kartoitettiin vanhempien näkemyksiä ja odotuksia perhekeskustoiminnan suunnittelua varten. Kyselyyn pystyi vastaamaan lastenneuvolassa, perhepäivähoidon toimipisteissä, seurakunnan toiminnassa sekä nettikyselynä Jytan ja Kannuksen kaupungin verkkosivustoilla. Kannuksessa kyselyyn vastasi 54 vanhempaa, joista suurin osa oli äitejä. Kaustisella kyselyyn vastasi 33 vanhempaa, joista myös suurin osa oli äitejä. Yhteensä Kannuksessa ja Kaustisella kyselyyn osallistui 87 vanhempaa. Kannuksessa järjestettiin 18.5.2011 tilaisuus, jossa käytiin läpi perhekeskuskyselyn tulokset niin Kannuksen kuin Kaustisenkin osalta. Tilaisuuteen ei osallistunut suunnitteluryhmän ulkopuolisia toimijoita. Tiedossa on, että molemmissa kunnissa on paljon erilaisia toimijoita, jotka järjestävät erilaisia tapahtumia, retkiä ja toimintaa lapsiperheille, mutta jokainen toimii itsenäisesti. Kummassakaan kunnassa ei ole yhteistä esitettä näiden toimijoiden tarjoamille toiminnoille.

Syksyn 2011 aikana ei kovinkaan paljoa edistystä tapahtunut perhekeskustoiminnan suhteen Kannuksessa tai Kaustisella. Perhekeskussuunnittelutyöryhmä ja Nuppu-hankkeen työntekijät kokoontuivat Toholammille 16.2.2012, jossa päivitettiin perhekeskustoiminnan tila. Päätettiin, että kartoitamme vielä eri järjestöjen ja seurakunnan lapsiperheille tarjoamia palveluita. Tämä toteutettiin Kannuksessa ja Kaustisella sähkö-

postiviestillä 9.3.2012 mennessä. Kevään 2012 aikana palavereja perhekeskustoiminnan kehittämistyöryhmällä oli 26.3.2012 ja 15.5.2012.

Maaliskuun palaverissa päätettiin vielä kartoittaa eri järjestöjen ja seurakunnan lapsiperheille tarjoamia palveluja ja pyytää lupa yhteystietojen julkaisemiseen toimintalukujärjestyksessä ja ylemmän amk-tutkinnon opinnäytetyössä. Syksyllä 2012 kootaan Kannuksessa ja Kaustisella sosiaali- ja terveystoimen, seurakunnan ja eri järjestöjen yhteinen julkaisu, jossa esitellään lapsiperheille suunnattua toimintaa yhteystietoineen. Suunnittelutyöryhmän palaverissa 15.5.2012 käsiteltiin vielä kevään aikana koottujen toimijoiden lapsiperheille suunnattua toimintaa. Päätettiin uusia vielä sähköpostikysely elokuun lopulla, koska vastauksia oli tullut vähän. Keskustelimme, kuinka mittavaksi esite muodostuu ja päätimme, että esitettä ei julkaista kokonaisuudessaan kuntatiedotteessa tilan puutteen vuoksi. Tiedotamme kuntatiedotteessa kunnan toimijoista ja lapsiperheiden toimintalukujärjestyksestä. Syksyn 2012 aikana Kannuksessa ja Kaustisella kerättiin sähköpostikyselyn avulla eri palvelutuottajien lapsille suunnatut toiminnat ja koottiin ne yhteen lapsiperheiden toimintalukujärjestyksiin (Liite 2 ja 3). Toimintalukujärjestys on linkitetty kokonaisuudessaan Jytan, Kannuksen ja Kaustisen kunnan Internet-sivustolle, josta se on helposti kuntalaisten saatavilla ja luettavissa.

7 KEHITTÄMISHANKKEEN TUTKIMUSASETELMA JA KEHITTÄMISMETELEMÄ

Perhekeskuskehittämishankkeen tavoitteena on luoda Jyväskylä-alueen kuntiin toimiva perhekeskusmalli, jota kehitetään vastaamaan joka kunnan omaa tarvetta, koska toimintaympäristöt kunnittain luonnollisesti eroavat toisistaan. Perhekeskustoiminnan kehittämistyön lähestymistapa on laadullinen. Toimintatutkimus katsotaan yleensä laadulliseksi lähestymistavaksi, mutta siinä voidaan hyödyntää myös määrällisiä menetelmiä. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä kyselyllä, ryhmäkeskusteluilla, haastattelulla sekä havainnoimalla. Havainnointi liittyy aina toimintatutkimukseen tiedonkeruun menetelmänä. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on mukana tutkittavassa ilmiössä, mikä on luonteva toimintatutkimuksen muoto, koska tutkija osallistuu läheisesti toimintaan. Lisäksi hyödyllistä aineistoa ovat asiakirjat, muistiot ja päiväkirjat. Yleisesti käytetty menetelmä on toimijoiden yleiset keskustelut, diskurssi. Keskustelu jatkuu kehittämissprosessin aikana vaiheesta toiseen ja luo aina pohjan seuraavalle tasolle. Tutkija dokumentoi keskustelua, siinä tehtyjä päätöksiä, toimijoiden näkemyksiä asioista ja toimintaa. (Kananen 2010, 159; Ojasalo ym. 2009, 61–62.)

Perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen puitteissa tehtiin kysely, jonka tehtävänä oli kerätä tietoa perhekeskustoiminnan lähtötilanteen kartoituksessa, ja sen avulla haluttiin selvittää vanhempien näkemyksiä ja odotuksia perhekeskustoiminnasta sekä käyttää niitä hyödyksi perhekeskustoiminnan suunnittelua varten. Aineiston hankintaan käytettiin strukturoitua kyselylomaketta. Perhekeskustoiminnan suunnittelutyöryhmä toteutti lapsiperheiden vanhemmille suunnatun kyselyn Kannuksessa ja Kaustisella maaliskuuhuhtikuun 2011 aikana. Kysely toteutettiin Kannuksen ja Kaustisen neuvoloissa, päivähoidon yksiköissä ja seurakunnan päiväkerhotoiminnassa. Samaista kyselylomaketta on käytetty Kokkolassa perhekeskustoiminnan kehittämistyössä. Kyselylomake koostui seitsemästä kysymyksestä, joista kuusi oli strukturoitua kysymystä ja yksi avoin kysymys. Kysely toteutettiin Webropol-ohjelmaa apuna käyttäen, josta suunnittelutyöryhmä sai yhteenvedot vastauksista koottuna. Viimeisen eli seitsemännen kysymyksen käsitteilyyn käytettiin sisällönanalyysiä. Kannuksessa kyselyyn vastasi 54 ja Kaustisella 33 vanhempaa eli yhteensä kyselyyn osallistui 87 vanhempaa.

Opinnäytetyöni on kehittämishankkeen tilaustyö ja sen vuoksi minulla on lupa käyttää ylempään ammattikorkeakoulun opinnäytetyössäni perhekeskuskyselyn tuloksia joiltakin osin, koska kysely toteutettiin osana perhekeskustoiminnan kehittämishanketta, ei osana opinnäytetyötä. Opinnäytetyössäni kyselyn kohtien kolme, neljä ja viisi kysymykset, joissa kysyttiin vanhemmilta osallistumista kunnissa tarjottavien palvelujen käyttöön sekä vanhemmuuden tuen tarvetta, onko sitä tarpeeksi ja minkälaista tukea kaivattaisiin lisää, ovat tärkeitä kehittämistehtävien kannalta.

Tutkimusmenetelmänä on osallistava toimintatutkimus. Osallistava toimintatutkimus on luonteva valinta perhekeskuskehittämishankkeelle, koska lähtötilanteessa valittiin Kannuksesta ja Kaustiselta sosiaali- ja terveysalan toimijoita kehittämään perhekeskustoimintaa yhteistyössä Nuppu-hankkeen työntekijöiden kanssa. Työryhmän jäsenet ovat reflektoineet, keskustelleet ja kehittäneet perhekeskuksen toimintaa. He ovat tuottaneet uutta tietoa toiminnasta vanhemmille kohdistetulla kyselyllä perhekeskustoimintaan liittyen, kartoittaneet eri toimijoiden tarjoamia palveluita lapsiperheiden käyttöön ja koonneet siitä lapsiperheiden toimintalukujärjestyksen Kannukseen ja Kaustiselle (Liite 2 ja 3). Työryhmään kuuluvat toimijat ovat kaikki osallistuneet kehittämistyöhön aktiivisesti ja heillä on yhteinen päämäärä, jossa kehitetään perhekeskustoimintaa. (Heikkinen 2010, 227.)

Toimintatutkimuksen käsitteen on todennäköisesti ottanut käyttöön 1940-luvulla John Collier, mutta sen varsinaisena "isänä" on kuitenkin pidetty amerikkalaista sosiaalipsykologi Kurt Lewiniä. Lewinin jälkeen suuntaus on kokenut monenlaisia vaihteita, ja kiinnostus toimintatutkimusta kohtaan väheni 1950-luvulla, mihin syynä oli kriittinen keskustelu toimintatutkimuksen asemasta tieteenä. 1970-luvulla toimintatutkimus alkoi elpyä Englannissa. Suomessa Yrjö Engeström tutkijaryhmineen kehitti toimintatutkimuksen perusajatuksia sisältävän kehittävän työntutkimuksen. Toimintatutkimusta on luonnehdittu sivistäväksi ja kasvatukselliseksi. Toimintatutkimusta käytetään nykyään paljon kasvatuksen tutkimuksessa ja kehittämisessä. (Heikkinen 2010, 216–219; Toikko & Rantanen 2009, 29–32.)

Osallistuvuus ymmärretään osallistavassa toimintatutkimuksessa niin, että mahdollisimman moni yhteisön jäsen osallistuu kehittämiseen ja tutkimukseen aktiivisesti. Siinä pyritään yhdessä ratkaisemaan käytännön ongelmia ja saamaan aikaan muutosta. Keskeinen piirre toimintatutkimukselle on yhteisöllisyys. Tämän vuoksi toimintatutkimus sopii usein kehittämistyön lähestymistavaksi. Tavoitteena on nykyisen todellisuuden muuttaminen, eli asioita ei vain kuvata. Jäsenet ovat mukana tutkimuksen suunnittelu- vaiheessa, aineiston keruussa sekä osallistuvat tekemään tulkintoja ja päätelmiä. Osallistuvuus on kaikissa tutkimuksen vaiheissa aktiivista. Samalla se tukee tutkimushankkeen läpinäkyvyyttä, avointa dialogia niin tutkijoiden kuin käytännön toimijoiden kanssa. Osallistavalla toimintatutkimuksella on pyrkimys edistää osapuolten välistä vuorovaikutusta toiminnan kehittämiseksi. Reflektiivinen ajattelu on yksi toimintatutkimuksen lähtökohta, jonka avulla pyritään ymmärtämään uudenlaista toimintaa ja sen kautta kehittämään toimintaa. Toimintatutkimuksessa toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleen suunnittelu muodostavat kehän, joka muodostaa ajassa etenevän spiraalin. Tärkeää ei ole kuitenkaan tehdä eroa kehittäjän ja toimijan välille, vaan kaikki osallistuvat yhdessä kehittämiseen. Jokaisen omien näkökulmien ja kysymyksenasettelujen tuominen mukaan yhteiseen keskusteluun on tärkeää ja auttaa toisia niiden muotoilussa. Tyypillisiä piirteitä toimintatutkimukselle on ongelmakeskeisyys, tutkittavien ja tutkijan aktiivinen rooli muutoksessa toimijoina sekä yhteistyö tutkittavien ja tutkijan välillä. (Heikkinen 2007, 32–33; Ojasalo ym. 2009, 58; Toikko & Rantanen 2009, 89–91; Heikkinen 2010, 215, 219–220, 223–224.)

Osallistavan toimintatutkimuksen etuna on se, että kehittämisiongelmaan yhdessä kehitetty ratkaisu on usein parempi kuin yksinomaan ulkopuoliselta taholta tulevat ajatukset. Toiminnan haasteet tunnetaan yhteisössä paremmin, jos vain ollaan valmiita muutokseen. On kuitenkin muistettava, että muutos voi tapahtua tai olla tapahtumatta ja lisäksi muutos voi olla aivan toisenlainen, kuin mitä prosessin alussa lähdettiin tavoittelemaan. Toimintatutkimuksen haasteena on tutkimuskohteen tilanteeseen sidottavuus, jolloin muiden aikaisempien tutkimuksien tuloksia on vaikea hyödyntää. Kehittämistehtävät voivat olla liian väljästi määritellyt, lähtökohtatilannetta ei ole ehkä selvitetty kunnolla, aikataulutus voi olla epärealistinen ja kehittämishankkeeseen osallistuneiden osapuolien välille saattaa syntyä ristiriitoja. Käytännön ja teorian yhdistämisen vaikeus on saanut myös kritiikkiä osakseen. Toimintatutkimuksessa on tavoitteena pyrkiä muuttamaan to-

dellisuutta, minkä tarkoituksena on saada vuorovaikutus toimimaan käytännön toiminnan ja teoreettisen tutkimuksen välillä. (Ojasalo ym. 2009, 59–60.)

Toimintatutkimus on enemmän kuin perinteinen laadullinen tutkimus. Toimintatutkimuksen voidaan sanoa alkavan siitä, mihin perinteinen laadullinen tutkimus loppuu. Toimintatutkimuksen edellytyksenä on taustalla oleva laadullinen tutkimus. Toimintatutkimuksen tavoitteena on vaikuttaminen toimintaan, johon laadullinen tutkimus ei pyri. Toimintatutkimuksella itsellään ei ole omia tiedonkeruu- tai analyysimenetelmiä, mutta se voi pitää sisällään laadullisen tutkimuksen tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä ja myös kvantitatiivisen tutkimuksen osia. Toimintatutkimus on sekoitus erilaisia tutkimusmenetelmiä, ja se on pikemmin tutkimusstrateginen lähestymistapa. Toimintatutkimus vaatii tutkijaltaan enemmän perehtymistä ja tietoa itse tutkittavasta ilmiöstä kuin perinteisessä tutkimuksessa. Sille on tunnusomaista kaksoistehtävä, jossa samanaikaisesti toiminnassa on toiminta ja tutkimus sekä pyritään saavuttamaan välitöntä ja käytännöllistä hyötyä tutkimuksesta. Toimintatutkimuksen päämääränä ei ole vain tutkimus, vaan tähtäimenä on toteuttaa muutos, sen kokeilu, läpivieminen ja kehittäminen. Ajallisesti toimintatutkimus kestää muita tutkimuksia pidempään, koska aikaa menee ilmiöön perehtymiseen, toimenpide- ja parannusehdotuksien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Heikkinen 2010, 214–215; Kananen 2010, 157–158.)

Kehittämisen prosessi perhekeskustoiminnan osalta on ollut jatkuvan syklimäistä eli spiraalimaista. Toikko ja Rantanen (2009, 66) toteavat, että spiraalimaisena etevä kehittämistoiminta muodostaa kehän, jossa perusteluvaihetta seuraavat organisointi, toteutus ja arviointi. Prosessi on spiraalimainen, ja se sisältää useita peräkkäin tuotettuja kehiä. Kehittämistoiminnan tulokset asetetaan aina uudestaan ja uudestaan arvioitavaksi. Arviointi tuottaa perustelujen täsmennystä, organisointia ja toteutusta. Kehittämistoiminta on jatkuva prosessi, joka täsmentyy prosessin aikana. Toimintatutkimuksen spiraalimalia on arvosteltu sen kaavamaisuudesta ja todettu sen jopa joskus kahlitsevan toimintatutkimuksen tekijää. Tutkija ei pahimmillaan erota syklin vaiheita toisistaan ja ahdistuu tämän vuoksi. Toinen heikkous spiraalissa on, että se antaa toiminnasta edistyvän ja kehittyvän kuvan. Todellisuudessa työyhteisössä tapahtuu yhtäaikaaisesti monia prosesseja, ettei niitä voida tiivistää yhteen spiraaliin. (Heikkinen 2010, 221–222.)

Perhekeskustoiminnan kehittäminen on monialainen kehittämistyö, koska siihen kuuluvat sosiaali- ja terveystieteiden lisäksi erilaiset järjestöt, kunta ja seurakunta sekä vanhemmat. Opinnäytetyön toimintatutkimusaineisto koostuu useasta eri aineistosta. Määrällinen menetelmä perhekeskuskehittämishankkeessa koostuu vanhemmille suunnatusta strukturoidusta kyselystä, jota on käytetty opinnäytetyössä vain joiltakin osilta, jotka ovat olleet välttämättömiä kehittämistehtävien osalta. Lisäksi tutkimusaineistoa on kerätty eri toimijoille suunnatuilla sähköpostikyselyillä, joissa on kartoitettu palvelujen tuottamisesta lapsiperheiden käyttöön. Sähköpostikyselyn avulla on koottu lapsiperheiden toimintalukujärjestykset Kannukseen ja Kaustiselle (Liite 2 ja 3.) Perhekeskussuunnittelutyöryhmän palaverista vuosien 2011–2013 on tehty muistiot, joiden pohjalta kehittämisprosessi on edennyt. Lisäksi olen kehittämistyön aikana havainnoinut kehittämistoimintaa ja muutosta. Olen kuvannut kuviossa 2 perhekeskuskehittämishankkeen toimintatutkimusta spiraalimallia mukaillen (Kuvio 2). Kuvioista 2 käy ilmi, mistä on lähdetty liikkeelle, mitä on vuosien 2011–2012 aikana on tehty ja mitä jatkossa vuoden 2013 aikana on suunniteltu perhekeskustoiminnan kehittämiseksi tehtävän.

KUVIO 2. Perhekeskus kehittämishankkeen toimintatutkimuksen spiraalimallia mukailten. (Heikkinen 2010, 221; Toikko & Rantanen 2009, 67.)

7 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN EETTISYYS

Tieteen tekemiseen liittyy kaksi vaikuttavaa tekijää: tutkimus ja etiikka. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin, ja toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan työssään tekemiin tieteellisiin ratkaisuihin. Tieteen etiikassa on viisi tärkeää peruskysymystä: Millaista on hyvä tutkimus? Hyväksytäänkö tiedonjano ja onko se hyväksyttävää kaikissa asioissa? Miten tutkimusaiheet valitaan? Millaisia tutkimustuloksia tutkija saa tavoitella, ja voiko niillä tavoitella vahingollisia seikkoja? Millaisia keinoja tutkija saa käyttää tutkimuksen tekemiseen? Hyvä tutkimus sisältää eettisen kestävyuden. Eettisyyteen sisältyy erityisesti tutkimuksen laatu. Tutkijan on huolehdittava, että tutkimussuunnitelma on laadukas, valittu tutkimusasetelma on sopiva ja tutkimusraportti on hyvin tuotettu. Eettisyys kiertyy kokonaan tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikriteereihin. Vastuu tutkimuksen tekijällä on itsellään, tutkimusryhmällä ja tutkimusyksikön johtajalla. Kaikki ovat vastuussa hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta, tutkimuksen rehellisyydestä ja vilpittömyydestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125–127, 133.)

Luotettavuus on keskeinen tunnusmerkki tieteellisen tiedon tuottamisessa. Luotettavuus kohdistuu tutkimusmenetelmiin, -prosessiin ja -tuloksiin. Määrällisessä tutkimuksessa luotettavuutta lähestytään reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden kautta. Laadullisessa tutkimuksessa puolestaan on usein käytössä vakuuttavuuden käsite. Luotettavuus tarkoittaa kehittämistoiminnassa ennen kaikkea käyttökelpoisuutta. Kehittämistoiminnan yhteydessä syntyvälle tiedolle ei ole riittävää, että se on todenmukaista, vaan sen tulee olla myös hyödyllistä ja hyödynnettävissä. Kehittämistoiminnassa voidaan kuitenkin soveltaa kaikkia kolmea luotettavuuden näkökulmaa. Kehittämistoiminnassa käytetty toimintatutkimus voi sisältää niin laadullisen tutkimuksen tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä kuin määrällisen tutkimuksen osia, koska toimintatutkimukselle itselleen ei ole kehitelty omia tiedonkeruu- tai analyysimenetelmiä. Toimintatutkimus on enemmän kuin laadullinen tutkimus, koska se alkaa siitä, mihin perinteinen laadullinen tutkimus loppuu. (Kananen 2010, 157; Toikko & Rantanen 2009, 121–122, 125.)

Kehittämistoiminnassa validiteetti eli pätevyys viittaa siihen, mitä toimintatutkimuksessa on ollut määrä mitata. Siihen liittyy käytettyjen mittareiden ja tutkittavan ilmiön välinen suhde. Sisäinen validiteetti liittyy johdonmukaisuuteen käytettyjen käsitteiden ja tehtyjen valintojen välillä. Ulkoinen validiteetti liittyy puolestaan suhteeseen, joka valitsee tehtyjen johtopäätöksien ja ulkoisten ilmiöiden välillä. Kehittämistoiminnassa pätevyyteen liittyviä ongelmia tulee usein esimerkiksi kiireisen aikataulun vuoksi, jolloin kyselylomakkeet joudutaan laatimaan nopeasti, jolloin mittarin pätevyys asettuu koe-tukselle. Reliabiliteetti eli luotettavuus liittyy mittarien ja tutkimusasetelmien toimivuuteen. Väittämiin saatujen vastauksien tulisi olla yhdensuuntaisia. Reliabiliteetin keskeinen osa on toistettavuus. Kehittämistoiminnassa juuri toistettavuus tuottaa ongelmia luotettavuuden suhteen. Kehittämistoiminnassa keskeisintä on ryhmäprosessi, mutta samanlaisen ryhmän aikaansaaminen uudella ryhmällä ei ole itsestänselvyys, koska prosessiin vaikuttavat jäsenten monetkin yksilölliset, kulttuuriset kuin yhteisölliset tekijät. Toistettavuuteen liittyvä ongelma kehittämistoiminnassa on aineistojen kokojen jääminen varsin suppeiksi, mikä myös vaikuttaa sisäiseen luotettavuuteen. (Toikko & Rantanen 2009, 122–123.)

Vakuuttavuus on pyrkinyt laadullisessa tutkimuksessa korvaamaan kysymykset reliabiliteetista ja validiteetista. Vakuuttavuudessa tutkijan on tehtävä tutkimusta koskevat valinnat ja tulkinnat näkyviksi. Tutkimusaineiston tulisi olla näkyvillä ja siihen kohdistuvan argumentaation avointa. Näkyvyyden ja avoimuuden kautta tutkija voi vakuuttaa tutkimuksensa pätevyydestä ja luotettavuudesta. Tutkimuksen johdonmukaisuus lisää myös tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimusaineisto kerätään ja analysoidaan huolellisesti sekä kuvataan läpinäkyvästi. Esille tuodaan myös analyysivaiheen epävarmuustekijät ja osatekijät, jotka heikentävät johtopäätöksiä. Aineiston kylläntyminen ja triangulaation käyttö lisäävät myös luotettavuutta. Tyypillistä kehittämistoiminnalle on, että siinä muodostuu erilaisia aineistoja. Aineistoista voidaan muodostaa aineistotriangulaatio eli tutkimuskysymyksen ratkaisemiseksi voidaan käyttää useampaa eri aineistoa, esimerkiksi kyselyaineisto voidaan yhdistää haastatteluaineistoon. Kehittämistoiminnan näkökulmasta katsottuna sitoutuminen voidaan liittää luotettavuuden osatekijöihin. Kehittämistoiminnassa kehittäjät ja toimijat osallistuvat yhdessä kehittämiseen. Luotettavuuden kannalta on tärkeää tietää, ovatko toimijat osallistuneet koko prosessin ajan aktiivisesti toimintaan. Jos ei niin missä vaiheessa toiminta vähentyi. Sitoutumattomuus

vaikuttaa luotettavuuteen ja heikentää kehittämistoiminnan aineistojen, menetelmien ja tulosten luotettavuutta. (Toikko & Rantanen 2009, 123–124.)

Kehittämistoiminnassa kehittämistuloksien kannalta on tärkeää, että tieto on käyttökelpoista. Kehittämistuloksien kannalta käyttökelpoisuus tarkoittaa, että kehittämisprosessissa syntyneitä tuloksia voidaan hyödyntää. Tärkeää olisi, että tutkimustuloksien käyttö yleistyisi käytännön toiminnassa ja leviäisi toimintajärjestelmään. Kehittämistoiminnan ratkaisevana kohtana voidaan nähdä tulosten siirrettävyys. Hyvät käytänteet ja menetelmät ovat usein siirrettävissä lähes suoraan toiseen toimintaympäristöön. Usein kuitenkin törmätään siihen, että muualla kehitettyä on vaikea istuttaa erilaiseen toimintaympäristöön. Muutosidean levittämistoiminta eli diffuusio on tavallaan kehittämistoiminnan toinen muoto, jossa muutosidea myydään käyttöönottajille, vahvistetaan ja valvotaan muutostoiminnan käyttöönottoa. Näillä toimenpiteillä estetään muutosideasta luopumista. (Toikko & Rantanen 2009, 125–126.)

Toimintatutkimuksessa voidaan helposti ajatella, että tutkimuksen alkuperäinen perspektiivi kadotetaan ja tutkija samaistuu liiaksi kohteeseen. Toisaalta voidaan yhtä hyvin ajatella, että samaistuminen onkin juuri edellytys tutkimuksen onnistumiselle. Toiminnasta, jota tutkitaan, tulee tutkimusta ja tutkimuksesta toimintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 223.) Toimintatutkimuksen ongelmana voivat olla liian väljästi määritellyt kehittämistehtävät, lähtökohtatilannetta ei ole selvitetty kunnolla, aikataulus on epärealistinen ja kehittämishankkeeseen osallistuneiden osapuolien välillä on syntynyt ristiriitoja. Käytännön ja teorian yhdistämisen vaikeus on saanut myös kritiikkiä osakseen. Tavoitteena toimintatutkimuksessa on pyrkiä muuttamaan todellisuutta, jonka tarkoituksena on saada toimimaan vuorovaikutus käytännön toiminnan ja teoreettisen tutkimuksen välillä. (Ojasalo ym. 2009, 58–60.)

Mielestäni tässä tutkimuksessa noudatettiin hyvää tutkimuksen etiikkaa. Opinnäytetyö oli tilaustyö peruspalveluliikelaitokselle, joten sain käyttööni perhekeskustoiminnasta tehdyn kyselyn, jota käytettiin soveltuvin osin kehittämistehtävien tuloksien saamiseen. Kyseistä kyselylomaketta oli käytetty aikaisemmin Kokkolassa perhekeskustoiminnan

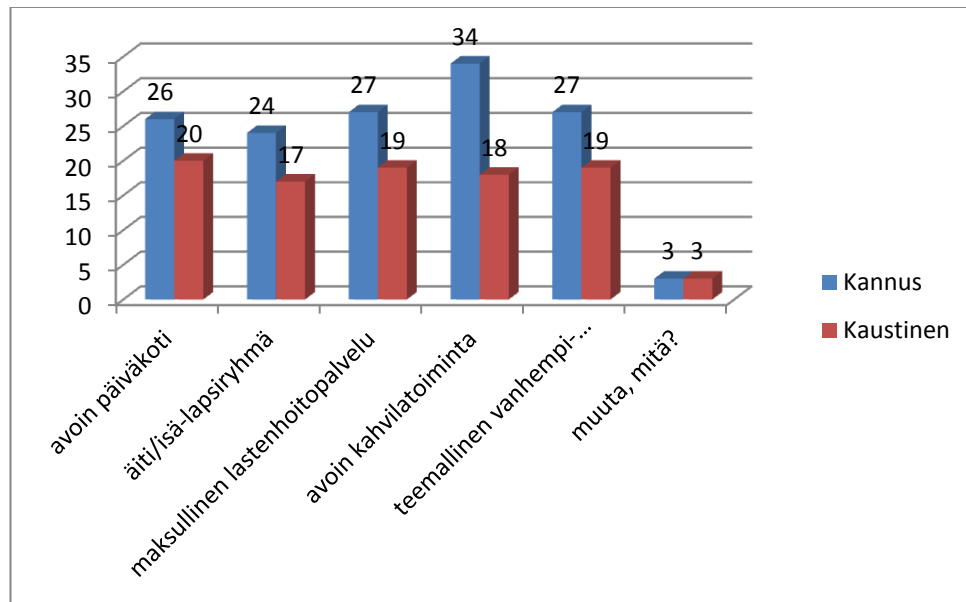
kartoitukseen liittyvässä kyselyssä, joka lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Suunnittelutyöryhmä ja eri toimijat olivat koko ajan tietoisia opinnäytetyön tekemisestä. Raportoin opinnäytetyöni edistymisestä suunnittelutyöryhmässä. Kehittämistoiminnassa kehittämistuloksien kannalta on tärkeää, että tieto on käyttökelpoista eli kehittämisprosessissa syntyneitä tuloksia voidaan hyödyntää. Tärkeää olisi, että tutkimustuloksien käyttö yleistyisi käytännön toiminnassa ja leviäisi toimintajärjestelmään. Kehittämistoiminnan ratkaisevana kohtana voidaan nähdä tulosten siirrettävyys. (Toikko & Rantanen 2009, 125–126.) Kehittämishankkeen tavoitteena oli, että opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää perhekeskustoiminnan kehittämisessä ja juurruttamisessa. Opinnäytetyön tuloksia ei ole tarkoitus yleistää koskemaan koko Suomea, koska toimintaympäristöissä ja perhekeskustoiminnan käsitteissä on niin paljon eroavaisuuksia. Tutkimuksen tuloksista kävi jo ilmi eroavaisuuksia Kannuksen ja Kaustisen toiminnoissa.

8 PERHEKESKUSTOIMINNAN KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET

Seuraavassa tarkastelen perhekeskussuunnittelutyöryhmän toteuttaman kyselyn tuloksia. Kysely toteutettiin Kannuksessa ja Kaustisella samana ajankohtana eli maaliskuuhuhtikuussa 2011. Perhekeskuskysely oli suunnattu lapsiperheiden vanhemmille. Kysely toimi yhtenä osana perhekeskustoiminnan lähtötilanteen kartoituksessa ja sen avulla haluttiin selvittää vanhempien näkemyksiä ja odotuksia perhekeskustoiminnasta sekä käyttää niitä hyödyksi perhekeskustoiminnan suunnittelua varten. Opinnäytetyössäni minulla on lupa käyttää perhekeskuskyselyn tuloksia joiltakin osin, jotka ovat tärkeitä kehittämistehtävien kannalta. Opinnäytetyöni kannalta kyselyn neljä kysymystä ovat tärkeitä, sillä niissä kysyttiin vanhemmilta osallistumista kunnissa tarjottavien palvelujen käyttöön sekä vanhemmuuden tuen tarvetta, onko sitä tarpeeksi ja minkälaista tukea kaivattaisiin lisää. Lisäksi vastaajat saivat kirjoittaa toiveita ja terveisiä asioista päättävälle henkilölle.

Osallistumista toimintoihin ja palvelujen käyttämistä kartoittavassa kysymyksessä vastaajat vastasivat kysymyksiin kyllä/ei -vastausvaihtoehdoilla. Valmiita vaihtoehtoja oli tarjolla viisi, ja kuudenteen vaihtoehtoon sai itse ehdottaa omaa vastusta, jos valmista vastausta ei ollut vaihtoehdoissa valittavana. Molemmissa kunnissa kaikki vaihtoehdot saivat tasaisesti kannatusta. Taulukon 1 pylväsiagrammissa on esitelty osallistuminen toimintoihin ja palvelujen käyttämiseen (TAULUKKO 1). Kannuksessa eniten kannatusta sai avoin kahvilatoiminta, jonka valitsi 34 vastaajaa (63 %). Tasavertaista kiinnostusta oli myös teemallisiin vanhempi-lapsiryhmiin, maksulliseen lastenhoitopalveluun, avoimen päiväkodin toimintaan ja äiti/isä-lapsiryhmiin, joihin arveli osallistuvansa yli puolet vastaajista. Kaustisella avointa päiväkotitoimintaa kannatti 20 vastaajaa (61 %). Kannatusta saivat maksullinen lastenhoitopalvelu ja teemallinen vanhempi-lapsiryhmä. Yli puolet vastaajista arvioi osallistuvansa äiti/isä-lapsiryhmiin ja avoimeen kahvilatoimintaan. Kannuksessa ehdotettiin valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi järjestettävän englanninkielistä toimintaa, lasten ja vanhempien yhteistä liikuntapäivää ja seurakunnan perhekerhotoimintaa. Kaustisella puolestaan toivottiin järjestettävän "isä-lapsijuttu" ja perhepäivähoitoa.

TAULUKKO 1. Osallistuminen toimintoihin ja palveluiden käyttäminen (n=87)

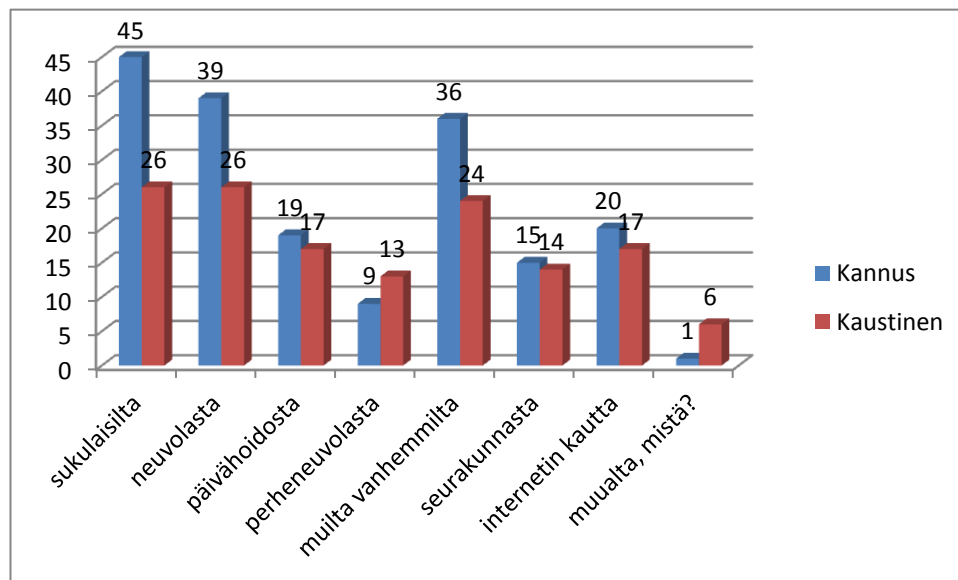

Perhekeskuskyselyssä kartoitettiin vanhempien kokemuksia siitä, saavatko he tarpeeksi tukea vanhemmuuteen (TAULUKKO 2). Vastaajat saivat valita useamman vastausvaihtoehdon. Valmiita vaihtoehtoja oli tarjolla seitsemän, ja kahdeksanteen vaihtoehtoon sai itse ehdottaa omaa vastusta, jos valmista vastausta ei ollut vaihtoehtoisissa valittavana. Kannuksessa vastauksien joukosta nousi korkeammalle selvästi kolme ryhmää, joilta vanhemmat kokivat saavansa tarpeeksi tukea vanhemmuuteen. Nämä ryhmät olivat sukulaiset, neuvola ja muut vanhemmat. Eniten vanhemmat kokivat saavansa tukea sukulaisilta, jonka valitsi 45 vastaajaa (83 %). Toiseksi eniten tukea saadaan neuvolasta, jonka valitsi 39 vastaajaa (72 %). Kolmanneksi eniten tukea saadaan muilta vanhemmilta, jonka valitsi 36 vastaajaa (67 %). Internet koetaan yhtä vahvana neuvonantajana kuin päivähoito.

Kaustisella puolestaan vastauksien välinen ero oli tasaisempaa verrattuna Kannukseen. Kaustisella vanhemmat kokivat saavansa tukea eniten sukulaisilta, neuvolasta, muilta vanhemmilta, päivähoitosta ja internetin kautta. Eniten koettiin saatavan tarpeeksi tukea sukulaisilta ja neuvolasta; nämä molemmat vaihtoehdot oli valinnut 26 vastaajaa (79 %). Seuraavaksi eniten vanhemmat kokivat saavansa tarpeeksi tukea vanhemmuuteen muilta vanhemmilta, jonka oli valinnut vastaukseksi 24 vastaajaa (73 %). Seuraavalle

jaetulle sijalle sijoittuivat päivähoito ja internet, jotka koettiin yhtä vahvana neuvonantajana. Kumpikin vastausvaihtoehto oli saanut 17 vastaajan (52 %) kannatuksen. Annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi vastaajat saivat lisäksi nimetä muita kanavia, joista he saavat tukea vanhemmuuteen. Kannuksessa yksi vastaaja koki saavansa tarpeeksi tukea kirjallisuudesta. Kaustisella puolestaan kuusi vastaajaa toi esille seuraavanlaisia vaihtoehtoja: kirjallisuus, perhelehdet, puoliso, sairaala, ystäviltä, kaikki tuki on tervetullutta ja ihan pienikin on paljon joissain tapauksissa.

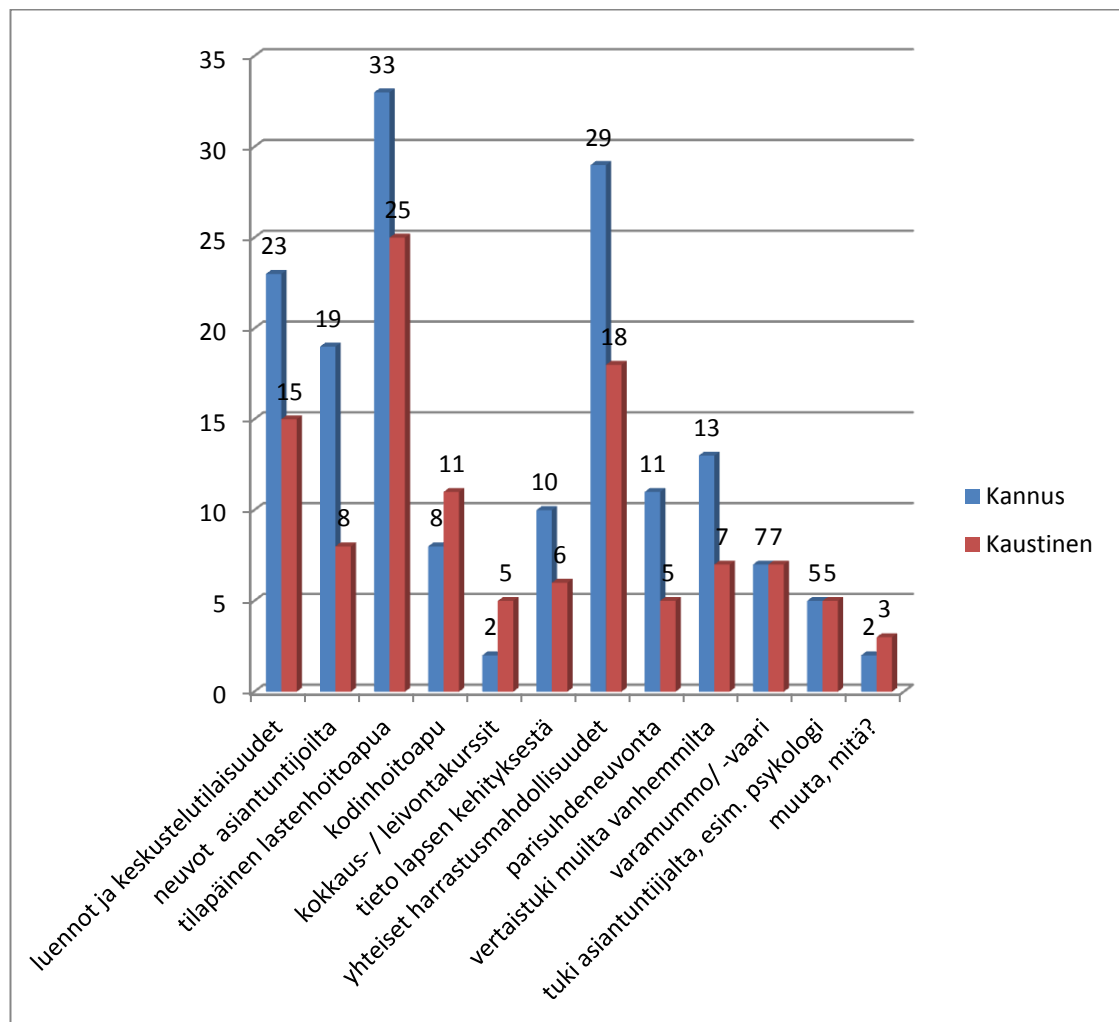
TAULUKKO 2. Vanhempien kokemukset tuen saamisen riittävydestä ja lähteistä vanhemmuuteen (n=87)

Perhekeskuskyselyssä kartoitettiin vanhemmuuden tuen riittävyyden lisäksi, minkälaista tukea vanhemmat kaipaaisivat lisää, josta he saisivat tukea omaan vanhemmuuteensa ja sen kehittämiseen (TAULUKKO 3). Kysymyksessä vastaajat saivat valita useamman vastausvaihtoehdon. Valmiita vaihtoehtoja oli tarjolla yksitoista ja kahdenteentoista vaihtoehtoon sai itse ehdottaa omaa vastusta, jos valmista vastausta ei ollut vaihtoehtoisissa valittavana. Molemmissa kunnissa, Kannuksessa ja Kaustisella, eniten kannatusta saivat tilapäinen lastenhoitoapu (68 %), yhteiset harrastusmahdollisuudet (55 %) ja luennot ja keskustelutilaisuudet kasvatuksen ajankohtaisista aiheista (45 %). Kannuksessa

kaipasi vanhemmuuden tueksi neuvoja helposti lähestyttävältä asiantuntijalta 19 vastaajaa (37 %) ja vertaistukea muilta vanhemmilta 13 vastaajaa (25 %). Kannuksessa valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi oli ehdotettu tehtäväksi tiedote, johon olisi koottu kaikki lapsiperheille suunnatut palvelut, sekä todettu, että tilapäistä apua on hankala saada, koska työntekijä on ylityöllistetty. Kaustisella puolestaan kodinhoitoapua kaipasi vanhemmuuden tukemiseen 11 vastaajaa (33 %). Lisäksi valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi kaivattiin äidille hemmottelu-/rentoutusiltoja, -päiviä, viikonloppuja, joissa olisi lastenhoito järjestetty, isän ja lapsen/lapsien yhteistä viriketoimintaa ja tietoiskua päivähoitoon liittyvistä asioista.

TAULUKKO 3. Vanhempien kaipaaman tuen muodot (n=85)

Perhekeskuskyselyssä vastaajat saivat kirjoittaa toiveita ja terveisiä asioista päättävälle henkilölle. Kannuksessa avoimia vastauksia tuli neljätoista (26 %) ja Kaustisella seitsemäntoista (52 %). Analysoin vastaukset sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysissä nousi avoimista vastauksista molemmissa kunnissa samansisältöisiä teemoja. Vanhempien toiveet ja terveiset liittyivät päivähoiton kehittämiseen, varsinkin Kannuksessa toiveena oli avoimen päiväkotitoiminnan saaminen takaisin palveluihin.

Avoimen päiväkodin kaltaista toimintaa kaivattaisiin.

Perhetyö koettiin hyvänä ja tärkeänä työmuotona lapsiperheiden avun piirissä. Perhetyöhön haluttiin enemmän mahdollisuuksia saada lasten- ja kodinhoidollista apua. Tilapäiselle lastenhoidolle on myös kysyntää ja toivetta niin Kannuksessa kuin Kaustisella.

Perhetyöntekijän käyttö vauvaperheessä on ollut iso apu. Vauva-aika on sitovaa ja välillä rankkaa. Pienikin hengähdystauko arjessa auttaa jaksamaan ja ehkäisee isompia ongelmia!

Matalan kynnyksen palveluita toivottiin myös lisää, esimerkiksi perhekahvilatoiminta koettiin hyvänä muotona. Vertaistuelle ja verkostoitumiselle olisi myös tilausta. Vanhemmat toivoivat lisää asiantuntijuutta lapsiperheiden parissa työskenteleville henkilöille. Tuen antaminen ja erilaiset perheiden huomioiminen koettiin tärkeänä.

Enemmän matalan kynnyksen palveluja ja vanhemmille mahdollisuuksia verkostoitua.

Toiminnan tulisi olla sellaista, että sinne olisi helppo tulla myös sellaisen, joka ei muuten välttämättä ole kovin "rohkea" osallistumaan yhteiseen toimintaan.

Äitiysneuvolassa voisi ottaa huomioon isät ja koko perheen vauvaa odottaessa, vaikka vauva ei olisikaan ensimmäinen. Neuvolakeskeinen varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn paikkana, siksi sinne lisää resursseja, esim. oma perhetyöntekijä sekä terveydenhoitajille lisää koulutusta, joka antaa taitoja ottaa huomioon koko perheen hyvinvoinnin.

Kaustisella toivottiin useammassa palautteessa lisää harrastustoimintaa, kerhoja, jumppia ja mainittiin, että sivukylätkin olisi hyvä ottaa huomioon harrastustoimintaa kehittäessä. Lapsiperheiden toimintalukujärjestyksestä (Liite 2 ja 3) löytyy paljon perheille suunnatusta toiminnasta ja liikkumismuodoista. Tilapäistä hoitoapua on järjestetty Kannuksessa seurakunnan ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton puolesta, mutta Kaustisella tätä palvelun tarjontaa ei ole. Kaustisella tulevaisuudessa kehittämishaastetta on juuri tilapäisen hoitoavun järjestämiseksi.

Liikunta painotteisia harrastus toimintoja lapsille.

Maaseudulla asuvien perheiden tukeminen on mielestäni tärkeää, isovanhemmat asuvat nykyään usein kauempana, joten tilapäistä hoitoapua kaipaisi.

Kannuksessa toivottiin "kannuslisää" tarjottavaksi lapsiperheille. Vastauksista nousi paljon hyviä asioita ja ehdotuksia esille, joihin olisikin jatkossa hyvä pystyä vastaamaan kunnissa. Erityisesti perheille tärkeäksi avun muodoksi nousi terveisten myötä perhetyö, kodinhoito ja lastenhoito. Molemmissa kunnissa kehittämistä tulisi olla perhetyön osalta ja juuri kodin- ja lastenhoidolliseen apuun. Nykypäivänä useissa perheissä juuri kodinhoitajan työlle olisi tarvetta.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni tarkastelin perhekeskustoiminnan kehittymistä kahdessa peruspalveluliikelaitos Jytan kunnassa, Kannuksessa ja Kaustisella, vuosina 2011–2013. Kehittämishankkeen pilottikuntien kartoituksen ja tuloksien jälkeen tavoitteena on juurruttaa perhekeskustoiminta myös muihin viiteen peruspalveluliikelaitos Jytan kuntaan. Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää perhekeskus kehittämishankkeen puitteissa, mitä perhekeskustoimintaa jo on Jyta-alueen kunnissa, mitä palveluja vanhemmat toivovat perhekeskuksessa tarjottavan, minkälaista tukea vanhemmat toivovat saavan ja miltä tavoilta tukea vanhemmat saavat sekä miten perhekeskustoimintamallia kehitetään Jyta-alueen kunnissa. Opinnäytetyöni tavoitteena on saamieni tuloksien pohjalta helpottaa perhekeskustoiminnan juurruttamista kaikissa seitsemässä Jyta-alueen kunnassa. Tavoitteena on myös kehittää perhekeskustoimintaa ja luoda yhteistyössä perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen kanssa toimivaa perhekeskusmallia. Toivon, että tutkimustulokset ja johtopäätökset auttavat perhekeskustoiminnan luomisessa, juurruttamisessa ja kehittämisessä jokaisessa kunnassa.

Perhekeskustoiminnan kehittämisessä lähdettiin liikkeelle kartoittamalla, mitä toimintaa lapsiperheille on jo järjestetty Kannuksessa ja Kaustisella. Helmi-maaliskuussa 2012 eri järjestöjen toimijoita ja seurakuntaa lähestyttiin sähköpostikyselyllä, jossa kysyttiin, mitä lapsiperheille tarjoamia palveluja heillä on tarjolla. Molemmissa kunnissa keväällä 2012 sähköpostiviestiin vastanneiden määrä jäi vähäiseksi, joten samainen kysely uusittiin elokuussa 2012. Näiden kahden sähköpostiviestikyselyyn osallistuneiden toimijoiden vastauksien perusteella ja luvalla koottiin syksyllä 2012 lapsiperheiden toimintalukujärjestykset Kannukseen ja Kaustiselle (Liite 2 ja 3). Kannuksessa lapsiperheiden toimintalukujärjestykseen (Liite 2) osallistuneita tahoja oli evankelisluterilainen seurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Kannuksen kaupungin koululaisten kerho- ja vapaa-ajantoimi sekä kirjasto, 4H-kerho, Sportti-X ja Vesaiset. Kaustisella toimijoita oli evankelisluterilainen seurakunta, helluntaiseurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Evankelinen opisto, urheiluseura Veikot, kansantanssiryhmä Ottoset, 4H-kerho, partiotoiminta sekä Kaustisen kunnan vapaa-ajan ja nuorten toimi (Liite 3).

Kannuksessa evankelisluterilainen seurakunta järjestää lasten päiväkerhotoimintaa kolmena päivänä viikossa. Joka viikko kokoontuvat perhekerho ja lasten pyhäkoulut. Lastenhoitoapua on myös tarjolla lapsiparkin muodossa, joka järjestetään kerran kuussa. Perhekirkot järjestetään joka kuukauden toinen sunnuntai. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää alle kouluikäisille lapsille liikuntakerhotoimintaa joka tiistai, ja perhekahvila kokoontuu torstaisin. Niin seurakunnan perhekerho kuin MLL:n perhekahvila toiminnat ovat olleet todella suosittuja kokoontumispaikkoja. Kannuksen koulutoimi, vapaa-ajantoimi ja kirjasto järjestävät monenlaista toimintaa alle kouluikäisille ja kouluikäisille lapsille. Alle kouluikäiset lapset voivat osallistua tanssileikkikouluun ja kirjaston satutunneille kerran viikossa. Kouluikäisille lapsille on järjestetty paljon erilaista kerhotoimintaa, jossa voi harrastaa liikuntaa, näyttelemistä, kokkausta, trumpetin soittoa sekä harjoitella matematiikkaa ja englantia täsmäkerhoissa, jotka kokoontuvat yhteensä 4–6 kertaa.

Lisäksi Kannuksessa 4H-kerho järjestää kouluikäisille lapsille kerhotoimintaa, joista yhdessä aihealueena on koirat. Sportti-X:n toiminnasta vastaa kaksi kannuslaista naista, jotka ovat perustaneet oman yrityksen, joka tuottaa erilaisista toimintaa liittyen liikuntaan. Sportti-X järjestää liikuntatoimintaa kaiken ikäisille, lapsille suunnattua toimintaa on liikuntaleikkikoulu sekä tanssi- ja tennisryhmät. Vanhemmat voivat osallistua vauvan kanssa yhteiseen Tikru-jumppaan, jossa vanhempi jumppaa yhdessä 2–10 kuukauden ikäisen lapsen kanssa. Lisäksi Sportti-X on järjestänyt neljänä vuotena lapsille kolmen päivän mittaisen liikuntaleirin, jossa lapset voivat osallistua erilaisiin liikuntamuotoihin, joita ovat olleet mm. pesäpallo, jalkapallo, tanssiminen, seikkailu, yleisurheilu, frisbeegolf. Leiri on ollut todella suosittu ja sinne on osallistunut vuosittain yli sata lasta.

Kannuksen Vesaiset järjestää lapsiperheille suunnattuja erilaisia retkiä ympäri vuoden, teemapäiviä liittyen vuoden aikana tuleviin juhliin, esim. joulun, pääsiäisen, äitienpäivä, jolloin lapsille järjestetään mm. askartelua sekä leikkikenttätoimintaa kyläkouluilla 4–10-vuotiaille. Vesaisten Keskusliitto on perustettu vuonna 1956. Toiminnassa on mukana noin 23 000 lasta ja aikuista. Vesaisten toiminta perustuu yhdenvertaisuuteen, jossa tarjotaan lapsiperheille turvallista ja sukupolvien ylittävää toimintaa sekä korostetaan

lapsen tärkeyttä. Perhekeskeisyys on voimavara, ja perheille halutaan tarjota yhdessä-oloa vapaa-aikana, mielekästä tekemistä ja hyviä harrastus- ja kulttuurimahdollisuuksia. Vesaiset toimivat yhteistyössä muiden lapsi- ja perhejärjestöjen kanssa. Lasten mielipiteitä arvotetaan ja ne otetaan huomioon järjestön toiminnassa. Vesaisten Keski-Pohjanmaan piiri on lapsiperhejärjestö, joka järjestää Keski-Pohjanmaan maakunnan alueella toimintaa perheille vauvasta vaariin. Toimintana järjestetään erilaisia tapahtumia, leirejä ja retkiä. (Vesaiset.)

Kaustisella lapsiperheiden toimintalukujärjestykseen (Liite 3) osallistuneita toimijoita on enemmän kuin Kannuksessa. Myös Kaustisen lapsiperheille tarjoamat toiminnot olivat monipuolisia. Kaustisella toimijoita olivat evankelisluterilainen seurakunta, helluntaiseurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Evankelinen opisto, urheiluseura Veikot, kansantanssiryhmä Ottoset, 4H-kerho, partiotoiminta sekä Kaustisen kunnan vapaa-ajan ja nuorten toimi. Evankelisluterilainen seurakunta järjestää lapsille päiväkerhoja neljänä päivänä viikossa, lapsikuoro- ja sählykerhotoimintaa, sekä monikkoperheille tarkoitettu perhekerho kokoontuu maanantaisin ja perhepiiri perjantaina. Partio kokoontuu keskiviikkoisin ja torstaisin, ja sen toiminta on suunnattu kehitysvammaisille lapsille. Evankelinen opisto tarjoaa myös avointa kerhotoimintaa muutaman kerran vuodessa. Helluntaiseurakunta järjestää alle seitsemänvuotiaalle kerhotoimintaa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvila kokoontuu joka toinen keskiviikko. Erilaisten liikunta-kerhojen järjestämisestä, mm. judo, satujumppa ja kansantanssi, vastaa Kaustisen Veikot ja Ottoset kansantanssiryhmä. 4H-kerho tarjoaa viikolla päivittäin alakouluikäisille kerhotoimintaa, jossa voi lisäksi osallistua kokki- ja kädentaitokerhoihin. Kaustisen kunnan nuorisotoimi järjestää nuorteniltoja alakouluikäisille keskiviikko- ja perjantai-iltais.

Kannuksen ja Kaustisen neuvoloissa järjestetään perhevalmennuksia ensi kertaa vanhemmiksi tuleville äideille ja isille. Perhevalmennuksien sisällöt vaihtelevat jonkin verran kunnasta riippuen, mutta molemmissa kunnissa tapaamisia on viidestä kuuteen kertaan. Synnytyksen jälkeen Kannuksessa kokoontuu vauvaryhmä, johon osallistuvat perhevalmennusryhmäläiset. Vauvaryhmän tapaamiseen osallistuvat äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat ja neuvolan perhetyöntekijä. Neuvolan perhetyöntekijät jatkavat

tapaamisia mammi-ryhmässä. Mammi-ryhmä on suljettu ryhmä, joka kokoontuu viisi kertaa 1–2 viikon välein, joka perustuu vertaistuen saamiseen. Kaustisen neuvolassa järjestetään vauva-vanhempi-ryhmätapaamiset esikoislapsen saaneille, joka kokoontuu kerran kuussa. Ryhmän vetovastuu on neuvolan perhetyöntekijällä.

Lapsiperheiden toimintalukujärjestykseen osallistuneiden toimijoiden lisäksi molemmista kunnista löytyy toimijoita ja lapsiperheille suunnattua toimintaa, mutta kaikki eivät halunneet osallistua toimintalukujärjestyksen tekemiseen. Palaute toimijoilta on ollut myönteistä, ja he ovat pitäneet tärkeänä toimintalukujärjestyksen kokoamista. Ongelmana molemmissa kunnissa on ollut, että lapsiperheille suunnattua toimintaa on, mutta toimijat eivät tee yhteistyötä ja päällekkäisyyksiä palveluiden tarjonnassa on ollut. Tärkeänä on pidetty, että jokin taho kokoaa yhteen tiedot, päivittää ja ylläpitää toimintalukujärjestyksiä. Johtopäätöksenä voi sanoa, että lapsiperheille suunnattua toimintaa molemmista kunnista löytyi hyvin, ja se on monipuolista. Eri järjestöjen järjestämä toiminta on erittäin tärkeää toimintaa kunnassa. Mattila ja Voutilainen (2009) toteavat omassa tutkimuksessaan, että lapsille on erittäin hankala löytää vastaavia palveluita kuin perhekeskus tarjoaa. Lasten ja nuorten näkökulmasta katsottuna perhekeskuksen toiminta on suunnattu monen ikäisille ja hyvin erilaisista elämäntilanteissa oleville lapsille ja nuorille. On tärkeää, että kunnassa tarjotaan monipuolisia ryhmiä kouluikäisille lapsille, ja tällä tavoin voidaan vaikuttaa syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn.

Kannuksessa ja Kaustisella perhekeskustoiminnan lähtötilannekartoituksessa tiedusteltiin vanhempien toiveita perhekeskuksen palveluista. Kannuksessa eniten kannatusta sai avoin kahvilatoiminta ja puolestaan Kaustisella avoin päiväkotitoiminta. Kannuksessa on toiminnassa MLL:n perhekahvila, joka kokoontuu joka viikko torstaisin, joten tämän osalta toiveet avoimen kahvilatoiminnan puolesta täyttyvät. Myös evankelisluterilaisen seurakunnan järjestämä perhekerho on toiminnaltaan lähellä avointa kahvilatoimintaa. Kaustisella ei ole toiminnassa avointa päiväkotia.

Avoin päiväkotitoiminta sai eniten kannatusta palvelutoiveista Kaustisella, joten tulevaisuudessa jää nähtäväksi, voiko tähän palvelumuotoon lapsiperheiden hyväksi tulla parannusta. Kannuksen osalta tasavertaisesti toiveena oli teemalliset vanhempi-lapsiryhmät, maksullinen lastenhoitopalvelu, avoin päiväkotitoiminta ja äiti/isä-lapsiryhmät. Kannuksessa on 1990-luvulla toiminut avoin päiväkoti, mutta tällä hetkellä toiminnan aloittaminen uudelleen on epätodennäköistä. Tulevaisuudessa kehittämistä on erilaisten ryhmien järjestämisessä vanhemmille, koska tällä hetkellä ryhmätoiminta koskee vain ensisynnyttäjiä, jotka osallistuvat perhevalmennukseen, vauva- ja mammiss-ryhmätoimintaan. Olisi tärkeää, että uudelleen vanhemmiksi tulevillekin järjestettäisiin vertaisryhmätoimintaa ja teemallisia ryhmiä. Kannuksen evankelisluterilainen seurakunta tarjoaa lastenhoitopalvelua kerran kuussa järjestämällä lapsiparkkitoimintaa, jonne lapset voi viedä hoitoon. Perhetyöntekijöiden tekemä lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa tilapäistä lasten- ja kodinhoitoapua, jota myönnetään perheille tarpeen ja mahdollisuuksien mukaisesti. Perheessä tarve voi tulla esimerkiksi perheenlisäyksen, perhetilanteen muutoksen, vamman sekä sairaalassa tai asioilla käynnin vuoksi. Myös Mannerheimin lastensuojeluliitto on kouluttanut nuoria lastenhoitoon, joilta vanhemmat voivat ostaa maksullista lastenhoitopalvelua.

Kaustisella toiveiden listalla olivat myös maksullinen lastenhoitopalvelu ja teemallinen vanhempi-lapsiryhmä. Vastaajat arvioivat myös osallistuvansa äiti/isä-lapsiryhmiin ja avoimeen kahvilatoimintaan. Kaustisella järjestetään avointa kahvilatoimintaa Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvila toimintana torstaisin. Teemallisesta vanhempi-lapsiryhmän toiminnasta vastaa useampi taho. Kaustisen seurakunta järjestää maanantai-iltoina kahdesti kuukaudessa monikkoperhekerhon ja perhepiiri kokoontuu perjantaisin. Evankelinen opisto järjestää muutaman kerran vuodessa avointa kerhotoimintaa. Kaustisen neuvolassa järjestetään perhevalmennuksen lisäksi kerran kuussa kokoontuva, ensisynnyttäjille suunnattu avoin ryhmätapaaminen. Kannuksen tavoin Kaustisella on tulevaisuudessa kehittämistä erilaisten ryhmätoimintojen osalta, jotka tavoittaisivat mahdollisimman laajasti perheitä. Maksullista lastenhoitopalvelua ei ole Kaustisella järjestetty toimijoiden osalta, mutta perheen on mahdollista saada lapsiperheiden kotipalvelua.

Opinnäytetyössä esille tuli vanhempien toive avoimen kahvila- ja päiväkotitoiminnan järjestämisestä. Näitä samanlaisia tuloksia vertaistoiminnan järjestämisestä on tullut esille monissa perhekeskustoiminnan raporteissa, selvityksissä ja opinnäytetöissä (vrt. Mattila & Voutilainen 2009; Viitala, Kekkonen, Paavola 2008, Paavola 2004.) Vanhemmuuden vertaistuesta on tehty paljon tutkimuksia. Vertaistuki on samanlaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten toimintaa, jotka jakavat omia tuntemuksiaan, tietojaan ja kokemuksiaan toisen ihmisen kanssa ja saavat näin tukea toisilta ihmisiltä. Perhekahvila on avointa vertaistoimintaa. Perhekahvilatoiminta on vanhempien itsensä järjestämää ja tukena on MLL:n perhekahvilavastaavien koulutus ja ohjaus. Perhekahvilassa vanhemmuuteen saadaan tukea toisilta ja asiantuntijoilta, joita kutsutaan mukaan kokoontumisiin kertomaan toivotuista aiheista. Avoin kahvila- ja päiväkotitoiminta ovat matalan kynnyksen paikkoja, joihin on helppo tulla, jos on esimerkiksi äskettäin muuttanut paikkakunnalle. (Paavola 2004.)

Opinnäytetyöni yhtenä kehittämistehtävänä oli, minkälaista tukea perhekeskustoiminnan tulisi tarjota vanhemmille. Kannuksessa ja Kaustisella vanhemmat kokivat saavansa eniten tukea sukulaisilta, neuvolasta ja muilta vanhemmilta. Perhekeskustoiminnan kehittämisen kannalta ajateltuna voidaan pitää hyvänä asiana, että neuvolan kannatus lapsiperheiden kokeman tuen saatavuudessa nousee korkealle. Tulevaisuudessakin on tärkeää, että neuvolapalveluiden laatu on hyvää ja toimintaa tullaan kehittämään. Neuvolan perheohjaajan palveluiden kehittäminen on jatkossa myös tärkeää, jotta voidaan tukea perheitä mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti. Molemmissa kunnissa vanhempien eniten kaipaamia tukimuotoja olivat tilapäinen lastenhoitoapu, yhteiset harrastusmahdollisuudet, luennot ja keskustelutilaisuudet kasvatuksen ajankohtaisista aiheista.

Perhekeskustoiminnan kehittämisessä tulisi jatkossa pystyä vastaamaan juuri vanhempien kaipaamien tuen muotojen kehittämiseen. Tilapäiseen lastenhoitoapuun voisi oman panoksen tuoda Mannerheimin Lastensuojeluliitto, joka on aikaisemmin kouluttanut lastenhoitoon perehtyneitä nuoria, jotka ovat tarjonneet perheille maksullista lastenhoitoa. Myös Vesaiset, Martat ja seurakunta voisivat kehittää tilapäistä lastenhoitoapua. Yhteistä harrastustoimintaa löytyy Kannuksesta ja Kaustiselta jo nyt, mutta haasteena on, miten saadaan vanhemmat osallistumaan niihin yhdessä lasten kanssa.

Yhteisistä harrastusmahdollisuuksista tiedottamiseen panostaminen voisi olla hyvä aloitus. Liikuntaseurat, kuntien vapaa-ajan toimi, partiotoiminta ja yksityiset urheilu- ja hyvinvointipalveluja tuottavat yritykset voisivat järjestää infotilaisuuksia lapsiperheiden vanhemmille ja kannustaa näin yhdessä liikkumiseen. Kaikkeen toimintaan ei tarvita ohjausta, mutta hyvä olisi, että toimijat panostaisivat yhä enemmän monipuoliseen harrastustoimintaan. Yhteisien harrastusten löytämiseen voi hyödyntää Kannukseen ja Kaustiselle koottujen lapsiperheiden toimintalukujärjestyksiä (Liite 2 ja 3), joista löytyy eri toimijoiden tuottamia palveluja lapsiperheille.

Perhekeskustoiminnassa on mahdollista tulevaisuudessa kehittää vanhempien kaipaamia luentoja ja keskustelutilaisuuksia kasvatuksen ajankohtaisista aiheista. Näitä tilaisuuksia voivat järjestää kaikki perhekeskustoimintaan osallistuvat tahot ja näin onkin aikaisemmin tehty. Erilaisia lapsiperheitä tukevia luentoja on ollut järjestämässä molemmissa kunnissa seurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, kunnat sekä peruspalveluliikelaitos Jyta. Monesti kunnissa järjestettävät luennot järjestetään yhteistyössä useamman toimijan kanssa, koska ulkopuolisen luennoitsijan palkkio voi olla liian korkea yhden toimijan maksettavaksi. Tulevaisuudessa toivon, että järjestettävät keskustelutilaisuudet ja luennot keräävät mahdollisimman paljon vanhempia ja asiasta kiinnostuneita osallistumaan toimintaan. Harmillisen usein luennon järjestämisen jälkeen on todettu, että osallistujia olisi voinut olla enemmän.

Perhekeskustoimintamallia kehitetään Jyta-alueen kunnissa Kannuksen ja Kaustisen lisäksi Toholammilla, Lestijärvellä, Vetelissä, Halsualla ja Perhossa. Kehittämishankkeen pilottipaikkakuntien, Kannuksen ja Kaustisen, kartoitusten ja kokemusten pohjalta voidaan alkaa kehittää ja juurruttaa toimintaa muihin Jyta-alueen kuntiin. Tavoitteena on ollut kehittää Jyta-alueelle perhekeskusta, joka toimii toimijoiden verkostona. Pohjalla on avoimen toiminnan malli, jossa on yhteinen työtapo kaikilla lapsiperheiden kanssa toimivilla. Haasteina ovat erilaiset toimintaympäristöt ja hajautettu organisaatio. Jokaisessa kunnassa toimijat ovat erilaisia ja aktiivisuus on vaihtelevaa. Lapsiperheille tarjottavat palvelut eivät ole kunnissa yhteneväisiä. Tulevaisuudessa nähdään miten perhekeskustoiminta alkaa kehittymään Jyta-alueen kunnissa. Jokaisen toimijan panostus perhekeskustoiminnan kehittämiseksi on tärkeää. Perhekeskuskehittämishankkeen puit-

teissa on nimetty vastuuhenkilöt Kannukseen, Kaustiselle, Toholammille, Lestijärvelle ja Veteliin, jotka vastaavat toimintalukujärjestyksien päivityksistä joko puolivuositain/vuosittain ja huolehtivat toimintalukujärjestyksen Jytan ja kuntien nettisivustoille ja sen lähettämisestä yhteistyökumppaneille ja viemisestä paikkoihin, joissa lapsiperheitä liikkuu. Lapsiperheiden toimintalukujärjestyksien päivittämisestä huolehtiminen on tärkeää jatkossa, koska toimintalukujärjestykset on todettu hyväksi ja toimivaksi käytössä. Vastuuhenkilöt myös varmistavat, että järjestöt kutsutaan jatkossa varhaisen tuen toimijatapaamisiin.

Perhekeskustoiminnan kehittämisessä neuvolan ja neuvolan perhetyön osalta jatkossa panostetaan ryhmätoiminnan kehittämiseen. Tällä hetkellä ryhmätoiminta tavoittaa Kannuksessa ensi kertaa vanhemmiksi tulleet, joille tarjotaan perhevalmennusta, vauvaryhmän tapaamisia ja mammis-ryhmätoimintaa. Kaustisella puolestaan neuvolassa tarjotaan perhevalmennuksen lisäksi avointa ryhmätoimintaa, johon voi osallistua esikolmen lapsen saaneiden vanhemmat. Molemmissa kunnissa ryhmätoiminta siis tavoittaa ensi kertaa vanhemmaksi tulleet vanhemmat, mutta uudelleensynnyttäjille ei ole ryhmämuotoista toimintaa tarjolla. Avointa perhekahvilatoimintaa on tarjolla molemmissa kunnissa, mutta se ei ole ohjattua toimintaa, vaan kokoontuminen on avointa. Neuvolassa järjestettävä ryhmätoiminnan tulisi jatkossa siis kattaa kaikki lapsiperheiden vanhemmat. Jokaisella ryhmätapaamisella tulisi myös olla aihe, josta keskustellaan. Esimerkiksi kehitettävä ryhmätoiminta voisi kattaa koko lapsen ensimmäisen elinvuoden ja tapaamiskertoja voisi olla kymmenen. Ryhmätoiminnan kehittämisessä voisi ottaa mallia Ruotsin Leksandissa kehitetystä perhekeskustoimintamallista, jossa tapaamiset jatkuvat perhevalmennuksen jatkumona lapsen syntymän jälkeen kymmenellä tapaamiskerralla lapsen yksi-vuotisikään asti. Ryhmän aiheet lapsen syntymän jälkeen käsittelevät seuraavia aiheita synnytyksen jälkeen: parisuhde, lapset tarpeet, ruoka, imetys, lasten tapaturmat, lapsen hoito, avoin päiväkotitoiminta, lapsen hampaiden hoito, rakkauselämä ja arkipäivä, kirjasto ja kirjojen maailma, vanhempainraha, perheen talous, lapsen tarpeet ja yksi-vuotistapaaminen. (Johansson & Jons 2002, 57–71; Paavola 2004.)

Perhepalveluliikelaitos Jytalle on tehty Centria ammattikorkeakoulusta Kokkolasta terveydenhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyö, jossa on selvitetty vanhempien ja perhevalmennusta pitävien terveydenhoitajien kokemuksia tämänhetkisestä perhevalmennuksesta. Tavoitteena oli kerätä mahdollisimman paljon parannusehdotuksia vanhemmilta ja terveydenhoitajilta, joiden pohjalta voitaisiin jatkossa kehittää perhevalmennusta. Parannusehdotuksiksi nousi isien roolin esille nostaminen, vanhempainvalmennusryhmä, monipuolisempi valmennus, jossa huomioidaan enemmän ryhmän erilaista osaamista ja kokemusta. Opinnäytetyön jatkeena valmistuu kevään 2013 aikana perhevalmennukseen liittyvä kehittämistehtävä. Jyta-alueella käytettävä perhevalmennusmalli on vuodelta 1997 ja yhteneväistä perhevalmennuksen runkoa ei ole käytettävissä äitiysneuvoloissa. (Hakala-Virkkala & Törmäkangas 2012, 1, 48.) Perhekeskustoiminnan kannalta katsottuna perhevalmennuksen kehittäminen on tärkeää. Perhevalmennuksen tämän päivän haasteisiin vastaaminen ja yhteneväisien käytäntöjen saaminen jokaiseen Jyta-alueen neuvolaan on tulevaisuuden kehittämishaaste. Jatkossa tullaan näkemään, mitä ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kehittämistehtävä pitää sisällään. Perhevalmennuksen kehittämistehtävää on tarkoitus hyödyntää perhevalmennuksen kehittämisessä, ja kehittämistehtävän jälkeen nähdään, miten perhevalmennusta vielä kehitetään neuvoloissa.

Perhekeskustoiminnan suunnittelutyöryhmän mielestä on tärkeä jatkossa kehittää varhaisen tuen toimijat-toimintaa. Varhaisen tuen toimijat on ryhmä, johon kuuluu neuvola, perhetyö, sosiaalitoimi, perheneuvola, kouluterveydenhuolto, päivähoito ja varhaiskasvatus, koulu sekä seurakunta. Varhaisen tuen toimijat on verkostomaista toimintaa, yhteistyöfoorumi, joka kokoontuu puolivuositain. Palaverissa toimijat kertovat omasta toiminnastaan ja voivat nostaa esille kysymyksiä ja huolenaiheita, joista ovat omassa toiminnassa huomioineet. Foorumissa yhteistyö ylittää rajapintoja, ja siellä keskustellaan esiin nousseista huolenaiheista ja tullaan tietoisiksi toisten toiminnasta. Usein kunnassa toimivien toimijoiden välinen yhteistyö on vähäistä ja toiminnassa tapahtuu tämän vuoksi päällekkäisyyttä. Varhaisen tuen toimijat-palaveri ovat toiminnassa niin Kannuksessa kuin Kaustisella, mutta toiminta ei näyttäyty selkeänä rakenteena ja organisoinnissa on kehitettävää. Kehitettävää on varhaisen tuen toimijoiden organisoinnissa, tehtävien tietoiseksi tuomisessa ja eri järjestöjen ja toimijoiden mukaan saamisessa.

Perhekeskustoimintaa on järjestetty Suomessa monissa kunnissa 2000-luvulla ja kehittämistyö jatkuu edelleen. Perhekeskustoiminnan kehittämisestä ovat vastanneet valtakunnalliset ohjelmat, sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteinen tavoite- ja toimintaohjelma, kansallinen terveyshanke, sosiaalialan kehittämisohjelma ja alkoholiohjelma. Valtioneuvoston vahvistama Kaste-kehittämisohjelmat, joista ensimmäinen toteutettiin vuosien 2008–2011 aikana ja toinen ulottuu vuosille 2012–2015, ja joiden tarkoituksena on uudistaa lasten, nuorten ja perheiden palveluja. Tavoitteena on väestön hyvinvoinnin terveyden lisääminen, palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, väestön osallisuuden kasvattaminen ja syrjäytymisen vähentäminen. (Hastrup ym. 2013, 17.) Perhekeskustoimintaa on kehitetty, mutta perhekeskustoiminnasta ei ole saatavissa kattavaa, valtakunnallista tietoa (Kekkonen 2012.) Erilaisia raportteja ja selvityksiä on tehty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Sosiaali- ja terveysministeriön toimesta. Perhekeskiössä -kirjassa toim. Paavola 2004, Lastensuojelun keskusliiton julkaisuja, esitteliään ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi, ja se pohjautuu Ruotsin Leksandin ja useiden Suomen kuntien kokemuksiin. Perhekeskustoimintaan liittyen on tehty erilaisia ammattikorkeakoulu- ja ylemmän ammattikorkeakoulututkimuksen opinnäytetöitä, joissa käsitellään perhekeskustoiminnan kehittämistä kunnissa. Yhtään väitöstyötä en perhekeskustoimintaan liittyen löytänyt.

Opinnäytetyöni aihe, perhekeskustoiminnan kehittäminen, on ajankohtainen kehittämiskohde koko Suomessa. Huoli lapsiperheiden vanhempien voimavarojen riittävydestä on kasvanut. Lasten Kaste-hankkeissa on kehitetty palvelurakenteiden uudistamiseksi strategisen tason työskentelyä, joissa yhteistyötä tehdään yli kunta- ja hallintorajojen. Lapsiperheiden palvelujen kokoaminen perhekeskuksiin on hyvä esimerkki alueellisesta palvelumallista. Kunnissa on hyödynnetty järjestöjen työpanosta ja luotu hyvin toimivia kumppanuuksia julkisten palvelujen kanssa ja näin lisätty kohtaamispaikkoja perheille. Yhteistyössä kehitetyt toimintamallit ovat levinneet monista hankkeista pilottialueilta lähikuntiin ja ne ovat jäämässä pysyväksi toiminnaksi. (Guzenina-Richardson 2013, 3.) Perhekeskustoiminnan kehittämisessä Jyväskylä-alueella ja opinnäytetyössäni on ollut tavoitteena juuri Kannuksessa ja Kaustisella kehitetyn perhekeskustoimintamallin toiminnan siirtäminen ja juurruttaminen viiteen muuhun Jyväskylä-alueen kuntaan. Kehittämistehtävän tuloksena syntyneet toimintalukujärjestykset on tehty Kannuksen ja Kaustisen lisäksi

Toholammille, Lestijärvelle ja Veteliin. Tavoitteena on jatkaa perhekeskustoiminnan kehittämistä jokaisessa kunnassa.

mus. Haasteellisuutta hankkeeseen toi hajautettu organisaatio, kahdessa erilaisessa toimintaympäristössä tehty kartoitus perhekeskustoiminnasta, lisäksi suunnittelutyöryhmän aikataulujen sovittaminen sekä ajan löytäminen perustyön lisäksi tehtävälle kehittämishankkeelle.

Opinnäytetyöni kehittämistehtäviin löysin vastaukset hyvin. Toteuttamani tutkimuksen perusteella Kannuksen ja Kaustisen kunnissa on monipuolisesti tarjolla perhekeskustoimintaa eri toimijoiden järjestämänä. Kehittämistyön tuloksena molempiin kuntiin kootuista lapsiperheiden toimintalukujärjestyksistä (Liite 2 ja 3) käy ilmi, että eri toimijoiden järjestämä toiminta kattaa kerho- ja liikuntaryhmätoimintaa, perhekahvilatoimintaa ja tilapäistä lastenhoitopalveluita. Neuvoloissa järjestään perhevalmennusta ja vertaisryhmätoimintaa, joihin ensi kertaa vanhemmiksi tulleet voivat osallistua. Perhekeskustoiminnan suunnittelutyöryhmässä olimme tyytyväisiä eri toimijoiden järjestämästä monipuolisesta toiminnasta lapsiperheille. Olimme myös yllättyneitä, että toimintaa on tarjolla näin monipuolisesti. Ongelmana kunnissa on ollut, että toiminta on hajallaan ja toimijat eivät ole tietoisia toisten tarjoamista palveluista. Kannukseen ja Kaustiselle kootuista lapsiperheiden lukujärjestyksistä on helppo lukea, mitä toimintaa on tarjolla, ja ne palvelevat niin perheitä kuin toimijoita. Palautetta on tullut toimijoilta juuri toimintalukujärjestykseen liittyen, että siitä on helppo tarkistaa, mitä on tarjoilla ja minä päivinä. Toimijat voivat lisätä toimintaa päiville, joissa tarjontaa on vähemmän. Tavoitteena on jatkossa kehittää eri toimijoiden kanssa yhteistyötä kutsumalla heidät varhaisen tuen toimijoiden kokouksiin. Yhteistyö on tärkeää perhekeskustoiminnan kehittämisesä, koska juuri eri järjestöjen järjestämä toiminta on tärkeää lapsille ja heidän vanhemmilleen. Tärkeää on myös jatkossa päivittää ja pitää yllä lapsiperheiden toimintalukujärjestyksiä. Neuvolatoiminnassa terveydenhoitajien ja neuvolan perheohjaajien järjestämään erilaisten vertaisryhmätoiminnan kehittämiseen tulee panostaa. Tällä hetkellä vertaistukiryhmätoiminta koskee vain ensi kertaa vanhemmiksi tulleet, mutta olisi tärkeää järjestää vertaisryhmätoimintaa, joka kattaisi kaikki asiakaskunnat.

Opinnäytetyössäni halusin tietää, mitä palveluja vanhempien toiveena oli perhekeskustoimintaan liittyen. Vanhemmat pitivät tärkeinä palveluina avointa kahvila- ja päiväkotitoimintaa, teemallisia vanhempi-lapsiryhmiä ja maksullista lastenhoitopalvelua. Kan-

nuksesta ja Kaustiselta löytyy jo näitä palveluja. Molemmissa kunnissa järjestään avointa kahvilatoimintaa MLL:n ja evankelisluterilaisen seurakunnan järjestämänä ja neuvolan järjestämänä vertaisryhmätoimintaa ensi kertaa vanhemmiksi tulleille. Maksullista lastenhoitopalvelua järjestää Kannuksessa evankelisluterilainen seurakunta kerran kuussa. Kaustisella ei ole tarjolla järjestöjen osalta maksullista lastenhoitopalvelua, joten tälle toiminnalle olisi tilausta tulevaisuudessa. Molemmissa kunnissa lapsiperheiden kotipalvelun perhetyöntekijät tarjoavat tilapäistä lasten- ja kodinhoitoapua, jota myönnetään perheille tarpeen ja mahdollisuuksien mukaisesti. Tuloksesta heräsinkin kysymys, onko vanhemmilla tietoa kunnissa järjestettävästä avoimesta kahvilatoiminnasta, vanhempi-lapsiryhmistä ja maksullisesta lastenhoitopalvelusta.

Perhekeskustoimintaan liittyy kiinteästi tuen antaminen lapsiperheille ja tutkimuksen perusteella vanhemmat kokivat saavansa eniten tukea sukulaisilta, neuvolasta ja muilta vanhemmilta. Tuloksienkin varjolla on tärkeää, että neuvolapalveluiden laatu on hyvää ja toimintaa tullaan kehittämään tulevaisuudessa. Neuvolan perheohjaajan palveluiden kehittäminen on jatkossa myös tärkeää, jotta voidaan tukea perheitä mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti. Molemmissa kunnissa vanhempien eniten kaipaamat tuen muodon tulokset olivat samanlaisia kuin saatiin kysyttäessä vanhempien toiveita perhekeskustoimintaan liittyen. Vanhempien kaipaamia tukimuotoja olivat tilapäinen lastenhoitoapu, yhteiset harrastusmahdollisuudet ja luennot sekä keskustelutilaisuudet kasvatuksen ajankohtaisista aiheista. Näihin tulisi jatkossa perhekeskustoiminnan kehittämisessä panostaa, jotta vastattaisiin vanhempien toiveisiin. Yhteistyötä peruspalveluliikelaitos Jytan perheiden tukemisen prosessin neuvola- ja sosiaalityön ja eri järjestöjen välillä on tärkeää jatkaa, että voidaan vastata vanhempien toiveisiin.

Jatkohaasteena kehittämistoiminnassa on perhekeskustoimintamallin kehittäminen Jyta-alueen kunnissa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kehittämisessä ja niiden perusteella tiedetään miten, perhekeskustoimintaa lähdetään kehittämään. Kehittämissankkeen ja opinnäytetyön prosessien aikana ja kartoituksen myötä toimijoiden tietoisuus perhekeskustoiminnan järjestämisestä ja siitä, mitä perhekeskustoiminta on, on lisääntynyt. Ennen opinnäytetyön ja kehittämishankkeen toteuttamista meillä ei ollut juurikaan tietoa perhekeskusten syntyhistoriasta, toimintaperiaatteista ja käytännöistä. Tie-

don lisääntymisen, kartoituksen ja kokemusten pohjalta voidaan alkaa kehittää ja juurruttaa perhekeskustoimintaa jokaisessa Jyväskylä-alueen kunnassa. Kiinnostavaa olisi tehdä jatkok tutkimus muutaman vuoden kuluttua, jossa selvitetään, miten perhekeskustoiminnan juurruttaminen ja kehittäminen Jyväskylä-alueen kunnissa toteutui.

Opinnäytetyöprosessi on ollut kehittävä ja haasteellinen. Haasteellisuutta prosessiin on tuonut opinnäytetyön tekeminen työn ohessa. En ole aikaisemmin ollut mukana näin isossa työelämän kehittämishankkeessa, joten se on ollut uusi kokemus. Mielestäni minulle on ollut paljon hyötyä ammattikorkeakoulussa saamistani tiedoista, ja olen syventänyt tietopohjaani opinnäytetyön tekemisen aikana. Kehittämishankkeessa ja suunnittelutyöryhmässä toimimisesta olen saanut hyvää kokemusta projektityöskentelystä ja viestintä- ja vuorovaikutusosaamiseni on kehittynyt. Minulla on ollut opinnäytetyöhöni liittyen tietynlainen rooli perhekeskussuunnittelutyöryhmässä. Olen joutunut huolehtimaan opinnäytetyöhöni liittyen perhekeskuskehittämishankkeen etenemisestä ja näin luomaan ammatillisia verkostoja ja organisointiosaamista. Uskon, että kehittämistoiminta ja suunnittelutyöryhmässä toiminta antavat minulle valmiuksia toimia tulevana osaamisen johtajana ja kehittämistoiminnan osaamista sosiaali- ja terveysalalla. Ammatillinen tietopohjani avartui kehittämistoiminnan, hajautetun organisaation ja johtamisen osalta. Prosessin aikana olen huomannut, että työntekijöiden ja esimiesten sitoutuminen on tärkeää, jotta kehittämistoiminta on tuottoisaa. Opinnäytetyöni on antanut minulle lisää valmiuksia kehittää ammattialaani, kehittyä omassa työssäni, ja omaa se on lisännyt kompetenssiani. Opinnäytetyön ja kehittämishankkeen kautta perhekeskustoiminta on tullut minulle tutuksi ja pystyn jatkossa kehittämään toimintaa.

LÄHTEET

Guzenina-Richardson, M. 2013. Esipuhe peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardson. Teoksessa A. Hastrup, M. Hietanen-Peltola, J. Jahnukainen & M. Pelkonen. (toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. Raportti 3/2013. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy, 3–5.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Hakala-Virkkala, S. & Törmäkangas, J. 2012. Hyvä perhevalmennus. JYTA-alueen vanhempien ja terveydenhoitajien mielipiteitä perhevalmennuksesta. Centria ammattikorkeakoulu, Kokkola. Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö. Opinnäytetyö.

Harisalo, R. 2009. Organisaatioteoriat. 2. painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Hastrup, A., Pelkonen, M., Heinämäki, L. & Kekkonen, M. 2013. Kaste-ohjelma, uusi orientaatio kehittämistyöhön. Teoksessa A. Hastrup, M. Hietanen-Peltola, J. Jahnukainen & M. Pelkonen (toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. Raportti 3/2013. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy, 17–18.

Heikkinen, H.L.T. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Helsinki: Kansanvalistusseura, 15–38.

Heikkinen, H.L.T. 2010. Toimintatutkimus - toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Juva. WS Bookwell Oy, 214–226.

Johansson, T. & Jons, I. 2002. Föräldragrupper i praktiken. Stockholm: Förlagshuset Gothia Ab.

Juuti, P. & Virtanen, P. 2009. Organisaatiomuutos. Helsinki: Otava.

- Juuti, P. 2011. Johdanto: Työt ja organisaatiot muuttuneet - Nyt tarvitaan uudenlaisia työyhteisöjen kehittämisen muotoja. Teoksessa P. Juuti (toim.) Työyhteisön kehittäminen ja johtaminen. Vantaa: Hansaprint, 13–25.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Jääskeläinen, I. 2006. Osallisuus hyvän elämän mahdollistajana. Lapset, nuoret ja perheet seurakuntien tekemässä työssä. Teoksessa J. Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 91–116.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansanterveyslaki 1972/66. www-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>. Luettu 15.2.2013.
- Kekkonen, M. 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. www.dokumentti:
www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6350545...pdf. Luettu 23.3.2013.
- Laki lasten päivähoitosta 36/1973. www.dokumentti:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta>. Luettu 15.2.2013.
- Lastensuojelulaki 2007/417. www-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 15.2.2013.
- Mattila, L. & Voutilainen, N. 2009. "Henkireikä arjen puurtamisen keskellä" Aikuisten asiakkaiden näkemyksiä Kellokosken perhekeskustoiminnan vaikutuksesta perheiden arkeen. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma. www.dokumentti: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200912168111>. Luettu 10.12.2012
- Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ehkäisevä suun terveydenhuolto. 2009. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:20. Helsinki.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.

Paavola, A. 2004. Leksandin Perhekeskuksen toimintamalli. Teoksessa A. Paavola (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Lesandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 8–23.
www.dokumentti: <http://lskl.fi/files/133/MNFHVZx.pdf>. Luettu 5.1.2013.

Perusopetuslaki. www-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20perusopetuksesta>. Luettu 15.2.2013.

Pietilä-Hella, R. 2006. Perhekeskus - kohtaamisen tila ja paikka. Teoksessa J. Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 63–78.

Seppänen-Järvelä, R. 2009. Kehittämisen johtaminen ja organisaoiminen. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & K. Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus, 69–77.

Sosiaalihuoltoasetus. www.dokumentti:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830607?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1983%2F607>. Luettu 15.2.2013.

Sosiaalihuoltolaki, 710/82. www.dokumentti:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>. Luettu 15.2.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Helsinki.

THL a. 2012. Kasvun kumppanit, kasvatus ja perheneuvonta. www.dokumentti:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/kasvatus_ja_perheneuvonta. Luettu 29.9.2012.

THL b. 2012. Kasvun kumppanit, lastenneuvola. www.dokumentti:

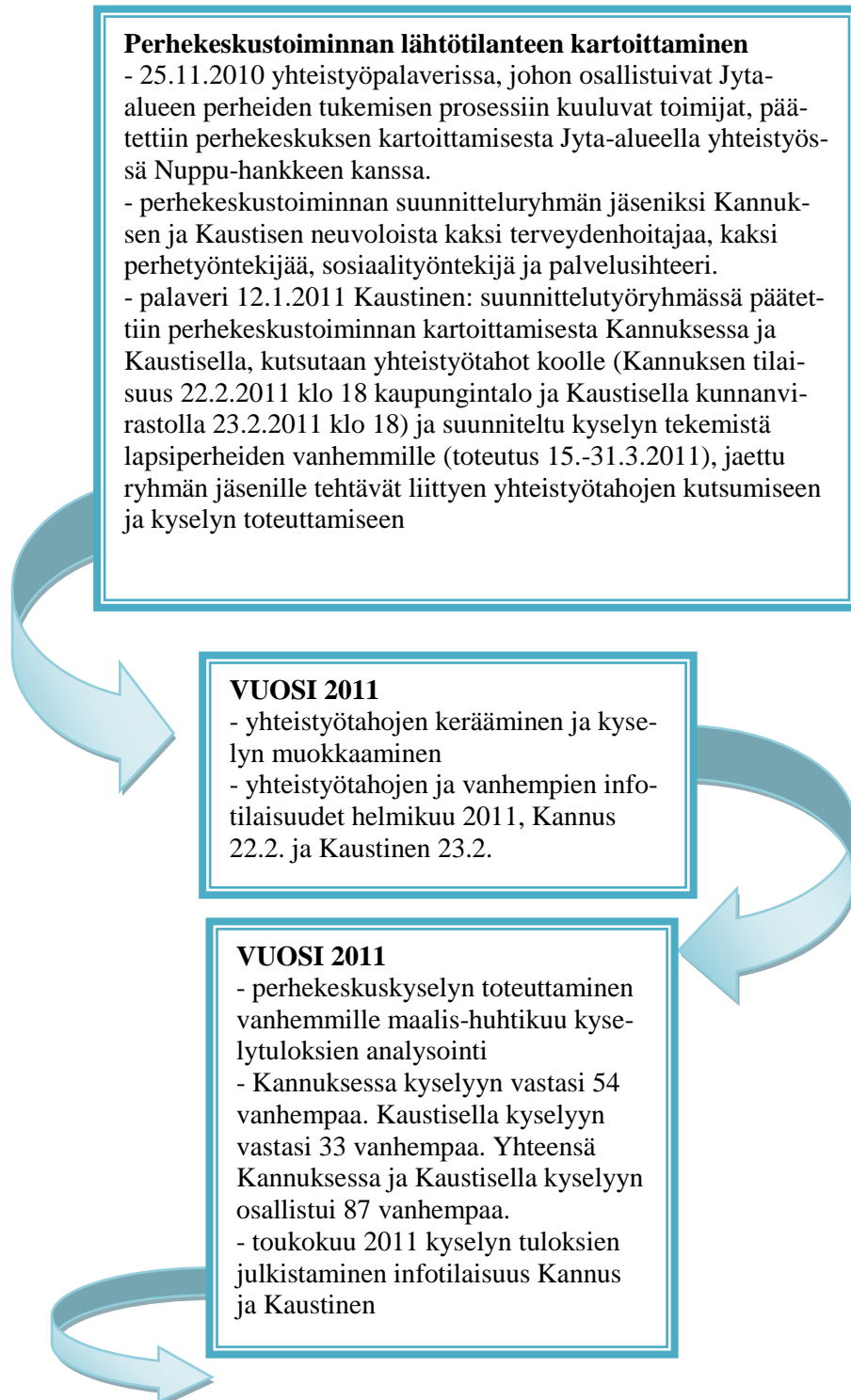
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/neurolat/lastenneuvola. Luettu 29.9.2012.

- THL c. 2012. Kasvun kumppanit, neuvola. www.dokumentti:
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/aitiys_ja_lastenneuvola. Luettu 29.9.2012.
- THL d. 2012. Kasvun kumppanit, perhekeskus. www.dokumentti.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus. Luettu 8.9.2012.
- THL e. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatuspalvelut. www.dokumentti:
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut. Luettu 29.9.2012.
- THL f. 2012. Kasvun kumppanit, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.
www.dokumentti: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/linjaavat/vasu-asiakirja. Luettu 29.9.2012.
- THL g. 2012. Kasvun kumppanit, äitiysneuvola. www.dokumentti.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/neuvolat/aitiysneuvola. Luettu 29.9.2012.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämispöytätyöhön, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa M. Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–42.
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten suun terveydenhuollosta, 380/2009. www-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2009/20090380>. Luettu 15.2.2013.
- Vartiainen, M., Kokko, N. & Hakonen, M. 2004. Hallitse hajautettu organisaatio. Paikan, ajan, moninaisuuden ja viestinnän johtaminen. Helsinki: Talentum.
- Vesaiset. www.dokumentti: <http://www.vesaiset.fi/fi.iw3>. Luettu 25.2.2013.

Viitala, R., Kekkonen, M. & Paavola, A. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. www-dokumentti: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2547-2>. Luettu 23.4.2011.

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa M. Vilén, P. Seppänen, N. Tapio & R. Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 9–59.

Perhekeskustoiminnan kehittämishankkeen eteneminen vuosina 2011-2013

VUOSI 2012 helmikuu

- perhekeskustoiminnan kartoittaminen jatkuu, yhteen-
veto mitä vuonna 2011 saatiin aikaiseksi.
- suunnittelua perhekeskustoiminnan aloittamiseksi,
kyselyn vastauksien pohjalta mitä vanhemmat toivovat
ja niihin vastaaminen vuoden 2012 aikana
- uusi kartoitus eri järjestöjen ja seurakunnan toimin-
nasta
- sähköpostikysely eri järjestöille ja seurakunnalle toi-
minnan järjestämisestä helmi-maaliskuu
- perhekeskustoiminnan kehittämistyön tekeminen al-
kaa

VUOSI 2012 maaliskuu

- kartoitettu mitä tähän mennessä on tehty perhe-
keskustoiminnan kehittämishankkeessa
- laaditaan yhteinen s-postikysely, jossa kartoite-
taan järjestöjen toimintaa, kysytään järjestöjen yh-
teystiedot ja lupa niiden julkaisemiseen kuntatie-
doteessa/opinnäytetyössä
- toteutetaan kysely toukokuun aikana
- pyritään saamaan kootut yhteystiedot elo-
syyskuun aikana kuntatiedotteisiin
- syksystä 2012 alkaen järjestötoimijat kutsutaan
mukaan varhaisen tuen toimijatapaamisiin kunnit-
tain

VUOSI 2012 maaliskuu-toukokuu

- perhekeskustoimintaan liittyvän yamk opin-
näytetyön tekeminen alkaa tutkimussuunni-
telman laatimisella. Opinnäytetyöstä vastaa
Kannuksen neuvolan th Elina Jaatinen.

VUOSI 2012 toukokuu

- keskustelua syksyllä koottavasta esitteestä
- uusi sähköpostikysely vielä elokuun lopulla
järjestöille toiminnasta ja luvasta
- yhteinen esite, johon kerätään tiedot lapsi-
perheille järjestettävästä toiminnasta Kannuk-
sessa ja Kaustisella, julkaistaan syksyn aikana
- info kaupunkitiedotteessa ja esite linkitetään
kokonaisuudessa Jytan , Kannuksen ja Kaus-
tisen nettisivuille

VUOSI 2012 kesäkuu

- tutkimuslupa peruspalveluliitos Jytalta 20.6.2012 ylempään ammattikorkeakoulun opinnäytetyölle Perhekeskustoiminnan kehittäminen Jyta-alueella

VUOSI 2012 elokuu

- uusi sähköpostikysely seurakunnille, järjestöille ja yksityisille toimijoille
- kyselyssä kerättiin luvat tietojen julkaisemiseen, tiedusteltiin kiinnostusta yhteistyöstä perhekeskustoiminnassa ja osallistumista Varhaiset tuen toimijat tapaamisiin sekä toimittamaan ajankohtaiset tiedot lapsiperheille järjestettävästä toiminnasta, jonka pohjalta kootaan lapsiperheiden toimintalukujärjestys

VUOSI 2012 syyskuu

- käytiin läpi tulokset sähköpostikyselystä, joita oli kartoitettu järjestöiltä lapsiperheille suunnatun toiminnan järjestämisestä, vastauksia oli tullut aika niukasti
- Sovittiin, että
- kootaan kuntakohtaisesti lukujärjestyksen muotoon alle koulu / alakoulu ikäisille tarkoitettu toiminta
- mukaan myös ao. toiminnan yhteystiedot
- lukkari lähetetään vielä kerran toimijoille, jos haluavat täydentää tai tulla mukaan
- jatkossa järjestötoimijoita voisi pyytää esim. äiti-lapsiryhmiin kertomaan toiminnasta

VUOSI 2012 syys-lokakuu

- lapsiperheiden toimintalukujärjestyksien kokoaminen Kannuksessa ja Kaustisella

VUOSI 2012 marraskuu

- lapsiperheiden toimintalukujärjestykset koottu Kannuksessa ja Kaustisella sekä lisäksi Toholammilla, Lestijärvellä ja Vetelissä. Halsualla kuntatiedote ilmestyy joka viikko, joten siellä tieto kulkee tiedotteen kautta.
- sovittiin jatkoa varten Kannukseen, Kaustiselle, Toholammille/Lestijärvelle ja Veteliin vastuu-/yhdyshenkilöt, jotka
 - vastaavat toimintalukujärjestyksien päivityksistä joko puolivuositain / vuosittain → huolehtii lukkarin Jytan ja kuntien nettisivustojen ylläpitäjille, jotka linkittävät ne nettisivustoille
 - lukkari lähetetään yhteistyökumppaneille ja paikkoihin, joissa lapsiperheitä liikkuu
 - varmistaa, että kutsut Varhaisen tuen toimijatapaamisiin menevät myös mukaan saaduille järjestöille
- tiedottaminen, yritetään saada näkyvyyttä ja tietoisuutta lapsiperheille perhekeskustoiminnasta ja toimintalukujärjestyksestä paikallislehtiin jutut, jossa mukana myös aktiivijärjestöt
- Kannuksen kaupungilla EU-rahoitteinen Hyvinvointi Kannus-hanke. Tavoitteena on selvittää liikunta-, kulttuuri-, sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjontaa sekä luoda uusia toimintamalleja ja tapahtumia yhdessä eri toimijoiden kanssa. Lapsiperheiden palvelujen osalta hanke voi hyödyntää laadittua toimintalukkaria.
- Verkostomainen perhekeskus. Tavoitteena on ollut kehittää Jytaalueelle perhekeskusta, joka toimii toimijoiden verkostona. Pohjalla avoimen toiminnan malli, yhteinen työtapaa kaikilla lapsiperheiden kanssa toimivilla.
- Perhekeskustoiminnan kehittäminen jatkossa. Perheleirin järjestämisestä keskusteltiin.
- seuraava päivityskokous 20.5.2013

VUOSI 2012 marraskuu

- 29.11.2012 lapsiperheiden toimintalukujärjestys lähetettiin Kannuksessa toimijoille joulukuu 2012
- lapsiperheiden toimintalukujärjestys linkitettiin Jytan, Kannuksen, Kaustisen, Toholammin, Lestijärjen ja Vetelin kuntien internetsivustoille

VUOSI 2013

- tammikuu lapsiperheiden toimintalukujärjestyksen päivitys Kannuksessa, sähköpostiviesti toimijoille päivityksessä ja päivitetty lukujärjestys internettiin
- opinnäytetyön tekeminen jatkuu, työ valmiina 25.3.2013

VUOSI 2013 maaliskuu

- palaveri perhekeskussuunnittelutyöryhmän kanssa, keskustelua perhekeskustoiminta hankkeen etenemisestä, kehittämisestä jatkossa ja haasteista
- ryhmätoiminta
- varhaisen tuen toimijat ryhmä, verkostomainen toiminta, jossa mukana Jytan perheiden tukemisen palvelut, varhaiskasvatus + päivähoido, seurakunta ja muut toimijat
- perhekeskustoiminnasta kertominen kaikille toimijoille seuraavassa varhaisen tuen toimijoiden palaverissa 16.4.2013
- perhekeskuskyselyn tuloksiin vastaaminen jatkossa Kannuksessa ja Kaustisella
- työryhmä totesi, että paljon kehittämistä vielä on, juurruttaminen tärkeää
- suunnittelutyöryhmä tyytyväinen opinnäytetyön tekemiseen, joka tuonut ryhtiä kehittämishankkeelle
- Jyta toiminut peruspalveluliikelaitoksena neljän vuoden ajan, perhekeskustoimintaa kehitetty kaksi vuotta, joka on lyhyt aika mittavalle kehittämiss-hankeella, joka ylittää kuntarajat seitsemässä kunnassa

Kannuksen lapsiperheiden lukujärjestys

KANNUKSEN LAPSIPERHEIDEN TOIMINTALUKUJÄRJESTYS KEVÄT 2013 (tiedot päivitetty 1/2013)

Klo	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
AAMU-PÄIVÄ	Sportti-X Tikrujumppa klo 9.30–10.15 , vanhempi+vauva 2-10kk, Osuuskunta Kannustava, Pertuntie 55, 7€/kerta, ilmoittautuminen		Srk:n päiväkerho klo 9-11.30 srk.talon päiväkerhotilat	MLL:n Perhekahvila joka torstai klo 10–12 , srk.talon kerhotilat, vapaaehtoinen kahvimaksu, 10.1.-31.5.2013	Srk:n päiväkerho klo 9-11.30 srk.talon päiväkerhotilat		Perhekirkko klo 12 , joka kuukauden toinen sunnuntai, 10.2, 10.3, 7.4 ja 12.5. Huom! perhekirkko pyhinä ei pyhäkoulua
	Srk:n päiväkerho klo 10.15–12 srk.talon päiväkerhotilat	Srk:n Perhekerho, klo 10–12 srk.talon kerhotilat, mahdollisuus ruokailuun 5 € maksusta	Srk:n päiväkerho klo 12.30–15 srk.talon päiväkerhotilat		Satutunnit lapsille pääkirjastossa klo 10.15. Satuja voi tulla kuuntelemaan joka perjantai.		Pyhäkoulut kerran kuukaudessa , Eskolas- sa Pajukoskella 3.2 ja 10.3, Roikolan koululla 24.2, 24.3, 28.4, Yli- kannuksen kyläkeskuk- sessä päivät ilm. myö- hemmin kirkollisissa
		Hanhinevan tempukerho 1-2 lk, klo 11.50-12.40 15.1.-14.5.2013					

ILTA- PÄIVÄ	Srk:n päiväkerho klo 13–15.30 srk.talon päiväkerhotilat	Hanhinevan liikuntakerho 3-6 lk, klo 12.45-13.30, 15.1.-14.5.2013		Välikannuksen liikuntakerho klo 11.15-12.45, 1-2 lk 13-14, 3-6 lk 10.1.-23.5.2013	Roikolan liikuntakerho klo 13-14, vuoroviikon 1-3 lk, 4-6 lk		
	Temppukerho 1-2 lk, klo 13.30-14.30 Raasakan koulun liikuntasali, ohjaaja V.Neuvoonen 21.1.-23.5.2013			Matikkakerho klo 14.30-15.30, Takalon koulu, ilm. vk 9, anu.takalo@kannus.fi	Palloilukerho sivukyläen koulujen oppilaille 3-6 lk, klo 17-18.30, Takalon koulun liikuntasali, ilm. 21.2. minna.siermala@kannus.fi, 044 4745240 22.2, 22.3,12.4, 24.5		
	Märsylän liikkari klo 14.30-15.30, 14.1-13.5.2013						
	Palloilukerho 3-6 lk, klo 14.45-16, Raasakan tai Juhani Vuorisen koulu, 21.1.-23.5.2013, eka kerta Raasakan koululla						
ILTA	Tanssileikki/baletti 4-5 vuotiaat klo 16–17, vapaa-ajankeskus, 6 €/kerta	4H-koirakerho klo 16.30–18, 4H-yhdistyksen kerhotiloissa Monitalolla	Trumpettikerho klo 17–18 monitoimitalo	Sportti-X minitennis-koulu klo 17–18 alakouluikäisille Tennesshalli 5€ / kerta tai 45€ / 12 kerta			

	Tanssileikki/baletti 5-6 vuotiaat klo 17–18, vapaa-ajankeskus, 6 €/kerta	MLL:n liikunta-kerho klo 18-19, Takalon koulun koululla, alle kouluikäiset lapset osallistuvat yhdessä huoltajansa kanssa, maksuton	Sportti-X Liikunta-leikkikoulu klo 17–18 3-6 vuotiaille Takalon koulu, 5 € / kerta tai 45€ /12 kerta	Lapsiparkki klo 17-20, 3-10 vuotiaat lapset, seurakuntatalolla kerran kuukaudessa. 21.2, 21.3 ja 25.4. <u>Ilmoittautuminen etukäteen.</u> p. 06-871 569			
	4H-kerho Eskola klo 17–18, Hanhinevan koululla	Sportti-X 3-6 lk tyttöjen tanssi klo 17-17.45, 5.3 alkaen, ohjaajana Jonna, ilmoittautuminen, 20€/4 kerta	4H-kerho Välikannus klo 17–18, Välikannuksen koululla	4H-kerho Märsylä klo 16.30–17.30, Märsylän koululla			
	4H-kerho Korpela klo 18–19, Ylikannuksen kyläkeskuksessa			4H-kerho keskusta ryhmä 1 klo 17–18, ryhmä 2 klo 18.15–19.15, 4H-yhdistyksen kerhotiloissa Monitoimitalo			

LAPSIPERHEIDEN TOIMINTALUKUJÄRJESTYS LÖYTYY NETISTÄ OSOITTEISTA:

http://www.jyta.fi/uploads/lapsiperh_lukuj_kannus.pdf tai <http://www.kannus.fi/kerhotoiminta>

- Kannuksen 4H-kerho Saija Kartano p. 050 364 3483, www.kannus.4h.fi
- Kannuksen kaupunki, www.kannus.fi:
 - Kannuksen Vapaa-aikakeskus p. 044 4745450
 - Nuoriso- ja liikuntatoimi, nuorisosihteeri Susanna Lehtonen-Sarlin p. 044 474 5239
 - Pääkirjasto puh. 044 4745 440
- Kannuksen seurakunta lastenohjaajat Seija Korhonen ja Riitta Pihlajakangas p. 06-871 569 tai seurakuntalehtori Anne Vihanta p. 044 282 4513, www.kannuksenseurakunta.fi
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL) Nina Joki p. 044 581 7701. MLL järjestää myös tapahtumia, seuraa ilmoittelua Lestijoki-lehden järjestöpalstalta, Kannuksen kaupunkitiedotteesta ja nettiosoitteesta: <http://mll-kannus.vuodatus.net/>
- Sportti-X Niina Niemonen p. 050 408 8271 ja Miia Käsälä p.050 547 9262. Lisää tietoa Sportti-x:n toiminnasta löytyy nettiosoitteesta:
www.sportti-x.com
- Vesaiset järjestävät leikkikenttätoimintaa kyläkouluilla 4-10-vuotiaille. Lisäksi lasketteluretkiä, konsertti- ja teatteriretki ym. tiedustelut. Seuraa ilmoituksia Lestijoki-lehden järjestöpalstalla. Nina Kokkonen p. 050 516 6694, nina.kokkonen@kotinet.com

Kaustisen lapsiperheiden lukujärjestys

KAUSTISEN LAPSIPERHEIDEN TOIMINTALUKUJÄRJESTYS alle kouluikäiset (22.11.2012 tiedot päivitetty)

	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	
Aamu-päivä			Satutunnit kirjastossa klo 9.15 – 10.00	Seurakunnanpäivä kerho 3-vuotiaat klo 9 - 11		
	Seurakunnanpäivä kerho 4-5-vuotiaat klo 9 - 12	Seurakunnanpäivä kerho 3-vuotiaat klo 10 - 12	Seurakunnan päiväkerho 3-vuotiaat klo.10 -12	MLL – Perhekahvila Säästöpankin kerho-huone klo 10 – 12 joka toinen viikkoa	Avoin kerho kokoontuu muutaman kerran vuodessa! Evangelinen opisto klo 9.30- 11.30	Perhepiiri klo 10 – 11.30 joka toinen viikko Kaustisen seurakunta
Ilta päivä		Seurakunnanpäivä kerho 4-5-vuotiaat klo 13 – 16	Seurakunnanpäiväkerho 4-5-vuotiaat klo 13 - 16			

Ilta	Monikkoperhekerho päiväkerhotiloissa parillisina viikkoina klo 17 - 19	MiniOttoset II (v.2008 - 2009 syntyneet) klo.17.00 Kalliopaviljonki	MiniOttoset I(v.2006 - 2007 syntyneet) klo.18 - 18.45 Kalliopaviljonki	Lasten satujumppa 4-6 -vuotiaat klo.18 – 19 urheilutalolla		Taapero liikuntakerho alle 5 -vuotiaat klo.17 – 18 urheilutalo vanhemmat tervetulleita mukaan
	Judo alle 7-vuotiaat klo.17.30 – 18.00 urheilutalolla	Judo alle 7-vuotiaille klo.17.30 – 18.00 urheilutalolla				
		Helluntaiseurakunnan Kipinäkerho alle 7-vuotiaat klo.18-19				

- **Kaustisen kirjaston** Satutunnilla luetaan, leikitään ja lauletaan. Kirjastosta löytyy lasten ja nuorten osastolta aineistoa kirjoja, cd- ja dvd – levyjä sekä konsolipelejä.
- Kaustisen seurakunnan **päiväkerho** puh.050 3147 343 tai 050 314 7344. Päiväkerhoihin ilmoittaudutaan keväällä mutta kesken vuodenkin voi kysyä vapaita paikkoja. Perhepiiriin ei tarvitse ilmoittautumista. Monikkokerho on tarkoitettu perheillä, joissa on kaksosia, kolmosia. Lisätietoa: **www.kaustisenjaullavanseurakunta.fi**
- **Mannerheimin lastensuojeluliiton** perhekahvila on auki joka toinen keskiviikko klo 10.00 - 12.00 Säästöpankin alakerran kerhuhuoneessa. Syksyllä 2012 kahvila on auki ainakin seuraavasti: 31.10, 14.11 ja 28.11. Kahvimaksu 1,50€/perhe. Ilmoitukset aukiolosta on myös Perhonjokilaakso lehdessä järjestöpalstalla.
- Avoimen kerhon kokoontumisilmoitukset ovat Perhonjokilaakso lehdessä. **Kaustisen evankelinen opisto** **ella.keski-korhonen@kaustisenopisto.fi**
- Lasten liikuntakerhojen ja judon toiminnasta lisätietoja **veikot.kaustinen.fi**
- **Kaustisen helluntaiseurakunnan** lasten toiminnasta voi kysyä lisätietoja **kaustisenhelluntaiseurakunta@gmail.com** sähköpostiosoitteesta tai vierailta seurakuntamme kotisivuilla **www.kaustisenhelluntaiseurakunta.fi**
- **Kaustisen kunnan vapaa-aikatoimi** järjestää toukokuussa 4-5 -vuotiaille vesipeuhula toimintaa ja uimakouluja, näistä voi tiedustella **aija.jarvenpaa@kaustinen.fi**

KAUSTISEN LAPSIPERHEIDEN TOIMINTALUKUJÄRJESTYS ALAKOULUIKÄISET (22.11.2012 tiedot päivitetty)

Klo	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai		
Iltapäivä	4H Köyhäjoki 0-2lk oppilaat klo.13 -14.30 Mäntymaja	4H Puumala 0-2lk oppilaat-klo.13 – 14	4H Kädentaidot kerho 3-6lk oppilaille klo.15 -16.30 alakoululla	4H Järvelä klo.14 – 15.30	4H Kokkikerho 3-6lk oppilaat klo.15 – 16.30 Yläkoulun kotitalousluokassa		
	4H Köyhäjoki 3-4lk oppilaat klo.14.30 -16.00 Mäntymaja	4H Puumala 3-4lk oppilaat klo.14–15	4H Puumala 5-6lk oppilaat klo.15 -16	Lapsikuoro Muksut klo.16.00 1-6lk oppilaille seurakuntatalolla Kaustisen seurakunta			
Ilta	Pikku Ottoset II klo.17.30 - 18.30 Kalliopaviljonki (v.2004-2005 syntyneet)	Sählykerho Puumalan koululla 1-3lk oppilaille klo.17-18 Kaustisen seurakunta	Nappulajudo klo.18-18.30 urheilutalolla	JunioriOttoset II (v.1999-2001 syntyneet) klo.17.30-19.00 Kalliopaviljonki	Partio Seikkailijat 10 -12-vuotiaat klo.17 -18.30 Luola seurakuntakeskus	Kehitysvammaisten sisupartio klo 17 -18.30 Pikkusali-seurakuntakeskus	Nuortenilta alakouluikäisille on urheilutalolla klo.17 - 19 järjestäjänä Kaustisen kunta
	Nappulajudo klo. 18.00 - 18.30 urheilutalolla	Elmo yleisurheilu harjoitukset yli 9-vuotiaille urheilutalolla klo.17.30 – 20.00 sekä sunnuntaisin klo.10.30 – 13.00		Nuortenilta alakouluikäisille on urheilutalolla klo.17 - 19järjestäjänä Kaustisen kunta	Sählykerho Puumalan koululla 4-6 luokan oppilaille klo.17 - 18 Kaustisen seurakunta	Sählykerho Mäntymaja klo.17 – 18 Kaustisen seurakunta	

	PikkuOttoset I (v.2002-2003 syntyneet) klo.18.30-20.00 Kalliopaviljonki	Sählykerho Järvelän koululla 2-6lk oppilaille klo.19 - 20 Helluntaiseurakunta		4H Salonkylä klo.18 -19.30	Liikkis kerho KP-V urheilutalo klo.17.15 - 18.15 6-8 -vuotiaat
				Sisu-ryhmä KP-V 9-12 – vuotiaat klo.18 - 19.30 urheilutalo	Jylhän varkkis kylätalo1-6lk oppilaat klo.18 - 19 Kaustisen seurakunta

- Kaustisen seurakunnan varhaisnuorten toiminnasta löytyy lisätietoa www.kaustisenjaullavanseurakunta.fi
- Lasten liikuntakerhojen ja judon toiminnasta lisätietoja veikot.kaustinen.fi
- **Kaustisen helluntaiseurakunnan** lasten toiminnasta voi kysyä lisätietoja kaustisenhelluntaiseurakunta@gmail.com sähköpostiosoitteesta tai vierailta seurakuntamme kotisivuilla www.kaustisenhelluntaiseurakunta.fi
- Kaustisen nuorisoseuran **kansantanssin Ottoset - ryhmiin** haluavat ottakaa yhteyttä Marika Timoseen ryhmän valitsemiseksi ja lisätietojen saamiseksi, puh.040 7298 770 tai marikape@yahoo.com
- Kaustisen 4H-yhdistys ry lisätietoja toiminnasta löytyy www.4h.fi/kaustinen tai puh.040 845 2480 tai PL 10 69601 Kaustinen. Yhdistyksen Kokkikerhoon ja Kädentaidot kerhoon on tarvikemaksu 20-25€ / lukukausi
- Partiotoinnasta lisätietoja saa Kaustisen Kallionkoluajien johtajalta Suvi Klemolalta puh. 040 5728 207 ja 050 3147 353. Uusia ikäkausiryhmiä perustetaan mielellään lisää, jos tulijoita/ osallistujia on.
- Kaustisen kunnan lasten toiminnasta voi tiedustella aija.jarvenpaa@kaustinen.fi
- Kaustisen kunnan vapaa-aikatoimi järjestää toukokuussa uimakouluja kouluikäisille lapsille, näistä lisätietoja aija.jarvenpaa@kaustinen.fi

PÄÄTÖS

**KESKI-POHJANMAAN ERIKOISSAIRAANHOITO- JA
PERUSPALVELUKUNTAYHTYMÄ**
Jyta-Peruspalveluliikelaitos (hallinto)

Tutkimuslupapäätös

Viranhaltija ja virka-asema
Tarja Oikarinen-Nybacka
Peruspalvelujohtaja

Päivämäärä / pykälä
20.6.2012 / § 14

Asia	TUTKIMUSLUPA, ELINA JAATINEN:PERHEKESKUSTOIMINNAN KEHITTÄMINEN JY- TA-ALUEELLA
Päätös ja sen peruste- lut	<p>Terveystieteiden tutkimuskeskus, ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittava, Elina Jaatinen anoo tutkimuslupaa otsikossa mainitulle tutkimukselle. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ja kehittää Kannukseen ja Kaustiselle perhekeskustoimintamallia. Tutkimus on osallistava toimintatutkimus. Luvan hakija on esitellyt tarkan tutkimussuunnitelman.</p> <p>Päätös: Myönnän Elina Jaatiselle anotun tutkimusluvan.</p>
Allekirjoitus	<p>Peruspalvelujohtaja Tarja Oikarinen-Nybacka</p>
Oikaisuvaatimus- oikeus	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen .</p> <p>Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianomainen) sekä kunnan jäsen.</p>
Oikaisuvaatimusvi- ranomainen	<p>Peruspalvelulautakunta</p> <p>Mariankatu 16-20 67200 KOKKOLA</p>
Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen	<p>Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana ja erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.</p>
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittami- nen	<p>Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja sen tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.</p>
Päätöksen nähtäväksi asettaminen	Päivämäärä 29.6.2012
Tiedoksianto asian- osaiselle	Asianosainen

	☒ X Lähetyt tiedoksi kirjeellä tutkimuslupa allekirjoit. Annettu postin kuljetettavaksi, pvm/tiedoksiantaja _____ ☐ Luovutettu asianosaille Paikka, pvm _____ Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema _____ ☐ Muulla tavoin, miten _____	20.6.2012 Asianosainen Vastaanottajan allekirjoitus _____	LIITE 4/2
Lisätietoja			
Liitteet			
Sisäinen jakelu	Inkeri Jussila, Pekka Kauppinen, Elina Jaatinen		

Postiosoite / Postadress:
Mariankatu/Mariegatan 16-20
67200 KOKKOLA / KARLEBY

Käyntiosoite / Besöksadress:
Keskussairaala/Centrtalsjukh.
Mariankatu/Mariegatan 16-20

Puhelin / Telefon:
(06) 826 4111
Fax: (06) 826 4650

S-posti / E-post:
etunimi.sukunimi@kshp.fi
förnamn.efternamn@kshp.fi

Internet:
www.kshp.fi